

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Dějiny JZD v Přerově nad Labem
a jeho vliv na život v obci pohledem pamětníků

Bakalářská práce

Autorka práce: **Hana Veselá**

Studijní program: **Studium humanitní vzdělanosti**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Blanka Soukupová, CSc.**

Praha 2019

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. června 2019

Hana Veselá

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem narátorům za to, že byli ochotni se mnou sdílet své životní příběhy, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Dále děkuji paní doc. PhDr. Blance Soukupové, CSc. za upřímný zájem o vedení mé práce a cenné rady. Můj dík patří také archiváři SOkA v Kolíně panu Jaroslavu Pejšovi za přípravu archiválií ke studiu, řediteli SOkA Nymburk v Lysé n. L. panu PhDr. Michalu Řezníčkovi, který mi umožnil přístup k nezpracovaným archiváliím ve zdejším archivu a RNDr. Zdeňku Klímovi, který je pro mě ochotně vyhledával. Děkuji také svým kolegyním z práce a ze školy a všem přátelům, kteří mě po celou dobu studia povzbuzovali.

Můj velký dík patří mým rodičům, partnerovi a dětem za nezměrnou trpělivost, kterou se mnou během celého studia měli.

Obsah

ÚVOD	5
1 METODOLOGIE	7
1.1 Časové, prostorové a obsahové vymezení	7
1.2 Analýza pramenů	8
1.3 Získávání narátorů, zpracování rozhovorů	13
1.4 Kvalita výzkumu	15
1.5 Etika výzkumu	16
2 POČÁTKY KOLEKTIVIZACE VE SVĚTLE LITERATURY	18
3 OBRAZ DĚJIN JZD V PŘEROVĚ N. L.	19
3.1 Popis lokality	19
3.2 Tradice zemědělství v Přerově n. L. a vlivy na jeho rozvoj	21
3.3 Politické proměny ve vedení obce v letech 1945 - 1950	25
3.4 Přípravy, založení a první roky JZD v Přerově n. L.	27
3.5 Hromadné vystupování z JZD - rok 1954 a léta následující	31
3.6 Krátký obrat k lepšímu v roce 1968	35
3.7 Období normalizace v JZD po roce 1970	37
3.8 Přelom v existenci JZD: rok 1973	38
3.9 Cesta vzhůru: rok 1975	40
3.10 JZD Dukla se sídlem v Přerově n. L. v 80. letech	42
3.11 Rok 1989 až zánik JZD v r. 1993	45
4 PORTRÉTY AKTÉRŮ	46
4.1 Anna a Josef Müllerovi	46
4.2 Josef Kratochvíl a statek č.p. 13	48
4.3 Josef Novák	50
4.4 Ludmila a Antonín Veselých	51
4.5 Ing. Luděk Dvořák, CSc.	53
4.6 Ing. Zdeněk Moc	53
4.7 Ing. Luděk Červák	55

5	FENOMÉNY JZD DUKLA V 80. LETECH	55
5.1	Spolupráce JZD s obcí, spolky a Polabským muzeem	56
5.2	Bytová výstavba JZD v 70. a 80. letech	57
5.3	Společenské a kulturní aktivity JZD	58
5.4	Družba s LPG Werben z NDR	61
5.5	Přidružená výroba JZD v 80. letech	62
6	ZÁVĚR	63
6.1	Dopady změny režimu v roce 1989 na životy aktérů	63
6.2	Kontrast obrazu JZD v odborné literatuře a v paměti lidí	65
6.3	Význam JZD pro lokalitu a kraj	66
	POUŽITÉ ZKRATKY	67
	LITERATURA	68
	PŘÍLOHY	71

Úvod

K tématu výzkumného projektu mě přivedla osobní zkušenost z dětství a raného dospívání v 80. letech spojená s existencí JZD v obci v Přerově nad Labem.

V JZD v Přerově nad Labem pracovala moje maminka, kterou jsem často po cestě ze školy navštěvovala v kanceláři, kde byla účetní, a někdy po večerech jí pomáhala okopávat povinně přidělené řádky řepy. JZD jsem se nevyhnula ani ve škole, kde jsme se museli povinně účastnit brigád ve sběru cibule. Areál JZD byl rovněž místem zakázaných dětských her. Občas jsme sem podnikali objevitelské výpravy, hráli si a provozovali drobný vandalismus v odstavených zemědělských strojích, učili se kouřit apod. V polích vzrostlé kukuřice jsme se honili, ve stozích slámy si hráli na schovávanou.

Zároveň jsem doma slýchala příběh o svých prarodičích z maminičiny strany, kteří byli jako drobní rolníci donuceni v 50. letech ke vstupu do JZD a přišli o část svého hospodářství. Věděla jsem, že moje maminka směla vystudovat jen Střední zemědělskou školu, po které nastoupila do zaměstnání právě v JZD v Přerově n. L., kde pracovala až do jeho faktického zániku v roce 1993. Vzniklý vnitřní rozpor mezi „žitým dobrem“ a „vzpomínaným zlem“ jsem jako dítě nedokázala pochopit a zůstal ve mně až do dospělosti.

Po změně režimu v roce 1989, postupném zpřístupnění informací o kolektivizaci a zakládání JZD v 50. letech a jejich popularizaci v literatuře a filmové tvorbě, jsem pocítila potřebu zabývat se okolnostmi vzniku JZD v naší obci, jeho vývojem a vlivem, který od svého založení v roce 1950 na dění v obci mělo.

Prvotním motivem pro výzkumný projekt tedy byla potřeba vyrovnat se s rozporem mezi vzpomínkou na vlastní dětství prožité v konformní rodině, jež v 70. a 80. letech využívala výhody poskytované členům JZD, a mezi negativním hodnocením existencí JZD, jež je obvyklé v současné době, ale přitom se opírá především o období kolektivizace v 50. až 60. letech 20. století, a nevšímá si tolik fungování JZD jako moderních zemědělských podniků, které v 80. letech mnohde stály za rozvojem obcí a dalších oblastí života jejich obyvatel. K tomu jsem musela nezbytně poznat i smutnou historii JZD, která v 50. a 60. letech zasáhla ničivě mnoho rodin v naší obci. „To, co se v období 50. let odehrávalo na vesnicích v Československu, ..., byla destrukce čili rušení, ničení toho, co do té doby na vesnici existovalo, a to v řadě oblastí jak zemědělské práce, tak života rolníků. Byl to bolestivý a násilný, někdy až tragický proces.“¹ Zároveň souhlasím se slovy prof. Vaňka o

¹ BUREŠOVÁ, J.: Kolektivizace jako destrukční proces v životě venkova. IN: BLAŽEK, P. –

nutnosti porozumění minulosti nebo nutnosti jejího nepředpojatého zkoumání namísto vytváření „frontových linií s patřičně hlubokými zákopy“ prostřednictvím výkladu o nedávné minulosti jen na ose vítěz - poražený, oběť - padouch, hrdina - „malý český člověk“, který vede k rozdmýchávání zášti na obou stranách.²

Cílem mé práce je rekonstrukce dějin JZD v Přerově nad Labem od jeho vzniku v roce 1950 až po jeho zánik, respektive konečnou transformaci do nástupnického subjektu v roce 1993, prostřednictvím regionálně zaměřené historické mikrosondy. Jedním z předmětů mého výzkumu je zjištění konkrétních událostí v průběhu utváření a činnosti JZD v Přerově n. L. a jejich stručné zasazení do událostí „velkých dějin“ a politicko-spoločenské situace v tehdejší Československu.

Vedle toho se věnuji osudům soukromě hospodařících rolníků v obci, nátlaku a perzekucím, kterým byli vystaveni ze strany politického vedení obce. V neposlední řadě jsem se pokusila vystihnout také období krizí a konjunktury, kterými JZD v Přerově n. L. procházelo v závislosti na konkrétní osobě v jeho vedení.

Práci doplňují portréty několika osob, jejichž životní osudy byly s JZD silně spjaty. S pomocí těchto textů jsem se snažila popsat okolnosti, které vedly aktéry ke vstupu do JZD, vystihnout vztah portrétovaných k práci zde, jejich motivace a rozhodnutí na pozadí doby, v níž se odehrávaly. Výjimku tvoří portrét Josefa Kratochvíla a jeho statku č. p. 13 (jenž se po smrti svého majitele stal sám aktérem nevšedních událostí v historii JZD), který je vytvořený pouze z písemných pramenů.

Závěrečná část práce je věnována popisu aktivit JZD v 80. letech, přispívajících k rozvoji obce, pomoci spolkům a také bohatému sociálnímu a kulturnímu programu, což vše JZD v Přerově n. L. nabízelo svým členům počátkem 80. let 20. století v nadstandardní šíři.

Práce by měla poskytnout obraz nejen o samotném dění v JZD, ale i o jeho vlivu na obyvatele a jejich život v obci.

KUBÁLEK, M: Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a středoevropské souvislosti. Dokořán, Praha 2008. Str. 74.

² Srv. VANĚK, M.: O potřebě hrdinů, padouchů a obětí (a nepotřebě historiků) aneb Na křižovatkách českých dějin, paměti a politiky. IN: KOPEČEK, P. a kol.: Společenskovední aspekty fenoménu vyrovnání s minulostí v kontextu výchovy k občanství. Praha, Epocha, 2013. Str. 14.

1 METODOLOGIE

Při zpracovávání tématu bakalářské práce “Dějiny JZD v Přerově nad Labem a jeho vliv na život v obci pohledem pamětníků” jsem kombinovala archivní výzkum písemných pramenů a terénní výzkum založený na metodě orální historie, v jehož rámci jsem realizovala šest narativně biografických rozhovorů. Úskalí studia písemných pramenů a metody orální historie popisují v příslušných podkapitolách.

Období kolektivizace v Přerově n. L. jsem rekonstruovala převážně z písemných pramenů, doplněných o drobné vzpomínky některých narátorů. Období činnosti JZD v 70. a 80. letech jsem sestavila naopak s převahou využití narativních rozhovorů, které jsou jen stručně doplněny informacemi z archivních pramenů, regionální literatury a tisku.

1.1 Časové, prostorové a obsahové vymezení

Místně je práce zaměřená především na Přerov nad Labem, přičemž se svým tématem okrajově dotýká i sousedních vesnic, s jejichž družstvy bylo přerovské JZD v průběhu své existence spojeno. Jednalo se o JZD Polabí v Semicích³ a JZD Dukla Starý Vestec⁴, pod které spadaly obce Bříství a Velenka. V souvislosti s těmito změnami jsou v práci zachyceny i průběžné změny oficiálního názvu JZD v Přerově n. L.

Časové rozpětí 1948 - 1993 se může zdát přílišné, nicméně pro hlavní téma práce, rekonstrukci dějin JZD v Přerově n. L., je k vytvoření komplexního obrazu nezbytné. Z důvodu omezeného rozsahu práce jsem se snažila podrobněji popsat především kritické události v dějinách JZD v Přerově n. L., které se odehrávaly převážně v období kolektivizace, zatímco pro „klidnější“ roky normalizace jsem se zaměřila spíše na sociální a společenské rozměry JZD očima aktérů.

Záměrně jsem se vyhnula podrobnému popisu obecných politických a zákonných milníků, které vedly k ustavování JZD v Československu a ovlivňovaly jeho činnost, nezabývám se podrobným popisem typů JZD ani dalších skutečností z období kolektivizace, které jsou v současné době již bohatě zpracovány v odborné literatuře.⁵

³ JZD v Přerově n. L. bylo poprvé sloučeno s JZD Polabí Semice v r. 1961-1968. Druhé sloučení trvalo od r. 1985 až do transformace družstva v r. 1993.

⁴ JZD v Přerově n. L. bylo sloučeno s JZD DUKLA Starý Vestec od r. 1975-1993.

⁵ viz Bibliografie, str.

Obsahovému vymezení specifických pojmů se věnuji přímo v textu nebo v citačním aparátu.

1.2. Analýza pramenů

V archivním výzkumu jsem se zaměřila na studium lokálních archivních pramenů, obecních kronik a dobové regionální literatury. Tyto informační prameny jsem četla s informovaným odstupem, získaným předchozím studiem soudobé odborné literatury, zabývající se tematikou združstevňování, resp. kolektivizace.

Bohužel, vzhledem k aktuální nedostupnosti faktograficky zřejmě nejbohatšího informačního zdroje - archivu JZD v Přerově nad Labem,⁶ nemohu svou práci považovat za komplexně zpracované dějiny JZD s výčtem všech událostí, které se v něm odehrály. Skládáním informací z různých jiných písemných pramenů a za pomoci vyprávění pamětníků jsem se tedy pokusila vytvořit historickou mikrosundu dějin JZD v Přerově n. L.

Archivní prameny týkající se Přerova nad Labem jsou, vzhledem ke změně územní příslušnosti obce z okresu Český Brod do okresu Nymburk v roce 1960,⁷ umístěné ve dvou archivech. Dokumenty, související s JZD v Přerově n. L., jsem proto dohledávala v SOkA Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem a také v SOkA Kolín, kde je umístěn archiv někdejšího okresu Český Brod.

Vzhledem k časové náročnosti studia archivních pramenů se mi osvědčilo věnovat čas v badatelně pouze k focení dokumentů a jejich následné studium a analýzu provádět až v klidu domova.

Problém nastal s oficiální dostupností, resp. nedostupnost archivních pramenů v SOkA Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, jejichž správa se řídí Zákonem č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě. Limitem výzkumu zdejších archivních fondů, ve kterých jsou cenné informace o JZD v Přerově n. L., je minimální zpracovanost předmětných fondů a v zásadě nemožnost v nich (zejména ve spisovém a aktovém materiálu) cokoliv konkrétního vyhledat, neboť k těmto fondům neexistují standardní archivní pomůcky.

⁶ Rozsáhlý archiv JZD v Přerově n. L. není dosud uspořádaný a z toho důvodu není v současné době bohužel dostupný. Archiv je uložen v Zemědělsko-obchodním družstvu vlastníků Přerov nad Labem se sídlem ve Starém Vestci čp. 83. IČ: 00106496. Jedná se o nástupnický podnik, vzniklý transformací JZD Dukla v roce 1993.

⁷ Po přijetí Zákona o územním členění státu č. 36/1960 Sb., s účinností od 11. 4. 1960, došlo k novému územně správnímu členění Československa. Okres Český Brod, pod který Přerov nad Labem do té doby historicky spadal, zanikl, a obec se nově stala součástí okresu Nymburk.

Bohužel tím vznikl problém v citačním aparátu, v němž se identifikace dokumentů omezuje na místo uložení, název a číslo fondu. Jedná se o fond: MNV Přerov nad Labem • NAD 677, datace (1922) 1945 – 1990 (1991), ve kterém je uloženo a dosud nezpracováno: 7,53 bm archivního materiálu, včetně 159 úředních knih a rukopisů a 49 kartónů aktového materiálu.

Archivní materiály v SOkA Kolín týkající se Přerova n. L. jsou uspořádané, bohužel pokrývají jen malou část historie JZD v Přerově n. L.

Množství informací jsem načerpala ze soukromých archivů, jejichž řádné uložení, uspořádání a zpřístupnění by bylo pro budoucí badatele přínosem. Dále jsem měla k dispozici vlastní soukromý archiv dobových publikací a fotografií.

Archivní materiály pokrývající činnost MNV v období od 2. pol. 60. let do roku 1989 jsem bohužel neměla možnost studovat. Na druhou stranu se k této době váže většina vzpomínek, které jsem zaznamenala v rámci orálně historických rozhovorů s narátory.

Nyní k popisu jednotlivých pramenů:

Různé knihy, úřední zápisy a korespondence z let 1961-1964

Jedná se o neuspořádanou složku dokumentů uloženou v 1 ks archivního kartónu, která mi byla zapůjčena ze soukromého archivu pod podmínkou anonymity. Kartón obsahuje ručně psanou knihu „Zápisy z denních porad“ vedení JZD ohledně plánování denních prací z roku 1961 a hodnocení provedených prací, ze kterých vyplývá ne/úspěšnost managementu a související neúspěšnost JZD v těchto letech, knihu „Zápisy ze schůzí revizní komise z roku 1968“, neroztříděnou směs zápisů z členských schůzí JZD a abecedně řazenou složku s korespondencí. Korespondence obsahuje převážně žádosti starších bývalých členů i nečlenů JZD o přiděl krmiva pro domácí zvířata, žádosti o finanční půjčky, žádosti o zaměstnání případně uvolnění z pracovního poměru. Ručně psané neformální poznámky na žádostech odhalují ideologická zdůvodnění odpovědí, často zamítavých.

Písemná pozůstalost po soukromém rolníkovi Josefu Kratochvílovi z č. p. 13:

Osobní pozůstalost po Josefu Kratochvílovi z č. p. 13 sestává ze 3 ks kartónů archivního materiálu. Josef Kratochvíl měl středně velké hospodářství, které mu bylo v roce 1952 násilně zabaveno a předáno do užívání strojní traktorové stanici. Písemná pozůstalost sestává z materiálu osobní provenience (rodinné fotografie, osobní korespondence), účtů a záznamů finančního charakteru (povinné odvody, dávky, stvrzenky za dodané zemědělské

produkty, účetní kniha), úřední korespondence (např. originální dopis z r. 1952, oznamující předání veškerého majetku do povinného pachtu JZD).

Výstavba JZD Obce - Přerov nad Labem:

Ve Státním okresním archivu v Kolíně jsem prostudovala kartón s názvem „Výstavba JZD Obce - Přerov nad Labem” v časovém rozsahu let 1949 - 1960. Z dokumentů lze rekonstruovat postupné budování hospodářského zázemí JZD v uvedeném časovém období. Jedná se zejména o přestavbu zabraných původních zemědělských objektů, jejich využití, technický stav a z něj vyplývající omezení či potřeby v souvislosti s plánováním postupného rozšiřování zemědělské výroby JZD. Karton dále obsahuje stavební dokumentaci nově budovaných hospodářských staveb v JZD a obsáhlou korespondenci mezi vedením JZD a státní správou na různých úrovních, v nichž žádá, popisuje a odůvodňuje potřeby výstavby těchto objektů. Zároveň je zde korespondence vedení JZD s dodavateli materiálu, stavebních prací, stížnosti, reklamace, apod. Přesné uložení je: SOkA Kolín. Název fondu: Okresní národní výbor Český Brod • NAD 10, Název pomůcky: Okresní národní výbor Český Brod - II. díl, 1907 - 1972, Inventární číslo: 307, Signatura: sg. 203/2a.

Zápisy ze schůzí Místního národního výboru - Přerov nad Labem:

Karton obsahuje zápisy ze schůzí MNV v Přerově nad Labem z let 1952 - 1959. Zápisy ze schůzí MNV a NF konané zpočátku 1 x týdně dokládají silnou kontrolu, dohled a moc činovníků MNV nad běžným životem lidí v Přerově nad Labem. Patří sem odůvodnění ne/schvalování snížení dodávek potravin, dohled na zaměstnanecké poměry, tj. ne/doporučování zaměstnavatelům, rozhodování o bytových poměrech na základě velikosti rodin a jejich případné nedobrovolné vystěhovávání, dohled na činnost, výsledky a plánování prací v JZD, organizaci akcí státní propagandy a mnohé další. Uložení: SOkA Kolín. Název pomůcky: Okresní národní výbor Český Brod - II. díl, 1907 - 1972. Inv. číslo: 110.

Místní akční výbor Národní fronty Přerov nad Labem:

Obsahem kartonu jsou zápisy ze schůzí Místního akčního výboru Národní fronty Přerov nad Labem z let 1948 - 1954. Podrobné zápisy ve formalizované podobě uvádí

přítomné členy, program schůzí, podrobné informace z diskuzí k jednotlivým bodům a plán úkolů na příští zasedání. Dokumenty dosvědčují tehdejší zneužívání moci k perzekuci osob, které odmítaly vstoupit do JZD (přesvědčovací akce a postihy). Uložení: SOKA Kolín. Název fondu: Národní fronta - okresní výbor Český Brod • NAD 1604. Název pomůcky: Národní fronta – okresní akční výbor Český Brod. Inv. číslo: 140.

Kronika obce: Přerov nad Labem 1925 - 1938

Kronika městyse Přerova nad Labem od 1. ledna 1925, označená na deskách jako Pamětní kniha, byla psaná učitelem zdejší školy, Otakarem Brožem, který se do Přerova n. L. přistěhoval v roce 1921. O sepsání kroniky byl požádán tehdejším starostou obce, Rudolfem Novákem. Kronika začíná soupise historie obce ze všech tehdy známých a dostupných pramenů s pečlivým popisem všech zdrojů. Vedle klasických záznamů o dění v obci se kronika také podrobně zabývá stavbou a následným zápasem o existenci a podobu školy. Zápisy končí krátce po začátku II. světové války. V kronice jsou pro tuto práci cenné autentické záznamy o počasí a jeho vlivu na zemědělství v průběhu každého roku a o hospodářských výsledcích zdejších rolníků v meziválečném období.

Uložení: SOKA Nymburk v Lysé n. L. Název fondu: Místní národní výbor Přerov nad Labem • NAD 677. Evidenční jednotka: Úřední knihy a rukopisy. Stav: Nezpracováno. Dostupné online: <http://ebadatelna.soapraha.cz/a/438/>

Kronika obce: Přerov nad Labem 1939 - 1955:

Kronika byla založena v roce 1945 a je psaná retrospektivně od roku 1939 do roku 1955, s několika dodatečnými zdravicemi do roku 1987 od významných stranických a zahraničních návštěv v místním JZD.

Kronika se z velké části zabývá událostmi během 2. světové války, včetně přesného vyčíslování objemů zemědělských produktů válečných dávek v jednotlivých letech, které můžeme následně porovnávat s vyžadovanými odvody v poválečných letech. V období po válce až do roku 1955 zde nalzáme popisy událostí souvisejících s chodem obce a pozorujeme postupný přechod od zmínek o činnosti spolků k popisu kulturně-politických akcí a aktivit. Uložení: SOKA Nymburk v Lysé n. L. Název fondu: Místní národní výbor Přerov nad Labem • NAD 677. Evidenční jednotka: Úřední knihy a rukopisy. Stav: Nezpracováno. Dostupné online: <http://ebadatelna.soapraha.cz/a/439/>

Farní kniha: 1842 - 2005:

Na informace o JZD jsem narazila také ve farní knize, psané chronologicky od roku 1842 do roku 2005 místními faráři, která nese na své první stránce název: Liber Memorabilium Inchoatus ab Anno Domini 1842 Joannes Paleček. Pro účely této práce jsou zajímavé zápisy pana faráře Františka Buriana, který působil v přerovské farnosti v letech 1953-1973. Jeho zápisy zachycují nejen události týkající se církve, dění v obci a tradičně i počasí a jeho vlivu na úrodu, nýbrž i politické události v letech 1968 a 1969 včetně dění v Přerově nad Labem a okolí. Několik zajímavých postřehů je věnováno i JZD. Vzhledem k tomu, že Farní kniha byla po celou dobu své existence až do roku 2005 uložena na místní faře mimo dohled státních orgánů, jsou zápisy faráře Buriana cenné pro svou autentičnost. Kniha je uložena na Farním úřadě v Čelákovících.

Zpravodaj obce Přerova nad Labem, 1976 - 1980:

Útlý sešitek, vydaný tiskem místním akčním výborem NF ve spolupráci s MNV v Přerově nad Labem. V úvodu zmiňuje, že je tímto počinem nahrazena absence kroniky obce. Podrobně mapuje statistická data uplynulé pětiletky v oblasti výroby, produkce JZD, výkupu ovoce a zeleniny, nákupů jednotlivého sortimentu zboží v obci, výstavbu v akci „Z“, činnost místních spolků a sdružení, počty a aktivity žáků ve škole, atp. Uložení: soukromý archiv, Hana Veselá.

Zpravodaj obce Přerova nad Labem, 1981 - 1985:

Brožura Přerov nad Labem 1971-1975. Obsahově obdobného charakteru jako Zpravodaj věnovaný předchozí pětiletce. Dle materiálů MNV, JZD a společenských organizací NF zpracoval učitelský kolektiv ZDŠ v Přerově nad Labem. Přerov n/L září-říjen 1976. Uložení: soukromý archiv, Hana Veselá.

Regionální literatura:

V regionální literatuře se zabývá kolektivizací na okrese Český Brod studie Zuzany Miškovské *Likvidace selského stavu v okrese Český Brod v letech 1945 - 1960*, která vyšla v Archivních pramenech Kolínska, vydaných SOKA Kolín, v roce 1996. K tématu

kolektivizace na okrese Nymburk jsem využila publikaci *Sborník vzpomínek a dokumentů o zakládání a rozvoji JZD v okrese Nymburk - 1949 - 1974*, kterou vydala Okresní zemědělská správa a Okresní výbor Svazu družstevních rolníků v Nymburce v roce 1974. Přerov nad Labem není bohužel ani v jedné z uvedených publikací příliš akcentován, zřejmě z toho důvodu, že v roce 1960, kterým končí publikace Zuzany Miškovské, spadl Přerov n. L. již do okresu Nymburk a tudíž v práci nedostal zpětně takový prostor. Dobová publikace z roku 1974 popisuje především počátky ustavování JZD na Nymbursku v 50. letech, kdy Přerov n. L. patřil naopak do okresu Český Brod.

Naopak přímo z Přerova n. L. se dochovaly osobní vzpomínky tehdejších pamětníků na období před kolektivizací a po ní v publikaci Antonína Robka a Jiřiny Svobodové *Kronika socialistické vesnice - Nymbursko a Poděbradsko*, vydané v roce 1979, která popisuje jednotlivé oblasti života na tradiční vesnici versus život v socialistické vesnici (ve vymezených regionech). Seriózní etnografické poznatky získané terénním výzkumem se zde mísí s ideologickou propagandou normalizačního období. Knihu je potřeba číst s informovaným odstupem. Zároveň slouží jako příklad dobové propagandy, budující z kolektivizace a vytvoření JZD výkladní skříň socialismu.

Obrazový materiál:

Pro potřeby bakalářské práce jsem měla k dispozici velké množství fotografií, dokumentujících práce v JZD, které byly pořízeny pro ČTK v 70. letech 20. století. Dále jsem měla k dispozici historické fotografie ze soukromých archivů, dokumentující zaniklá hospodářství, které jsem sbírala v obci zhruba před dvanácti lety za účelem srovnávací fotografické výstavy „Přerov nad Labem v uplynulém století“, kterou uspořádala PhDr. Jana Hrabětová v místním skanzenu. Některé fotografie, které zachycují práci v JZD, společné výlety a dovolené pořádané JZD pro své členy v 80. letech, mám v rodinném archivu díky tatínkovi, který byl po celý život náruživým amatérským fotografem. Uložení: soukromý archiv, Hana Veselá.

1.3 Získávání narátorů, zpracování rozhovorů:

Vzorek pro orálně historický výzkum, tedy narátory pro vedení rozhovorů, jsem sestavila na základě vlastních znalostí, doporučení místní obyvatelky, která je pamětnicí a

máme k sobě vzájemnou důvěru (moje maminka), a tipů získaných metodou sněhové koule od oslovených osob. Při oslovování narátorů jsem neměla žádný problém, vzhledem k tomu, že mě znají od dětství. Zároveň pro narátory fungovala moje maminka jako gatekeeper aniž by se mnou oslovené aktéry navštěvovala. Patří mezi místní rodáky, v JZD pracovala na pozici účetní nepřetržitě od roku 1965 do roku 1989, ráda se účastnila kulturních a společenských akcí, některé z nich v 70. a 80. letech sama pořádala. Mezi oslovenými narátory je dobře známá, oblíbená a důvěryhodná.

Oproti původnímu předpokladu se mi bohužel nepovedlo získat rozhovor s jediným dosud žijícím bývalým soukromě hospodařícím rolníkem. Ačkoliv jsem jej několikrát u něj doma navštívila a vždy mi rád o svém životě vyprávěl, nepodařilo se mi bohužel získat jeho souhlas se zaznamenáním (pořízením zápisu ani nahráváním) ani uveřejněním jeho vzpomínek. Nicméně mi jeho vyprávění mimo jiné pomohlo vytvořit si plastičtější obraz některých osob z archivních pramenů, které byly v 50. letech hlavními hybateli v obci, a současně sloužilo jako korektivní protiváha k oficiálním pramenům, které byly psané poplatně tehdejší době.

Dále jsem realizovala osobní rozhovor s potomkem jednoho z aktivních členů KSČ. Rozhovor se uskutečnil pod podmínkou anonymity a nezveřejňování jakýchkoliv poskytnutých informací. Přesto oceňuji, že se se mnou narátor byl alespoň částečně ochoten bavit a díky jeho odmítavému postoji k této práci, kterou měl možnost před finálními úpravami přečíst, jsem si uvědomila křehkost vztahů mezi lidmi na malé vesnici, které jsou mnohdy založené na společně respektovaném tabu vůči nepříjemným tématům. Rozhovor jsme ukončili ujištěním o vzájemném respektování odlišných postojů k období kolektivizace a zájmem o zachování našich dosavadních dobrých vztahů.

Vybraní narátoři představují účelově vybraný vzorek, lokálně sevřený místem jejich pracovního působení v JZD v Přerově n. L., které zásadním způsobem ovlivnilo jejich životy:

Ludmila Veselá, nar. 1946, účetní v letech 1965 - 1990.

Antonín Veselý, nar. 1940, pracoval v JZD jako řadový zaměstnanec.

Ing. Luděk Dvořák, CSc., nar. 1945, předseda JZD v letech 1973 - 1993.

Ing. Zdeněk Moc, nar. 1946, hlavní agronom JZD v letech 1975 - 1993.

Ing. Luděk Červák, nar. 1954, výživář a ochranář rostlin v JZD v letech 1981 - 1993.

Josef Novák, nar. 1972, soukromě hospodařící zemědělec.

Práce obsahuje také portréty již nežijících osob, sestavené na základě vyprávění narátorů.

Portrét Josefa Nováka, nar. 1924, někdejšího rolníka, krátce předsedy JZD, perzekvovaného před r. 1968, sestavený na základě vyprávění narátora Josefa Nováka, jeho syna.

Portrét Anny a Josefa Müllerových, které zasáhla kolektivizace v 50. a 60. letech, sestavený na základě vyprávění narátorky Ludmily Veselé, jejich dcery.

Portrét rolníka Josefa Kratochvíla (1892 - 1975) postiženého kolektivizací, jsem sestavila z dochovaných písemných pramenů a odborné literatury.

Rozhovory s narátory jsem nahrávala na diktafon se souhlasem narátorů. Během následného přepisu rozhovorů jsem si do textu zapisovala do závorek vlastní postřehy týkající se tónu hlasu, odmlk, dále podobu neverbálních projevů, které jsem si z průběhu rozhovoru zapamatovala, případně vysvětlující poznámky. Následovala segmentace rozhovoru v podobě barevného označení částí textu, které se netýkaly tématu nebo nesplňovaly požadavky na etiku vůči třetím osobám a pro další zpracování textu jsem je nepoužila. Finální text jsem upravovala v souladu s přístupem k redigování rozhovorů používaném v orálně historickém výzkumu: „...zároveň zachovat specifické, individuální rysy vyprávění narátorů v co nejpřesnější (nejbližší) shodě s původním vyprávěním a pouze upravit formu tohoto vyprávění ... tak, aby sdělení bylo co nejsrozumitelnější a vycházelo vstříc běžnému vnímání tištěného textu.”⁸

1.4. Kvalita výzkumu

Metoda orálně historického výzkumu je založena na vedení rozhovoru s narátorem, jeho zaznamenání, analýze a interpretaci tazatelem. Každý z těchto kroků je nepochybně ovlivněn subjektivitou narátora, místem i časem rozhovoru, přičemž vzpomínání narátora je navíc podmíněno jeho vědomým i nevědomým nakládáním s vlastní pamětí. Tyto aspekty vedly v minulosti k úvahám, že orální historii nelze pokládat za „objektivní” historickou vědu, na rozdíl od studia písemných pramenů. Přitom písemné prameny vznikaly kdysi právě zaznamenáním vzpomínek (ať už vlastních nebo třetí osoby) pisatele, který (možná) podléhal dobovému společenskému či politickému diskurzu nebo přímo podle požadavku „zadavatele”. V případě této práce je tento aspekt obzvlášť patrný u oficiálních dokumentů

⁸ VANĚK Miroslav (ed.): *Obyčejní lidé...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny*. Academia, Praha, 2009. Str. 9.

úřední povahy, dobové sekundární literatury a periodického tisku, psaných v souladu s dobovou propagandou, k nimž je nutné přistupovat s informovaným odstupem.

Výzkumem vedeným metodami orální historie se sami (narátor spolu s tazatelem) stáváme tvůrci pramene. Z tohoto pohledu je nezbytné, abychom k výzkumu - ať už studiu písemných pramenů nebo vedení rozhovorů - přistupovali nanejvýš obezřetně, s předem pečlivě prostudovanou problematikou a srovnáváním faktů z více zdrojů. V orální historii je navíc k dosažení kvality výzkumu nutné znát a využívat metody, standardy a postupy, zpracované v českém prostředí Českou asociací orální historie.⁹

K otázce kvalitativní stránky orální historie a jejího využití pro rekonstrukci dějin konkrétního historického děje, bych ráda citovala německého historika Alexandra von Plato: *„Nejsilnější stránka orální historie zůstává v interpretaci dějinné zkušenosti, ‘zažitých dějin’. Jsme schopni vypátrat kontinuitu postojů, názorů, vjemů, konsenzuálních elementů a jejich následků, které trvají mnohem déle než politické a sociální okolnosti, které je zformovaly.“*¹⁰

Významnou roli v tomto výzkumu hrála moje vlastní situovanost. Na jedné straně mi otvírala dveře k narátorům a zjednodušovala orientaci jak v samotných rozhovorech, tak v písemných pramenech, na druhé straně jsem si uvědomovala omezení plynoucí ze svého zařazení k určité „klice“ v obci, které se mohlo projevit dvojitým způsobem. Za prvé mohla moje situovanost ovlivňovat narátory v tom, jaké informace se mnou byli ochotni sdílet, a byli příčinou neúspěchu v případě oslovení narátora z jiné „kliky“, byť jsou mezi námi v běžném kontaktu vřelé vztahy. Za druhé hraje situovanost roli v sympatiích a antipatiích k aktérům, kteří jsou v práci uvedeni, a která by se mohla ve výzkumu projevit nad sledovaný cíl práce. Zde jsem se snažila svou situovanost opakovaně reflexivně uvědomovat.

Údaje poskytnuté narátory jsem si křížově ověřovala podle možností – buď v písemných pramenech nebo v rámci rozhovorů s jinými narátory. Díky tomu došlo k několika korekcím, především v dataci některých událostí.

1.5 Etika výzkumu

Součástí etiky orálně historického výzkumu je dodržování etických standardů výzkumu ve vztahu k veřejnosti a vlastní profesi, tak jak jsou uvedeny v Etickém kodexu

⁹ Srv. Vaněk - Mücke, 2015.

¹⁰ Vaněk - Mücke, 2015. Str. 20.

COHA.¹¹

Přerov nad Labem je má rodná vesnice, kde celý život žiji a kde oba mí rodiče mají hluboké kořeny. Zním místní obyvatele a oni znají mě, znám částečně i tradovanou minulost jejich rodin a především fungování mezilidských vztahů v obci. Z tohoto pohledu pro mě byly a jsou etické otázky zůstřenou součástí výzkumu a vlastní reflexivity. Jako insider jsem sice měla značnou výhodu v přístupu k informacím od aktérů i v orientaci v písemných pramenech, ale o to víc jsem s nimi musela pracovat reflexivně. Vztahy na vesnici jsou křehké a místní lidé zdejší historii samozřejmě znají. Zveřejněním různých informací z hlubší minulosti bych mohla nenávratně poškodit povrchně utvářené mínění a vztahy mladších generací vůči jejich potomkům a širším rodinám. Proto jsem neustále zvažovala, jakou roli tyto části vyprávění ve výzkumu hrají a jestli je jejich uveřejnění pro cíl této práce nezbytné. Stejně tak jsem postupovala u informací nalezených v místních písemných pramenech a obrazovým materiálem.

Vůči narátorům jsem se snažila udržovat respekt jako k dárčům životního příběhu, bez snahy je manipulovat jakýmkoliv směrem. Všichni narátoři byli předem seznámeni s účelem rozhovoru, možností anonymizace a požádáni o písemný souhlas s uveřejněním jejich vyprávění v rámci této práce.¹²

Výzkum byl veden v souladu s Obecným nařízením o ochraně osobních údajů (GDPR), ve kterém jsem byla proškolená v rámci svého zaměstnání na jaře 2018.

¹¹ Etický kodex České asociace orální historie. Novela platná ke dni 28.5. 2018. http://www.coha.cz/wp-content/uploads/2018/05/Etický_kodex-COHA_2018.pdf

¹² Srv. Vaněk - Mücke, 2015.

2 POČÁTKY KOLEKTIVIZACE VE SVĚTLE LITERATURY

Období kolektivizace v Československu je v současné době pokryto množstvím kvalitní sekundární literatury. V této kapitole proto z prostorových důvodů uvedu jen několik hlavních údajů pro uvedení do problematiky.

Po druhé světové válce došlo v tehdejším Československu k přeskupování politických sil, které vyvrcholily v únoru 1948 převratem, po kterém se ujala vlády v zemi KSČ. Na jejím úspěchu získání moci měli podíl i rolníci, kteří uvěřili „*předchozím slibům a prohlášením o tom, že československé zemědělství půjde vlastní cestou a že v Československu kolchozy nebudou.*“¹³

Návrhy v tzv. šesti Ďurišových zákonech z roku 1946 a v zemědělském programu KSČ, tzv. Hradeckém programu z roku 1947 slibovali rolníkům a bezzemkům zaknihování přidělených pozemků z konfiskátů velkostatků, předání zemědělské techniky do užívání, výhodné scelování nabyté půdy do větších celků, a další.

Nová Ústava z roku 1948 stanovila nejvyšší přípustnou výměru půdy pro jednotlivce nebo rodinu na 50 ha a zaručovala její soukromé vlastnictví pro ty, kteří na ni sami hospodaří. V roce 1949 byl přijat zákon č. 69/1949 Sb., o jednotném zemědělském družstvu, následovaly vzorové stanovy.

Vzhledem k tomu, že i přes proklamované výhody členství v JZD o vstup většina rolníků nestála a přesvědčovací akce neměli očekávané výsledky, přistoupila vládnoucí strana k postupnému přitvrzování postupů vůči soukromě hospodařícím rolníkům, které nakonec vedly k nejrůznějším nátlakům a represím. Zákon č. 55/1947 Sb, který měl zajistit hospodaření na zemědělské půdě byl zneužit k zabírání majetků, resp. uvalování nucených pachtů nebo státní správy na celá hospodářství včetně zemědělské půdy rolníků, kteří i nadále odmítali vstoupit do JZD. Jednou z nejhorších akcí proti rolníkům byla Akce K (kulak), v rámci které bylo v letech 1951-1953 vystěhováno téměř dva tisíce rodin daleko od svých domovů. Muži, coby živitelé rodiny, byli obvykle zavřeni do vězení a rodina měla zákaz navštěvovat místo svého původního bydliště.

Zároveň se vládnoucí garnitura snažila uměle vytvářet boj s třídním nepřítelem, kterým byl v tomto případě „vesnický boháč“, aby měla na koho svést nezdary a špatné hospodaření nově zakládaných JZD, které vedly k nespokojenosti jejich členů. Měnová

¹³ JECH, K.: kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Praha, Vyšehrad, 2008. (Dále jen: Jech, 2008) Str. 47.

reforma, která občany Československa připravila v roce 1953 o většinu úspor akcelerovala nespokojenost obyvatel do té míry, že začalo docházet k prvním stávkám v továrnách a po projevu prezidenta Zápotockého na Klíčovské přehradě, došlo na přelomu roku 1953-1954 k hromadnému vystupování členů z JZD.¹⁴ Událostem v existenci JZD v tomto období a v dalších letech se věnuji podrobněji v příslušných kapitolách této práce.

2 OBRAZ DĚJIN JZD V PŘEROVĚ N. L.

3.1 Popis lokality

Obec Přerov nad Labem leží ve Středočeském kraji, v okrese Nymburk zhruba 30 km východně od Prahy v nadmořské výšce 178 m n. m. Při sčítání lidu v roce 1930 měl Přerov n. L. 1.172 obyvatel, v roce 1961 to bylo 1.100 obyvatel, v současnosti má 1.192 obyvatel.¹⁵ Obec se nachází v agrárně-průmyslové oblasti, která se vyznačuje intenzivním zemědělstvím orientovaným především na pěstování zeleniny a raných brambor. V obci se nachází několik větších zemědělských podniků, které vznikly po r. 1989 na místě hospodářského areálu bývalého JZD a přilehlých pozemcích na východní straně obce. Jedná se o rozsáhlý areál firmy Školky - Montano, s.r.o., hospodářské zázemí farmy rodiny Jaroslava Kratochvíla, dále skleníky a budova s posklizňovou linkou na zpracování zeleniny několika firem, soustředěných kolem Ing. Miloše Špitálského. Na polích kolem Přerova n. L. se kromě zemědělských plodin pěstují také okrasné dřeviny firmy Školky - Montano, s.r.o.

Část občanů pracuje jako OSVČ ve službách nebo řemeslných pracích, které realizují v obci a po okolí. V obci je velmi dobré autobusové spojení navazující na vlakové spoje v Lysé n. L. a v Čelákovcích, což umožňuje zdejším obyvatelům, kteří nepracují v obci, dojíždět za prací do okolních měst (Lysá n. L., Čelákovice, Nymburk a především do Prahy) do práce v úřadech, soukromých firmách a průmyslových podnicích, které jsou v okolí převážně orientované na automobilový průmysl.

¹⁴ Srv. Jech, 2008. Str. 43-140.

¹⁵ Český statistický úřad: Počet obyvatel v obcích - k 1.1. 2019. Praha. Dostupné online: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-za0wri436p>

V obci je dobrá občanská vybavenost: mateřská školka, základní (devítiletá) škola, kterou navštěvuje zhruba 130 dětí,¹⁶ dva obchody s potravinami a drobným zbožím, cukrárna, tři restaurace, dětský lékař, lékař pro dospělé a zubařka. V obci je několik aktivních spolků – TJ Sokol zaměřený na fotbal, Rybářský spolek, Myslivecký spolek, Sbor dobrovolných hasičů a příležitostné skupiny dobrovolníků, kteří organizují během roku různé kulturní akce pro děti i celé rodiny. Dále zde sídlí folklórní soubory Dykyta a Šáteček, a občanské sdružení ErnetFREE, které v obci a okolí provozuje vysokorychlostní internetovou bezdrátovou síť.¹⁷ V obci je denně otevřená pobočka České pošty. Přerov n. L. má vlastní obecní úřad a spadá pod obec s rozšířenou působností Lysou n. L. Cílem turistů je zdejší rozsáhlý areál Polabského národopisného muzea, které zde prezentuje lidovou architekturu středního Polabí a život na vesnici od pol. 18. století do pol. 20. století.

Obec se nachází v úrodné polabské nížině, která byla osidlována a spjata se zemědělstvím již od pradávna o čemž svědčí jak drobné archeologické nálezy v obci, tak neodkryté pravěké a raně středověké hradiště na temenu Přerovské hůry.¹⁸

Geomorfologickou podobu katastru obce lze velmi dobře popsat s pomocí pomístních názvů, které se mezi místním obyvatelstvem používá dodnes. Obec leží na levém břehu Labe, které se ještě v nedávné době, před regulací ve 30. letech 20. století, vinulo místní rovinatou krajinou a při vydatnějších deštích se vylévalo do okolní krajiny.

Pozemky na severovýchodě obce, které podléhaly častým záplavám, byly proto využívány pouze na sena a k pasení dobytka („V suchých lukách“, „Na pastvě“). V 19. století byla z důvodu ochrany obce a zemědělských polí vybudována na východní straně obce v délce cca 3 km protipovodňová hráz („Budečská hráz“), která v podobě 3 - 5 širokého náspu převyšuje okolní terén o 2 - 3 metry. Regulované Labe dnes protéká zhruba 400 metrů severně od této hráze lužním lesem, ve kterém se nachází několik tůň jako pozůstatky slepých ramen Labe („Bezedna“, „Babinecká tůň“, „Koláček“, „Černá tůň“). V lesních mokřadech na východní straně obce se dařilo černé zvěři („Na kančiku“). Na jižní straně obce se nad terénním zlomem („Na břehách“) zvedá terénní vlna („Na vrších“). Pole jsou zde převážně hlinito-písčité až písčité („Na pískách“), málo úrodná. Ze západní strany

¹⁶ ZŠ Přerov n. L. – webové stránky. Dostupné online: <https://www.skolaprerovnl.cz/>

¹⁷ Údaje čerpány z: <https://www.prerovnadlabem.eu/>

¹⁸ Památkový katalog NPÚ: hradiště Přerovská hůra. Dostupné online: <https://pamatkovykatalog.cz?legalState=667570739&action=legalState&presenter=LegalStatesResuIts>

přiléhá k obci tzv. svědecký vrch Přerovská hůra, zvaný také Bílá hůra (237 m n. m.). Osobně se domnívám, že tento název vznikl v minulosti pravděpodobně kvůli bělostné opukové skále na jižním svahu kopce, jehož vápencové podloží v minulosti přímo vybízelo k pěstování vinné révy („Na vinici“, „Na presu“). Nejstarší údaj o pěstování vinné révy se dochoval v tereziánském katastru z roku 1560.¹⁹ Na západní straně obce, pod Přerovskou hůrou, se rozkládá rozsáhlá rovina („V rovinách“) středně těžkých úrodných půd, kde leží nejúrodnější přerovská pole. Protékaly zde menší potoky, které napájely obecní rybník s přilehlým mokřadem („V rybníčkách“), poháněly místní mlýn a následně odtékaly do Labe.

Prvním velkým zásahem do krajiny v moderní době byla regulace Labe ve 30. letech 20. století a provedení meliorací, které odvodnily zdejší krajinu a umožnily přeměnit louky v zátopových oblastech na pole. Dalším mezníkem bylo provedení HTÚP v 50. a 60. letech, kdy došlo k definitivnímu rozorání mezí a polních cest ohraničujících pole bývalých hospodářů a scelení získaných pozemků do velkých celků, vybudování nových polních komunikací, místy zpevněných asfaltem, které jsou využívány dodnes.

3.2 Tradice zemědělství v Přerově n. L. a vlivy na jeho rozvoj

V dávných dobách se ve zdejší zemědělské krajině pěstovalo převážně obilí, zejména žito. Teplé a úrodné oblasti Polabí se podle barvy dozrávajícího obilí říkalo Zlatý pruh země České. Zdejší velkostatek, který spadal pod brandýské korunní panství, postavil zhruba v 17. nebo 18. století, za účelem svážení bohatých sklizní z rozsáhlých polností, velikou stodolu o rozměrech 45 x 12 metrů, která se dochovala dodnes²⁰ a je známá pod názvem „bednárna“. V 80. letech 18. století se stávalo obilnářství již méně výhodné a velkostatek přerovského panství přešel na rentabilnější velkochov ovcí s jemnou vlnou. Panská stodola se začala využívat jako ovčín. V polovině 19. století, kdy se vlivem mezinárodního obchodu a konkurence stal chov ovcí finančně nevýhodný, začala sloužit budova zčásti jako bednárna

¹⁹ KRÁTKÁ, D.: Vinařství na nymburském okrese. IN: Vlastivědný Zpravodaj Polabí, roč. 26, č. 3-4/1986. Poděbrady: Polabské muzeum. Str. 42-43.

²⁰ Objekt byl v r. 1978 rekonstruován Polabským muzeem v Poděbradech do dnešní podoby. Nachází se v centrální části areálu místního národopisného muzea a slouží zde jako hlavní výstavní sál pro sezónní expozice.

(tento název se používá dodnes), ve které se vyráběly především sudy pro zdejší pivovar z dubů z místních lesů.²¹

Vědecko-technická revoluce přinesla výrazný pokrok i do různých oblastí zemědělství. Jednou z nich byl prudký rozvoj řepářství v pol. 19. století. Střední Polabí, se svými hlubokými půdami, se rázem stalo výnosnou řepářskou oblastí. Cukrovou řepu vozili zemědělci z Přerova n. L. do nedalekého cukrovaru v Litoli, který fungoval od roku 1871 do roku 1994, kdy v něm byla výroba zastavena.²² Spolu s rušením živočišné velkovýroby v JZD po r. 1989 bylo významně omezeno pěstování krmné řepy a v souvislosti s rušením cukrovarů během „výrazné restrukturalizace cukrovarnického průmyslu po roce 1989, která vyvrcholila vstupem do EU v roce 2004“²³ ustalo na polích kolem obce zcela i pěstování cukrové řepy.

Co se týká strukturálních faktorů zemědělského hospodaření v Přerově n. L. po roce 1918, pokusila jsem se s pomocí kronik objasnit následující kroky či události, které vedly k intenzifikaci zemědělské výroby a její orientaci na pěstování finančně výnosných komodit, tj. raných brambor a zeleniny, které se zde ve velkém pěstují dodnes.

Do práce v hospodářství, na polích a pastvách bývaly děti na vesnicích zapojovány již od útlého věku. „*Jedna z příčin úspěšného selského podnikání spočívala v tom, že mnozí sedláci získávali již v minulosti kvalitní vzdělání v odborných rolnických školách a kurzech že je umožňovali i svým potomkům.*“²⁴ V Přerově n. L. se v roce 1922 místní statkář František Fridrich zasadil o zřízení Lidové školy hospodářské, která fungovala v rámci místní měšťanské školy. Se slovy: „*A my nemáme ničeho! Proč rolníci nemají zde míti příležitost ku odbornému vzdělání svých dětí, vždyť v každém čísle – i u toho živnostníka se tu rolníčí!*“ otevřel mezi místními debatu, která již 18. listopadu 1923 vedla k ustavení této školy. Výuka hospodářských předmětů, včetně účetnictví probíhala ve středu odpoledne a v neděli ráno.²⁵ Provázanost výuky se zemědělstvím byla velice úzká. V roce 1923 a 1924 pořádala škola

²¹ Srv. ŠTĚPÁNEK, L.: Bednárna v Přerově n. L. IN: Vlastivědný zpravodaj Polabí, roč. 18, č. 5-6. Poděbrady, Polabské muzeum, 1978. Str. 93-95.

²² NOVOTNÝ, Michal: Cukrovar v Litoli a podnikatelská rodina Beniesů. IN: Listy cukrovarnické a řepářské, 126, 9-10/2010. Praha, NTM, 2010. Str. 328-331. Dostupné online: http://www.cukr-listy.cz/on_line/2010/PDF/328-331.PDF

²³ REINBERGR, O.: IN: Návrat českého cukrovarnictví do liberálního prostředí. IN: Listy cukrovarnické a řepářské 133, č. 5–6, květen–červen 2017. Praha, NTM, 2017. Dostupné online: http://www.cukr-listy.cz/on_line/2017/PDF/166-169.pdf

²⁴ Jech, 2008. Str. 42.

²⁵ Srv. Kronika obce: Přerov nad Labem 1925-1938. SOKA Nymburk v Lysé n. L. Název fondu: Místní národní výbor Přerov nad Labem • NAD 677. Evidenční jednotka: Úřední knihy a rukopisy. Stav: nezpracováno. (Dále jen: Kronika 1925-1938). Str. 84.

několikadenní, tzv. Stromkové slavnosti, kterých se zúčastnili obyvatelé z Přerova n. L., okolních vesnic a dokonce okresní honorace. Vedle školní zahrady byla škole v roce 1926 přidělena obecním úřadem k užívání 2 ha louka „Na pastvách“, na které žáci testovali zavádění umělého hnojení luk. Bohužel hned první výsledky jejich pokusnictví zmařila 5. června 1926 velká povodeň.

Jednalo se o ničivou povodeň celostátních rozměrů, která za sebou zanechala vyplavená obydlí a poničenou úrodu. Pole přerovských rolníků byla podle dobové kroniky na dlouhou dobu zcela zaplavena vodou z nedalekého Labe. Hned v neděli 22. 8. 1926 zasedl přípravný výbor složený z největších místních rolníků a rozeběhla se urychlená jednání se státem ohledně regulace Labe a dokončení meliorací, započatých v již před 1. světovou válkou, které bylo regulací podmíněno. Zeminou, vytěženou při regulaci Labe, bylo zavezeno několik tůní a slepých ramen Labe.

Dlouholeté budování studní v polích určené k zavlažování úrody na jedné straně a regulace Labe a meliorace lehkých, hlinitopísčitých půd na straně druhé, zajistilo snížení rizik spojených s počasím na minimum, umožnilo pěstování zeleniny, citlivé na dostatek vláhy a docílilo celkového zvýšení výnosů. Po realizaci těchto technických opatření, mohli nyní rolníci bez obav ze ztráty drahé sadby kvůli povodni nebo suchu, přejít na finančně výhodnější výrobu raných brambor a zeleniny. Současně se s rozvojem strojového obhospodařování snížila závislost na koních a dobytku, do té doby potřebných k orání polí, tedy i potřeba sena na krmení. Louky, které ležely na tradičně zaplavovaných pozemcích, začaly být v té době v Přerově n. L. přeměňovány na pole.

Následující hospodářská krize, která postihla celý svět, nedolehla tak těžce na nezaměstnanost v obci, vzhledem k tomu, že převážná část obyvatel patřila mezi rolníky, případně tzv. kovorolníky. Tedy osoby, které byly zaměstnány mimo zemědělství, ale vedle toho si udržovaly alespoň malé zahrádky nebo záhumenky, na kterých pěstovaly plodiny a chovaly drobné domácí zvířectvo pro vlastní spotřebu. Zemědělství však zasáhla hospodářská krize poklesem cen všech plodin a prudké snížení kontingentů cukrové řepy do cukrovarů. Tradiční řepařsko-obilnářská oblast okolí Přerova nad Labem se tak přeměnila na oblast bramborářsko-zelinářskou. Vedle raných brambor „erstlinek“, se začaly na polích ve velkém pěstovat okurky, rané zelí a květák.

Důležitým faktorem pro směřování zemědělské výroby bylo vždy i počasí. V roce 1929 zasáhla celou zemi tvrdá rána v podobě silných mrazů, které po sobě podle slov pamětníků zanechaly „mrazem roztrhané stromy“. Z následného sčítání škod vyplývá, že z dřívějších 7 555 ovocných stromů zbylo životaschopných pouze 975. Ovoce se od té doby

pěstovalo mezi přerovskými rolníky již jen v malém objemu, většinou jen pro vlastní spotřebu.

V roce 1927 byla v obci dokončena první pozemková reforma, v rámci které bylo rozděleno celkem asi 65 ha mezi 85 největších žadatelů. O jakou půdu se jednalo, kronika bohužel neuvádí. Ve scelování se pokračovalo i během válečných let. Předběžné porady přerovských rolníků o scelování pozemků vyvrcholily 4. dubna 1943 na společné schůzi, na které nadpoloviční většina držitelů půdy (podle počtu i výměry) odhlasovala i přes odpor drobných zemědělců začátek přípravných prací za účelem pokračování ve scelování pozemků. Řízením scelovacích prací byl pověřen Ing. Otto Hořínek. Tehdejší scelování ještě stále nemělo nic společného s HTÚP, prováděnými místním JZD v 50. a 60. letech na získaných pozemcích, které zásadně změnilo ráz zdejší krajiny. Dokumentace ke scelenému přerovskému katastru měla být předána radou Hořínkem 26. - 27. 11. 1947.

Další důležitou událostí pro budoucí rozvoj zemědělství v obci byla elektrifikace polí, kterou v roce 1944 povolili přerovským zemědělcům protektorátní německé úřady. Elektrifikace umožnila zavlažování pozemků ze studní a potoků, pro kterou se do té doby používaly benzínové a naftové motory, tedy suroviny, kterých byl ve válkou vyčerpané Evropě v té době kritický nedostatek. Elektrická síť pokryla 220 hektarů polí v katastru obce při ceně 6 000 korun na 1 ha. Válkou podhodnocené peníze tak rolníci vložili do investice, která se jim měla v budoucnu bohatě zhodnotit tím, že by je alespoň částečně ochránila před rozmarnou počasí. Vždyť i v tomto roce uváděla kronika horké a suché léto, které způsobilo podprůměrnou sklizeň obilí, slabou řepu a nedostatek píce a sena pro dobytek.²⁶

Úlohou zemědělství je nejen obživa rodin samotných rolníků, ale i výroba pro výživu ostatních obyvatel. Během poválečné obnovy zřídilo v roce 1948 ve Starém hostinci „Na městečku“ *Družstvo pěstitelů raných zemáků a zeleniny v Lysé nad Labem* sběrnou zeleniny, do které místní rolníci dodávali své produkty. Odtud byla zelenina rozvážena nákladními automobily do celé republiky.²⁷ V roce 1949 postavilo Hospodářské družstvo v Lysé n/ L na nově scelených polích u „Božích muk“, které nyní patřily obci, veliký skleník o výměře 10 x 55 m v ceně 2 mil. Kčs, který sloužil k pěstování zeleninové sadby pro místní zemědělce,²⁸ a který byl o dva roky později zabaven pro potřeby nově vzniklého JZD.

²⁶ Kronika obce: Přerov nad Labem 1939-1955. SOKA Nymburk v Lysé n. L. Název fondu: Místní národní výbor Přerov nad Labem • NAD 677. Evidenční jednotka: Úřední knihy a rukopisy. Stav: nezpracováno. (Dále jen: Kronika 1939-1955). Str. 36-39.

²⁷ Kronika 1939-1955. Str. 90.

²⁸ Kronika 1939-1955. Str. 95-96.

3.3 Politické proměny ve vedení obce v letech 1945 – 1950

V dobové publikaci Antonína Robka a Jiřiny Svobodové - *Kronika socialistické vesnice - Nymbursko a Poděbradsko* popisují její autoři uskutečňování zemědělské politiky státu prostřednictvím politické a výkonné moci národních výborů po únorovém převratu v r. 1948 a přijetí nové Ústavy rozšiřující pravomoci NV, celkem jasně: „*Na půdě národních výborů v obcích se podíleli vesničtí pracující nebyvalou měrou na výstavbě socialismu. Na základě demokratického centralismu tu vznikalo spojení státního aparátu s lidmi na konkrétním poli činnosti. Od vytyčení generální linie KSČ pro výstavbu socialistického zemědělství v r. 1949 se stává uskutečňování zemědělské politiky společným úkolem strany a národních výborů. Jedna organizace bez druhé nepodnikla v té době žádný odpovědný krok bez vzájemné dohody.*”²⁹

Následující kapitola proto pojednává o přeskupení politických sil Národní fronty ve prospěch KSČ a postupné proměně vedení národního výboru od poválečného demokratického zastoupení všech politických stran NF až po faktické převzetí moci komunisty, které bylo definitivně ustaveno zvolením Jaroslava Skuhravého předsedou NV v listopadu 1950.

První schůze Národního výboru v nově osvobozené republice se v Přerově n. L. konala 10. 5. 1945. Předsedou NV byl zvolen Jan Klicpera (ČSL). Ihned poté následovaly dohady o personálním obsazení nového NV, jehož definitivní podoba byla schválena 31. 5. 1945. Předsedou zůstal Jan Klicpera, místopředsedou se stal Vojtěch Linhart (ČSL). V zemědělské komisi v té době zasedal mezi jinými i sedlák Rudolf Novák (nebyl členem NV, označen za bezúhonného), ve finanční komisi Jaroslav Skuhravý (KSČ) a v osvětové komisi Antonín Jandus (KSČ). Kromě typické agendy revolučního národního výboru, do které spadalo vypořádání se s německým obyvatelstvem, kolaboranty a zajišťováním dalšího chodu obce, se již 24. 5. 1945 dostala na program schůze také otázka scelování pozemků. Ing. Hořínek, který přijel nově ustavenému NV objasnit svou činnost a vyžádat si jeho podporu, na dotaz člena NV Antonína Janduse „*zda jsou s tím srozuměny také okolní obce a i zdejší vlastníci?*” odpověděl: „*Scelování jest možné tam, kde dle zákona jest 1/3 majitelů pro scelování a to v Přerově n. L. jest. Na scelování má zájem stát a bude jej stejně provádět*

²⁹ ROBEK, A. - SVOBODOVÁ, J.: *Kronika socialistické vesnice - Nymbursko a Poděbradsko*. Poděbrady, Polabské muzeum, 1979. (Dále jen: Robek - Svobodová, 1976). Str. 245-246.

*všude, a sice proto, aby byl větší výnos hospodářství při menších výrobních nákladech.*³⁰ Na námitku Janduse k přijetí odpovědnosti Národního výboru za odhlasování scelování, vysvětlil ing. Hořínek: „...scelování prospěje jak velkému tak malému hospodáři a jest prováděno státem s veškerým urychlením, tudíž jest již dávno rozhodnuto a nyní se jen pokračuje v započaté práci.“³¹ Národní výbor všemi hlasy odhlasoval Ing. Hořínkovi pochopení a spolupráci.

Další reorganizace NV proběhla 10. 8. 1945. Záměrem bylo paritní zastoupení politických stran v počtu 4 členů za každou stranu ve složení: ČSNS: František Slovák, Jan Plachý, Řehák, František Neuhausel; KSČ: Antonín Jandus, Jaroslav Skuhřavý, Vojtěch Kolenský, Josef Strnad; ČSSD: Josef Michalec, Jan Diviš, František Vedral, Oldřich Kodeš; ČSL: Jan Klicpera, Jan Müller, Vojtěch Linhart, Václav Holub; a 2 odborníci: František Jelínek, František Lisce.

V dubnu 1946 se ve volných návrzích schůze NV objevuje zápis o tom, že *„výtkou, že scelovací práce jsou prováděny nedemokraticky, za použití protekce a strýčkování jsou úředníci spolu s operujícím ing. Otto Hořínkem dotčeni a bude muset být dokázáno.“*

3. 6. 1946 se konala ustavující schůze nově vytvořeného MNV v Přerově nad Labem. Místo dosavadního předsedy Jana Klicpery (ČSL) byl nově zvolen Antonín Jandus (KSČ) který hned o den později zahájil ustavující schůzi Rolnické komise, jejímž předsedou se stal Jaroslav Vosátka (KSČ), počtem 6 hlasů ze 7. Vojtěch Linhart (ČSL) se hlasování zdržel.

Ustavující schůze Akčního výboru Národní fronty se v obci konal tři dny po únorovém převratu, tedy 24. února 1948. Za předsedu AV NV si komunisté zvolili ze svého středu Jaroslava Vosátka.³² Na obecním úřadě v Přerově nad Labem, stejně jako v celé zemi, převzala politické vedení zcela do svých rukou stalinistická větev KSČ. Již 15. 3. 1948 upozorňuje na mimořádné schůzi AV NF její předseda Vosátka všechny členy AV, že *„nesmí na veřejnost vynášet věci, o kterých se jedná, porušení bude trestáno vyloučením.“*³³

Dne 3. ledna 1949 byla svolána *„nutná, veřejná a všemu občanstvu přístupná“* schůze nově zvoleného MNV. Místopředseda MNV Jaroslav Vosátka oznámil jako hlavní důvod reorganizace členů MNV rezignaci stávajícího předsedy MNV Antonína Janduse.

³⁰ SOKA Nymburk v Lysé n. L. Fond: MNV Přerov nad Labem • NAD 677, datace (1922) 1945 – 1990 (1991). Zápisová kniha Národního výboru 1945 – 1955. (Dále jen: SOKA Nymburk NV 1945-1955)

³¹ NV 1945-1955.

³² SOKA Nymburk v Lysé n. L. Fond: MNV Přerov nad Labem • NAD 677, datace (1922) 1945 – 1990 (1991). Kniha zápisů AV NF Přerov nad Labem z let 1948 - 1954. (Dále jen: SOKA Nymburk, AV NF 1948-1955).

³³ Tamtéž.

Novým předsedou MNV se stal Alois Šmíd (KSČ), místopředsedou Jaroslav Vosátka. Všechny 19 členů MNV (vč. rady MNV, vyživovací, finanční a zemědělské komise) bylo zvoleno za KSČ. Protesty občanů proti nedemokratičnosti volby byly odmítnuty poukazem na nezájem ostatních stran o utváření a zapojení do současné situace, „*a proto strana KSČ se stala jedinou stranou v obci a proto přejímá veškerou zodpovědnost a zvolila všechny členy do MNV a Rady ze svých řad.*”³⁴

Na veřejné schůzi MNV, která proběhla 16. 5. 1950, byla hlavním bodem programu reorganizace MNV v Přerově nad Labem, na které měli být ke stávajícím členům zvoleni noví členové z řad NF. Přítomný soudruh Krupauer, okresní instruktor z ONV v Českém Brodě „*zdůraznil, že NF musí být zachována a vybráni takové lidé, kteří mají kladný poměr k režimu a budou konat práci svědomitě a podporovat socializaci vesnice, tj. o JZD. Upozornil též, že funkce není dědičná.*”³⁵

Provázanost rychle se měnících předsedů JZD s politickou základnou KSČ v obci prostřednictvím dalších jejich funkcí, které v obci zastávali, je z dobových pramenů zřejmá.

3.4 Přípravy, založení a první roky JZD v Přerově n. L.

“*Zakládání JZD byl politický proces velmi pozorně řízený KSČ. Všem, kteří se na tomto zúčastnili, bylo neustále zdůrazňováno, že při přesvědčování rolníků ke vstupu do JZD je třeba se důsledně vyvarovat administrativního přístupu a jakékoliv netrpělivosti.*”³⁶ Takto výstižně je popsán způsob zakládání JZD v propagandistické publikaci, vydané Okresní zemědělskou správou a Okresním výborem Svazu družstevních rolníků v Nymburce v roce 1974, aniž by tehdy její autoři tušili, v jakých konotacích budou tato slova čtena dnes. Pojem “administrativní” se používal “*pro protizákonné metody mocenského nátlaku, represe či násilí*”.³⁷ Místní kolektivizátoři se jim rozhodně nevyhýbali, naopak je používali v co nejvyšší míře to bylo možné, jak dokládají četná archivní svědectví.

SHR, kteří se pokoušeli soukromě hospodařit i po vzniku JZD byli včetně svých rodin vystaveni neustálému nátlaku, postihům i represím ze strany komunistických funkcionářů MNV, dokud nepodlehli nebo jim nedošly síly v tomto marném boji pokračovat.

³⁴ Kronika 1939-1955. Str. 98.

³⁵ SOkA Nymburk, AV NF 1948-1955.

³⁶ Sborník vzpomínek a dokumentů o zakládání a rozvoji JZD v okrese Nymburk. Nymburk, OSZ a OV SDR, 1974: Str. 9.

³⁷ Jech, 2008. Str. 73.

Akce „K” se nikoho z občanů Přerova n. L. netýkala, protože v obci nebyl rolník hospodařící na více než 50 hektarech. Avšak zabírání či vyvlastňování živého i mrtvého majetku a jeho předání do užívání JZD se dotklo hned několika středně velkých hospodářství.

Jak uvádí dobová kronika: „*V roce 1950 byl za spolupráce MNV, ONV a STS proveden v obci výkup traktorů a různých hospodářských strojů od místních zemědělců. Celá akce se neobešla bez různých protestů ze strany původních majitelů.*”³⁸ Podle historika Jiřího Urbana byl „výkup” pro potřeby STS ve skutečnosti nuceným odebráním mechanizace a strojů, bez jakékoliv finanční náhrady.³⁹

Prvním zabraným hospodářstvím v Přerově n. L. místním národním výborem na základě ustanovení o nuceném pachtu podle Zákona č. 55/1947 Sb. byla hospodářská usedlost č. p. 158 v Novém Přerově známá pod názvem u „Jarolímů” a u „Marysků”, která patřila Václavu Jungrovi ze Semic. Rodina Jungrových byla v Semicích odsouzena k zabavení veškerého majetku a vystěhování z obce v rámci akce Kulak dne 2. srpna 1950.⁴⁰ Předseda MNV v Přerově n. L. Jaroslav Skuhřavý získal díky této akci, prováděné primárně ve vedlejších Semicích, první ostruhy pro svůj další boj s „vesnickými boháči”, tentokrát již s rolníky a občany Přerova n. L.

O důležitosti, která byla přikládána založení JZD v Přerově n. L. svědčí i to, že retrospektivně psané události roku 1950 začínají v obecní kronice větou: „*Za nejzávažnější událost v tomto roce je třeba brát ustavení Jednotného zemědělského družstva, ve zkratce JZD II. typu. K ustavení došlo po několika přesvědčovacích kampaních uskutečněných místní org. KSČ a MNV, a dále pro pochopení drobných a středních zemědělců.*”⁴¹ O tom, že část rolníků vstoupila do JZD dobrovolně není sporu, nicméně zde bylo také velké množství rolníků, kteří o vstup do JZD zájem neměli, o čemž se kronika v tuto chvíli ještě nezmiňuje.

Pro JZD II. typu, které bylo v obci založeno, bylo charakteristické rozorávání mezí, plánované společné osevy na scelené půdě a odměňování podle vykonané práce a vložené půdy.⁴² JZD v Přerově nad Labem bylo založeno k 7.12. 1950. Do ustavujícího výboru byli

³⁸ Kronika 1939-1955. Str. 100.

³⁹ Srv. Přednáška a diskuze s historikem Jiřím Urbanem: Cesta k prosazené kolektivizace venkova v Československu. Publikováno na Youtube kanálu ÚSTR dne 17.6. 2016. Dostupné online: <https://www.youtube.com/watch?v=ZyLwEfi380Q&t=2968s>

⁴⁰ Osudy rodiny Jungrových ze Semic, která vlastnila i hospodářskou usedlost č. p. 158 v Přerově n. L. zpracovala ve své bakalářské práci Iveta Jungrová: JUNGROVÁ, I.: Osud sedlácké rodiny Jungrových ze Semic v 50. letech 20. století. UJEP v Ústí nad Labem, Filosofická fakulta, Katedra historie. Datum odevzdání práce: 17. 4. 2014.

⁴¹ Kronika 1939-1955. Str. 102.

⁴² Srv. Jech, 2008. Str. 82-83.

zvolení: předseda přípravného výboru: Jaroslav Vosátka, místopředseda František Salamánek, členové: František Hladík, Ludmila Černá, Josef Hladík, Anežka Kalinová, Václav Vojáček a Bohumil Šimůnek, všichni buď členové nebo příznivci KSČ. Na ustavující členské schůzi byly schváleny stanovy družstva pro II. typ, každý člen složil 100 Kčs jako družstevní podíl, pozemky družstevníků byly dány do společného užívání. Kroniku obce v té době plnila převážně propaganda spojená se založením JZD: „*Úvaha k roku: Založením JZD byla nastoupena cesta socializace vesnice, která si však vyžádá rozsáhlé přesvědčovací práce, neboť mnozí soukromě hospodařící zemědělci nechtějí pochopit, že zvyšování zemědělské výroby je závislé na mechanizaci a řádné využití mechanizace na velkých lánech. Vývoj v národním hospodářství, hlavně však růst průmyslové výroby ukazuje, že kolektivizace zemědělství je jednou z nutností socialistické výstavby a že ty staré formy, formy soukromého vlastnictví nemají již dlouhého trvání.*“⁴³ „*Samozřejmě, že moc lidí tady do JZD vstoupit nechtělo. Proč by tam ti, kterým hospodaření šlo dobře, vstupovali? Třeba starý pan Duška, co se nedávno dožil sto roků: prasečnick měli vykachlíčkovány a v něm zavedený i vodovod! To ani doma takhle neměli. Ale tohle jim neslo peníze, tohle je živilo, tak to měli takhle perfektně zařízený. Starý pan Duška nebo Jungr z “Kopečka” a další - ti všichni měli vlastní traktory. Jak sklidili řípu, tak šup s ní hned do cukrovaru do Litole.*“⁴⁴

V průběhu roku 1951 převzalo družstvo pod svou správu skleníky na pěstování zeleninové sadby, vybudovaný pro místní zemědělce v roce 1949 Hospodářským družstvem v Lysé n. L. První kanceláře JZD byly zřízeny v obytné části mlýna Josefa Bendla, který byl spolu se všemi přilehlými budovami předán místním národním výborem v lednu 1951 do nuceného pachtu JZD.⁴⁵ V odvolacím dopise adresovaném bytové komisi MNV ze 17.2. 1951 upozorňuje Josef Bendl mimo jiné na nevhodnost využití hospodářské části mlýna pro potřeby JZD přičemž se odvolává na slova předsedy JZD Jaroslava Vosátky. Nekompromisně zamítavá odpověď na tento dopis, který byl doručen na MNV 19.2. 1951, byla sepsána ještě téhož dne, viz Příloha č. 1.

Potíže začínajícího JZD nešly na malé vesnici samozřejmě zamlčovat a v obecní kronice se o nich referovalo takto: “*Tak jako všude jinde, projevila se i zde řada nedostatků. Přes veškerou snahu členů družstva nebylo možno včas zajistit veškeré polní práce, což bylo třeba zajišťovat brigádnickou výpomocí dělníků z okolních výrobních závodů, příslušníků*

⁴³ SOKA Nymburk, AV NF 1948-1955.

⁴⁴ Rozhovor s Antonínem Veselým, ze dne: 10.9. 2018.

⁴⁵ Srv. Kronika obce 1939-1955. Str. 105.

armády a pomocí školy. V době žní pracovalo se se vši snahou, aby tyto byly ukončeny co nejdříve. Mlátičí soupravy byly v neustálém provozu ve dne i v noci. Jedině tak bylo možno zvládnout veškeré práce, které byly naléhavé a neodkladné. Výsledek hospodaření za tento rok nebyl aktivní, s čímž se dalo počítat. Mohl však býti lepší, kdyby samotní členové družstva lépe pochopili otázku kolektivního hospodaření. V průběhu roku docházelo totiž k hromadnému zcizování zemědělských výrobků, některé práce nebyly prováděny hospodárně, což se pochopitelně odrazilo ve výsledku. Zjištěné nedostatky se staly předmětem řady schůzí a byla prováděna různá opatření na jejich odstranění.”⁴⁶

I přes uvedené problémy postupoval v roce 1952 MNV v souvislosti s JZD dál v nastoupeném kurzu. Jako obětní beránek posloužil dosavadní předseda JZD Jaroslav Vosátka. V průběhu roku 1952 jej AV NF odvolal z funkce předsedy a na jeho místo dosadila Václava Jareše. Zároveň AV NF nařídil přechod JZD z II. na III. výrobní typ, který spočíval ve “... svodu dobytka, provozování společné živočišné výroby, vytváření nedělitelných fondů JZD a odměňování podle pracovních jednotek bez přihlídnutí k rozsahu vložené půdy. Půda zůstávala formálně ve vlastnictví členů, ale JZD k ní mělo prakticky neomezené uživatelské právo.”⁴⁷

Ze soupisu zemědělské půdy v katastru obce, sepsaném na MNV v roce 1952 se dozvídáme, že JZD obhospodařovalo 219,96 ha orné půdy, 50,29 ha luk a 8,38 ha pastvin. Zbylých 461,82 ha orné půdy, 36,06 ha luk a 0,56 ha pastvin vlastnilo celkem 148 jiných subjektů. Uvedenou rozlohu z části vlastnilo a z části mělo propachtovanou k obhospodařování 72 přerovských rolníků s rodinami.⁴⁸ Bylo zapotřebí přistoupit k ráznějším opatřením a půdu SHR získat pro JZD co nejdříve. Nastalo první zabírání majetku podle zákona 55/1947 Sb. V první vlně se jednalo o několik největších přerovských statků, včetně zemědělské půdy, které MNV zabralo a předalo do užívání JZD. Mezi nimi bylo hospodářství Antonína Kratochvíla č. p. 65 (37,64 ha orné půdy a 1,71 ha luk), do jehož obytné budovy byly nově přestěhovány kanceláře JZD, které zde zůstaly až do roku 1989. Dále pak pozemky a zemědělské budovy Jiřího Beneše z č. p. 43 (13,90 ha orné půdy a 0,50 ha luk), Vlastimila Fridricha z č. p. 11, (17,48 ha orné půdy a 1,98 ha luk) syna starosty obce Františka Fridricha z let 1932-1937, následovalo hospodářství Jana Klicpery č. p. 45 (37,64 ha orné půdy a 1,71 ha luk), starosty prvního poválečného revolučního výboru v letech 1945-

⁴⁶ Kronika obce 1939-1955. Str. 108.

⁴⁷ Jech, 2008. Str. 83.

⁴⁸ SOKA Nymburk, AV NF 1948-1955.

1946, a statek Josefa Kratochvíla, č. p. 13 (15,43 ha orné půdy a 2,24 ha luk), jehož portrét je uveden v kapitole 4 Portréty aktérů.

Vedení JZD obsazované AV NF prostými lidmi bez zkušeností s hospodařením a řízením takové organizace jakou bylo JZD, si vyžádalo další změnu ve funkci předsedy hned následující rok. V roce 1953 byl odvolán Václav Jareš a na místo něj zvolen pan Václav Špitálský z Vrchu. Lepší průběh prací měly zajistit organizační změny: pro zlepšení chovu vepřů byla adaptována stáj v hospodářské budově Jana Veselého, která pojmula 140 ks vepřů. Zootechnikem se stal po proškolení František Volše. Pracovníci v rostlinné výrobě byli rozděleni do několika skupin, kterým po každodenní poradě s agronomem Janem Veselým, určoval práci a následně ji kontroloval přidělený skupinář. Avšak ani tato organizační opatření nevedla v JZD v Přerově nad Labem ke zlepšení hospodářských výsledků. Výroční členskou schůzí v roce 1954 byl do vedení družstva za “odstoupivšího” Václava Špitálského postaven Karel Zouzal.

Zvlášť činným byl tehdejší předseda MNV Jaroslav Skuhřavý v psaní kádrových posudků, viz Příloha č. 5.

3.5 Hromadné vystupování z JZD - rok 1954 a léta následující

Rostoucí nespokojenost rolníků vyvrcholila v roce 1954 masivním odchodem členů z družstev v celé republice. Odvahu jim k tomu dodal nechtěně sám prezident Antonín Zápotocký ve svém známém projevu na Klíčovské přehradě v srpnu 1953, ve kterém mimo jiné přiznal chyby v budování nové socialistické společnosti a prohlásil, že násilně založená družstva dávají špatný příklad socialistického „družstevnictví“, a proto KSČ nebude bránit členům, pokud se rozhodnou z JZD vystoupit.⁴⁹

Nejinak tomu bylo i v Přerově nad Labem. „*Bohužel když tatínek viděl, jak to v JZD vedou a jak se starají nebo spíš nestarají o zvířata, požádali s maminkou o vystoupení z družstva, jak jen to bylo možné.*”⁵⁰ Spolu s nimi podalo odhlášku v průběhu února až března 1954 přes třicet členů JZD. Mezi nimi i Anna a Josef Müllerovi, jejichž portrét je uveden v kapitole 4.1 této práce. Jejich odhláška z JZD je součástí Přílohy č. 3.

⁴⁹ Srv. URBAN, J.: Kolektivizace venkova v horním Polabí: od fenoménu k aktérům a jejich motivacím. Praha, Karolinum, ÚSTR, 2016. (Dále jen: Urban, 2016) Str. 277.

⁵⁰ Rozhovor s Ludmilou Veselou, ze dne: 10.9. 2018.

Zemědělci, kteří vystoupili v roce 1954 z JZD, dostali k 30. 6. 1954 pouze 70% plánovaného stavu. Z toho důvodu k uvedenému datu nemohli splnit dodávky hovězího masa.⁵¹ Namísto svých úrodných polí, se kterými do družstva vstupovali, dostali požadovanou výměru polí na nejméně úrodných půdách.

Rok 1955 JZD zahajovalo rok 1955 s celkovým počtem 133 členů, při hospodářské výměře 411,75 ha. Počet ustájeného hovězího dobytka činil 179 ks a vepřového 335 ks. Byla dokončena stavba kravína, upravena stáj pro koně, dokončena stavba drůbežárny pro 500 slepic, postavena další drůbežárna na 500 slepic, provedena adaptace teletníku a zahájeny přípravy na stavbu dvouodřového skleníku. JZD začalo dotovat veškeré své fondy - jako fond sociální, kulturní, tak i fondy krmivné a osivné. Mezi JZD v Přerově n. L. a JZD Polabí Semice byla uzavřena socialistická soutěž, jejíž hlavní soutěžní podmínky byly zaměřeny na plnění úkolů vyplývajících z dodávkových plánů, dodržení agrotechnických lhůt, dodržení plánované jednotky apod. Z této soutěže vyšlo podle zápisu v obecní kronice JZD Přerov n. L. vítězně.

I přes úspěchy JZD tak jak je prezentovala obecní kronika, nemohla být samozřejmě o tom, že by se JZD dařilo, ani řeč. Po hromadném vystoupení rolníků z JZD na začátku roku 1954, začaly nanovo přesvědčovací akce. Jednotliví rolníci byli písemně zváni půdu MNV na konkrétní den a hodinu. Ve dnech 22. 5. 1955 - 28. 6. 1955 (tedy i v sobotu a v neděli) bylo postupně pozváno 35 SHR, které ke vstupu do JZD „přesvědčovala“ skupina činovníků složená ze zástupců MNV, AV NF a vedení JZD.⁵² Vystupování rolníků z družstva pokračovalo i v roce 1955. Podle údajů z obecní kroniky vystoupilo během tohoto roku 23 členů, přičemž 19 nových přistoupilo.

Kronika obce neopomněla tento rok ve svých záznamech poprvé uvést výši vyplacených dobírek družstevníkům, které činily za rok 1955 téměř ½ mil. Kčs, přičemž u některých členů se jednalo o dobírku ve výši 10.000,- až 12.000,- Kčs. Obvyklou součástí výroční členské schůze bylo jmenování nejlepších pracovníků, kteří obdrželi peněžité a knižní dary.

Ve funkci předsedy JZD v roce 1957 střídá Karla Zouzala v pořadí již pátý předseda, dosavadní agronom Jan Veselý. I ten je přes svůj nesouhlas s rozhodnutím Rady NV ze své funkce již po roce odvolán a namísto něj je zvolen někdejší tajemník MNV Alois Vojáček.

⁵¹ SOkA Kolín. Fond: Okresní národní výbor Český Brod • NAD 10, Pomůcka: Okresní národní výbor Český Brod - II. díl, 1907 - 1972. Inv. č.: 307, Sg. 203/2a. Zápis ze schůze MNV, 30. 6. 1955.

⁵² Srv. SOkA Nymburk, NV 1945-1955.

Bilance obhospodařované půdy JZD činí v roce 1959 celkem 463 ha, z toho je 429 ha orné půdy. Ani Alois Vojáček však nevydrží na místu předsedy déle než jeden rok.

V prosinci 1960 došlo ke sloučení JZD Přerov nad Labem s JZD Polabí Semice ve společné družstvo JZD Polabí. Předsedou JZD se stal Alois Skuhřavý, do té doby předseda MNV v Přerově nad Labem, kam místo něj nastupuje jako nová předsedkyně MNV paní Ludmila Černá, kariérní komunistka. Sloučením obou družstev přibyly další problémy související s náročnějším řízením většího ekonomického celku, kterého nebyli lidé ve vedení JZD schopni. Ke spokojenosti uvnitř družstva nepřidala ani odvěká rivalita obou obcí, spočívající ve vzájemných urážkách a posměšcích tradovaných od nepaměti,⁵³ na kterou samozřejmě státní direktiva při svém rozhodování nebrala ohled.

Další vlna nátlakových akcí proběhla v obci v roce 1959. Na společné schůzi rady MNV, výboru VO KSČ a představenstva JZD, konané na MNV dne... „Schůzi zahájil předseda VO KSČ soudruh Vácha, kde jako hlavní bod společného jednání zdůraznil dokončení socializace obce. Pokud jde o třídní rozdíl mezi rolníky, doporučil, aby tito byli roztríděni do skupin malých a středních rolníků a vesnických boháčů, dle jejich velikosti zemědělského závodu a třídního složení a politického zaměření. Usnesení: tomuto úkolu bude jmenována zvláštní skupina a schůze, kde výbor VO toto roztrídění provede.”⁵⁴ Dále se přítomní usnesli na pořadí zvaných rolníků na jednání s radou MNV, kde s nimi „bude hovořeno o možnosti a zajištění zvýšených úkolů v zemědělství v r. 1960 a současně s nimi bude hovořeno o vstupu do JZD.”⁵⁵

O bezradnosti z výsledků vlastních přesvědčovacích akcí svědčí další kroky, na kterých se Rada MNV usnesla: „... přes byro OV strany požádat, aby byl vydán zákaz vykupování zeleniny, neplánované a raných brambor od soukromých zemědělců. Přes byro OV požádat, aby Lidová strana pomohla v masově politické akci k dokončené socializace obce přes příslušníky Lidové strany v místě.” Nechybí ani trestání jednotlivých SHR za prohřešky proti kolektivizační politice: „Louč Josef - přeřazen do vyšší velikostní skupiny zemědělců, protože načerno užívá půdu své matky Marie Loučové a Boženy Veselé, kde na

⁵³ V obou obcích je známý popěvek se stejnými slovy a na stejnou melodii, jen název obce se v popěvku měnil podle toho, zdali zpívali Přerováci o Semičácích či opačně. Autorka uvádí, vzhledem ke své emické perspektivě, přerovskou verzi: „Na semický hůře chcipla kobyly, pojdte Semičáci, bude hostina. Semičáci jdou, už se radují, že budou mít knedlo-zelo s chciplou kobyly!” Dále se muži z obou vesnic vzájemně osočovali z pojídání psů a nazývali druhou vesnici „čubanov”.

⁵⁴ SOKA Nymburk, NV 1945-1955.

⁵⁵ Tamtéž.

černo pěstuje zeleninu. (...) budou mu doměřeny povinné dodávky, (...) bude požádán odbor pracovních sil rady ONV, aby byl ze zaměstnání ihned propuštěn."⁵⁶

Ani výše popisovaný nátlak na SHR k ničemu nevedl. Ze zápisu ze zasedání MNV konaném dne 28. 5. 1959 se dozvídáme, že „*dosud nepodepsal žádný, ale všichni slibují vstup po žních*“.⁵⁷ Radě MNV bylo doporučeno pokračovat s pohovory se všemi zemědělci až do konce. Dále bylo Uloženo radě MNV, aby ihned vydala zákaz výkupu neplánované zeleniny od soukromých pěstitelů. Byla schválena kontrola paní Tropové, která provozovala živnostenské zahradnictví a jejímž prostřednictvím podle zjištění MNV prodávali SHR načerno svou zeleninu. Na schůzi MNV 18. 6. 1959 se přítomní usnesli, že: „*SHR budou vyzváni, aby zítra večer ve 20 hodin dostavili se na MNV, kde s nimi bude jednáno o možnostech prodeje raných brambor za podmínek, že podepíší přihlášky do JZD s platností od 1. ledna 1960.*“⁵⁸

21. 7. 1959 se rada MNV usnesla provádět další pohovory s rolníky o vstupu do JZD k dokončení socializace obce. „*Až dosud byla členská základna JZD rozšířena o 31 nových členů a půdní základna o 86,81 ha zemědělské půdy, z toho 69,15 ha orné.*“ K 31. 8. 1959 bylo v obci podle zápisu rady MNV celkem 18 SHR s výměrou 66,44 ha zemědělské půdy z toho 52,39 ha orné. „*V příštích dnech budou SHR voláni na MNV, kde jim budou měněny pozemky.*“ V říjnu 1959 vydala rada MNV zákaz vyvážení chlévské mrvy zemědělci, kteří podali přihlášky do JZD k 1. 1. 1960 do JZD. „*Bylo zjištěno, že mrvu vyváží na zahrady.*“⁵⁹

V roce 1960 zbývá v obci 13 soukromě hospodařících rolníků. Na schůzi Rady MNV, která se koná dne 25. 8. 1960 je prvním bodem programu „*Dokončení socializace vesnice, konečný pohovor se SHR.*“⁶⁰ Schůze se zúčastnilo 14 členů rady a zástupců složek a pozvaní SHR, z nichž 3 se nedostavili. K přijatému usnesení Rada MNV dospěla „*po dlouhé přesvědčovací formě se SHR*“, během které předložila rolníkům k podpisu přihlášky do JZD a další závazky, vyplývající z jejich setrvání v soukromém sektoru (plnění předepsaných úkolů na rok 1961 na 100%, včetně zvýšení zemědělské daně o 100%, a hospodářských úkolů 3. pětiletého plánu v zemědělství). Všichni přítomní rolníci odmítli přihlášky do JZD podepsat. Rada ve svém usnesení k tomuto bodu sice „*vzala na vědomí, že (SHR) zůstávají soukromě hospodařit i nadále*“, ale hned v bodu 3/ Usnesení, různé se „*usnází okamžitě*

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ SOKA Nymburk, NV 1945-1955.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

*odvolat dvě dcery p. Holana na dlouhotrvající dovolenou, aby přesvědčily svého otce o výhodách společného hospodaření. Lesní závod v Brandýse n/L, pobočka Přerov n/L bude písemně o uvolnění požádána.*⁶¹

SHR byli každý měsíc kontrolováni ohledně plnění předepsaných dodávek. Dne 20. 10. 1960 jsou na schůzi Rady MNV pozváni ohledně neplnění dodávek Jungr František (čp. 153), Souček Antonín (čp. 152), Vavříková Antonie (čp. 25) a Sosnovský Václav (nedostavil se). Pan Jungr a Souček uvádí, že nejsou schopni dodávky splnit. Paní Vavříková raději podepisuje přihlášku do JZD. Panu Sosnovskému byla udělena pokuta 50 Kč za „*absolutní ignorování doporučených pozvánek rady MNV na zasedání*“⁶². Na zasedání Rady MNV 17. 11. 1960 byla pokuta zrušena, protože „*se vysvětlilo, že pozvánky nebyly poslány doporučeně a on tvrdí, že žádné neobdržel*“.⁶³

Další zápis ze zasedání Rady MNV můžeme interpretovat jako nezájem Rady jakkoliv dál se SHR jednat, a naopak využít jakékoliv příležitosti k okamžitému zabavení jejich majetku: „*Pokud nebudou mít SHR do 15. 12. 1961 splněny dodávkové úkoly, použije Rada MNV zákona na ochranu pětiletky a zák. 50.*“⁶⁴ Dále se Rada MNV se usnáší, že „*SHR Sosnovskému Václavovi nebude dána náhrada za výsev osiva, které neoprávněně osel na pozemky, které jsou již určeny JZD a byly dříve jeho vlastnictvím.*“⁶⁵

Mrzení se nevyhýbalo JZD ani při „socialistické spolupráci“ s jinými podniky, jak dokládá korespondence dochovaná v soukromého archivu, viz Příloha 6.

Aloise Skuhravého vystřídala v roce 1965 ve funkci předsedy JZD opět Ludmila Černá, která následně vedla družstvo do roku 1969. Vedle toho zastávala řadu dalších politických funkcí. „*Ve skutečnosti JZD řídil její náměstek Stanislav Římal, který pocházel od Záhornice a zemědělství rozuměl, a jen díky jeho úsilí se podařilo družstvo stabilizovat.*“⁶⁶

3.4. Krátký obrat k lepšímu v roce 1968

Uvolnění politických poměrů a svobodná atmosféra roku 1968 se promítla i do svobodnějších poměrů v JZD. V květnu 1969 se JZD Polabí po sedmi letech vynuceného

⁶¹ Tamtéž.

⁶² SOKA Nymburk, NV 1945-1955.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ SOKA Nymburk, Zápis ze zasedání rady MNV, Přerov nad Labem, 19. 10. 1961, str. 1.

⁶⁵ SOKA Nymburk, Zápis ze zasedání rady MNV, Přerov nad Labem, 19. 10. 1961, str. 3.

⁶⁶ Rozhovor s Ing. Luděkem Dvořákem, ze dne: 6.5. 2018.

společného hospodaření rozdělilo opět na JZD Přerov nad Labem a JZD Semice. Přerovský farář František Burian k tomu ve farní knize poznamenal: „Po všechna ta léta společného hospodaření byly neshody, a tak toto nepřírozené spojení bylo zrušeno. Konaly se nové volby předsedů. V Přerově byl tajnou volbou zvolen velkou většinou hlasů Josef Novák, svobodný selský syn z „Městečka“. V Semicích si dali do čela družstva bývalého předsedu nespojeného družstva Bašuse.”⁶⁷

Nová kádrová politika tohoto období měla upřednostňovat hledisko vzdělání, kvalifikace a schopností bez ohledu na třídní původ.⁶⁸ Josef Novák byl prvním předsedou místního JZD, který díky svému původu rozuměl zemědělství a vedení většího hospodářského celku jako dosud nikdo z jeho předchůdců v této funkci. Předsedou byl zvolen 22. 4. 1969. Podle vzpomínek pamětníků se s jeho příchodem začalo JZD konečně dařit. „*On (Josef Novák, pozn. autorky) věděl přesně, kde se čemu nejlíp daří. Že na Vrších je sucho, tak tam řípa nikdy neporoste. On věděl, kdy co nachystat aby to bylo připravený včas a pak zase včas sklizený.*”⁶⁹

Zarputilému starému mládenci, který celý život dřel na rodinném statku pod taktovkou svého otce Rudolfa, zajišťovaly přirozenou autoritu spíše jeho zemědělské znalosti a schopnosti než umění jednat s lidmi. Vedle toho byl znám tím, že ve svém hodnocení upřednostňoval polní práce a „kancelář“ pro něj byla ztráta peněz.

„*V té době (rok 1969, pozn. autorky) dělal předsedu Novák. A pan účetní Jírů (hlavní účetní, pozn. autorky) byl tenkrát v Rumunsku na dovolené. A bylo potřeba dělat výplaty, které měla na starosti Mirka Knížková. Ale ona se z toho Rakouska nevrátila a emigrovala. Novák za námi přišel, jestli bysme si tu její práci nerozebraly. No tak my jsme si její práci spočítaly a řekly jsme mu: „Mirka měla 1 500 a my jsme tři, tak každý dejte 500 a my to uděláme.“ A on křičel: „No ani náhodou! To teda nic takovýho!“ No tak my jsme řekly: „No tak to my to nemusíme dělat, my bez té pětistovky klidně budeme“ a daly jsme mu to zpátky na stůl. To jsme si tehdy mohly dovolit! To by za komunistů nešlo. On chvíli prskal, potom si nás zavolal, nebo to já už nevím, jestli to sám přinesl zpátky, a řekl našťvaně: „Tak to teda udělejte! Já vám to teda dám. No ale počkejte, až přijde Jírů!“ No a Jírů se vrátil a říkal: „Děvčata, to jste neměly,“ On byl taky soudruh – „to já bych vám to u soudruhů vyjednal lepší.“ A my na to: „Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše! Kdo ví, co byste vyjednal!*”

⁶⁷ Farní kniha: 1842 - 2005

⁶⁸ Srč. HOUDA, P. - RATAJ, J. Československo v proměnách komunistického režimu. Praha, VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2010. (Dále jen: Houda – Rataj, 2010) Str. 221.

⁶⁹ Rozhovor s Ludmilou Veselou, ze dne: 10.9. 2018.

Když někdo dělá na poli víc, tak taky dostane víc peněz a my tady děláme furt za stejný peníze!“ Tak a měly jsme přidáno a bylo to! A to bysme si teda za Dvořáka nedovolily. Nebo před tím za Lidky Černý, když dělala předsedkyni. Ani náhodou! To v tom 68. jak to bylo takový uvolněný, nebo v 69. ještě, tak to jsme si lajaly.”⁷⁰

3.5. Období normalizace v JZD po roce 1970

„Obnovování pořádku” se završilo roku 1971 během opakovaného XIV. sjezdu KSČ, na kterém byl potvrzen text „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ”. S konečnou platností v něm byl odsouzen pokus o reformu v roce 1968, srpnová vojenská invaze byla oficiálně nazvaná „bratrskou internacionální pomocí”. Poučení z krizového vývoje a jeho teze uložené v Poučení ideology KSČ, se stalo základním dokumentem období tzv. normalizace.⁷¹ Přestože JZD v Přerově n. L. zažívalo pod vedením Josefa Nováka po hospodářské stránce konečně obrat k lepšímu, byl v rámci politických čistek v květnu 1971 z funkce odvolán. „*Pak přišla normalizace, tak Nováka vyhodili a musel zpátky na traktor. Předsedu začal dělat pan Jarolím, do té doby skupinář,⁷² který řízení JZD nemohl rozumět. Takže potom ho sami soudruzi museli vyhodit a vzali sem Dvořáka.*”⁷³

Následující prověrky se nevyhnuly ani běžným zaměstnancům JZD. „Hodnocení každého občana v prověrkách se odvíjelo od alespoň verbálního ztotožnění s tezemi obsaženými v Poučení. Důraz se kladl především na souhlas se vstupem pěti armád zemí Varšavské smlouvy.”⁷⁴ Ludmila Veselá k tomu vypráví: „...*a pak jsme pochodovaly jedna za druhou nahoru, kde byly kanceláře vedení JZD a musely jsme se vyjádřit k tomu, že nám tady sovětští vojáci nevadí. A musely jsme to podepsat. Nebo nemusely, ale já nevím, co by se s náma potom dělo. Asi bych si sbalila tašku a šla domů nebo šla na pole nebo já nevím. Tak to se mi upřímně řečeno nechtělo. Tak statečná abych řekla prostě „nesouhlasím s tím, že jsou tady ty Rusové“ jsem prostě nebyla. Ale oni se na to taky neptali přímo, ale takovou*

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Srv. Houda - Rataj, 2010. Str. 354-360.

⁷² „Skupinář měl na starosti třeba 10 ženskejch. S agronomem se dohodl co je potřeba udělat, jel s nimi na pole a tam jim řekl: ‘Tady budete okopávat.’ Měl za úkol to po nich zkontrolovat a napsat výkaz práce. Ty ženský to uměly okopat i bez něj.” Rozhovor s Ludmilou Veselou, ze dne: 10.9. 2018.

⁷³ Rozhovor s Ludmilou Veselou, ze dne: 10.9. 2018.

⁷⁴ Houda - Rataj, 2010. Str. 359.

oklikou. Možná byli ještě natolik vnitřně slušný, nebo je to samotné taky štválo, že se neptali přímo, ale jen jako: „Tak soudružko, co říkáš týhleť době?“ No a tenkrát zrovna zlevnili punčocháče. Tak jsem jim řekla: „No, docela dobrý. Ted' nám zlevnili ty punčocháče konečně - my jich tady docela dost roztrháme...“ A oni zase: „No, a tak jako dobrý?“ a já na to: „No dobrý, no.“ Lidí z polí se to asi netýkalo. Kam by je vyhazovali a kdo by tam pak dělal? Myslím, že zvali jenom nás, lidi z kanceláří, u kterých měli možnost jim něčím pohrozit.”⁷⁵

V 70. letech, kdy byla kolektivizace v Československu již několik let prohlášena za zdárně ukončenou, zůstalo v obci stále několik posledních soukromě hospodařících rolníků, kteří měli i nadále předepsané dodávky. „...to nebylo k životu. Oni to věděli dobře. To byla spíš už jenom taková jako zarputilost těch starých lidí, že prostě oni do JZD nepůjdou, i kdyby je rozkrájeli”.⁷⁶ Dohled nad nimi měla Komise ochrany veřejného pořádku a zemědělství (dále jen: Komise) zřízená při MNV, která měla v kompetenci především řešení sousedských sporů, drobných přestupků proti zákonům a delikty místních občanů. Přestože v této době nebyli SHR v tehdejší Československu tématem a vedení JZD nezajímali, komise v Přerově n. L. i nadále kontrolovala jejich plnění dodávek a uplatňovala vůči nim různé postihy. Veškeré informace o občanech zasílala podle metodických pokynů na ONV Český Brod.

3.6. Přelom v existenci JZD: rok 1973

Zásadní obrat k lepšímu nastal počátkem roku 1973, kdy byl Okresní zemědělskou správou na funkci předsedy družstva v Přerově n. L. dosazen Ing. Luděk Dvořák ze Mcel. Tehdy teprve 26letý ekonom, který do té doby působil jako ekonom JZD v Opočnici, dokázal během následujících dvaceti let vybudovat z upadajícího přerovského družstva jedno z nejlépe prosperujících družstev na okrese.

Okolnosti, za kterých se dostal do Přerova n. L. popisuje Ing. Luděk Dvořák takto: „Přišel za mnou ten Standa Malík z Okresní zemědělské správy a já říkal „Ale pane Malík, já...“ a on mě zarazil a rázně: „Hele, pojed' se mnou, pojedeme k panu Novákovi!“ A já vůbec netušil, o koho jedná. Když mě přivedli k nim do baráku, kde bydleli ještě starý Novákovi, tak jsem jenom koukal jako puk a vůbec nevěděl, co mám říkat. Pepík Novákův

⁷⁵ Rozhovor s Ludmilou Veselou, ze dne: 10.9. 2018.

⁷⁶ Tamtéž.

naštěstí hned říkal: „Tak pojedte pane, jedeme na pole.“ A tak jsme jezdili po polích. Tehdejší agronom v přerovském JZD byl dobrou chlap, no ale ty pole, ty vypadaly! Chodili jsme po polích a já říkám tomu Malíkovi: „Pane Malíku a proč on do toho mluví?“ A on: „Protože tohle je tvůj budoucí agronom!“ A já říkám: „Ale proč, ...?“ A on hned: „Vždyť jsi to viděl, jak ty pole vypadaj, to je hrozný!“ A pak dodal „A budeš dělat předsedu – chvíli.“ Nějakou dobu jsem si to rozmyslel, moc se mi nechtělo. V Opočnici jsem víceméně dělal předsedu, všechno jsem si tam řídil, ale neměl jsem tu odpovědnost, protože oficiálně jsem byl jenom ekonom. Žena tam měla práci, měli jsme tam slušný byt. Ale nakonec jsem si řekl, že to zkusím, když mi v Opočnici budou půl roku držet místo, abych se měl kam vrátit, kdyby to nešlo.”

O průběhu volby na předsedu JZD v Přerově n. L. Ing. Luděk Dvořák vypráví: „Valná hromada, na který jsem měl být zvolený, se konala 1. března 1973. Přivezl mě na ní kádrovák Okresní zemědělské správy, Honza Poddaný, se kterým jsem se znal, protože pocházel ze Mcel stejně jako já, si vzal slovo a říkal tam: „Tak soudruhové a soudružky a členové družstva, tady je soudruh Dvořák...” a tak dál a dál o mě něco povídal... „A měl by být vaším předsedou!“ A nechal mě zvolit aklamací. „Kdo je pro?“ A zdvihly se ruce. Tak ty byly PRO. „A kdo je PROTI?“ Nikdo. „Kdo se zdržel hlasování?“ Nikdo. „No tak soudruh Dvořák je zvolenej. Vemte si slovo.“ A já koukal jako bulík - vždyť mě bylo šestadvacet! Ale aspoň něco jsem o tom věděl, tak jsem jim velice krátce popovídal, jakou mám představu a jak by to mělo vypadat. A nijak jsem nepomlouval, že to tady lidi kazí, ale řekl jsem, že tady pan Novák bude agronom, „toho všichni znáte, a věřím, že ...“ a tak dál a tak dál a šmytec!”

„Novák Dvořákovi obrovsky pomohl. On tomu rozuměl, věděl, kde se co má sázet, čím se to má hnojit a tak dále, zatímco Dvořák byl především ekonom. On se teda strašně rychle učil, byl to zkrátka chytrý chlap, kterému to opravdu pálí. A počítal! Začal prostě pohned počítat!”⁷⁷ „Ten první rok vyšel – my jsme udělali 4,5 mil. čistýho zisku. To je jako dneska 45 milionů, představte si to”, komentoval výsledek prvního roku hospodaření Ing. Luděk Dvořák.⁷⁸

Věkově a zdánlivě i politicky nesourodá dvojice, která postupně spojilo i osobní přátelství, byla od té chvíle hnacím motorem celého JZD. Předseda družstva Dvořák si díky svým kontaktům na OSZ udržel v období normalizace Josefa Nováka coby bývalého sedláka, předsedu JZD z doznívajícího revolučního období v roce 1969, kterému odešli tři

⁷⁷ Rozhovor s Ludmilou Veselou, ze dne: 10.9. 2018.

⁷⁸ Rozhovor s Ing. Luděkem Dvořákem, ze dne 6.5. 2018.

sourozenci do emigrace, ve funkci hlavního agronoma několik dalších let, které definitivně rozhodly o stabilizaci družstva.

Na MNV mezitím v otázce SHR nezháleli. V zápisu ze schůze komise pro bezpečnost a pořádek, se v červenci 1973 píše: „*Plnění dodávek úkolů SHR. Kontrolou bylo zjištěno, že všichni SHR mají za 1. pololetí přeplněno, ale přesto komise se snažila přesvědčit SHR o vstupu do JZD. Tito odmítají až na přestárlého SHR Sosnovského, který pravděpodobně do JZD vstoupí. Touto kontrolou je plněna Informace z odborů č. 21.*”⁷⁹

V říjnu 1973 se otázce SHR v obci věnovala Komise zevrubněji: „*V druhém bodě byla komise informována, že dodávky SHR nejsou doposud v přehledné informaci a to ze strany ZNZ. Jinak podle předložených dokladů je předpoklad u SHR, že tyto splní do konce roku 1973. Jinak komise byla informována o tom, že žádný SHR nevstoupil do JZD a tito budou dle jejich vyjádření dále sami hospodařit. Komise rovněž byla informována o tom, že SHR již podepsali dodávkové úkoly pro rok 1974. Komise ukládá předsedovi, aby tuto věc tlumočil radě MNV a sám aby sledoval splnění dodávkových úkolů. Dále komise uložila předsedovi komise, aby na základě přípisu ONV zakázal SHR používání umělé závlahy.*”⁸⁰

Antonín Veselý v této souvislosti vzpomíná: „*Když jsem v JZD dělal na závlahách, tak jsem tam na Vrších Mílovi Sosnovýmu jednou pomohl natáhnout závlahovou linku. Už byl v té době starý a chodil ohnutej úplně do pravého úhlu. Než by si to chudák sám natáhl, tak jsem radši skočil a udělal to sám. Jinak by mu tam nic na tom písku nevyrostlo. Brambory ležely na zemi a byly malinký a úplně žlutý. Byl rád, že tam měl aspoň takovýhle brambůrky.*”

Z 15 schůzí Komise pro bezpečnost a pořádek v roce 1974, se komise zabývala zemědělskými otázkami, pouze na 4 z nich. Na jedné ze schůzí, která se konala 20. 9. 1974, byly podle dochovaného záznamu projednávány se SHR změny pozemků. Zápisy z těchto schůzí v archivu bohužel chybí.

3.7. Cesta vzhůru: rok 1975

V programovém prohlášení vlády, které přednesl Lubomír Štrougal 17. 12. 1971, se v otázce zemědělství krom jiného praví: “*Cestu, která povede ke zvyšování produktivity a*

⁷⁹ SOkA Nymburk, Fond: MNV Přerov nad Labem • NAD 677. Zápis z jednání komise pro bezpečnost a veřejný pořádek a zemědělství MNV v Přerově nad Labem, které proběhlo 20. 7. 1973 v místnosti MNV.

⁸⁰ SOkA Nymburk, Fond: MNV Přerov nad Labem • NAD 677. Zápis z jednání komise pro bezpečnost a veřejný pořádek a zemědělství MNV v Přerově nad Labem, které proběhlo 26. 10. 1973 v místnosti MNV..

zhospodárnění zemědělské výroby, spatřujeme v její další koncentraci a specializaci. Za nejvhodnější způsob řešení považujeme rozvoj kooperačních vztahů, budování společných podniků, a to na základě dobrovolnosti a ekonomické výhodnosti.”⁸¹

V roce 1975 dostal předseda JZD Ing. Luděk Dvořák stranický úkol z OV KSČ sloučit v té době malé JZD Polabí Přerov n. L s velkým, ale kádrově slabým JZD Dukla Starý Vestec (ke kterému byla již dříve přidružena JZD Vestec, Bříství, Velenka). Obě družstva se sloučila k 1. 1. 1976 a nově vzniklý ekonomický celek nesl název JZD Dukla se sídlem v Přerově nad Labem. JZD Dukla obhospodařovalo 1,887 ha zemědělské půdy, pracovalo zde 289 stálých pracovníků a přibližně 114 brigádníků.⁸² Podle dobové propagandy, dobře vybavený strojový park, závlahový systém a nově přebudovaná organizační struktura družstva, předurčovaly družstvo, aby se stalo jedním z nejlepších JZD na okrese Nymburk, se specializací na zeleninu, především květák, cibuli, kapustu a rané brambory. V okresním měřítku, podle hospodářských výsledků, obsadilo v roce 1976 2. místo, v r. 1977 2. místo, v r. 1978 dokonce 1. místo, v r. 1979 8. místo a v r. 1980 4. místo.⁸³ Roční dojivost na 1 krávu v roce 1971 činila 2,894 l oproti celostátnímu průměru 2,538 l.⁸⁴ Podrobnější statistické údaje z let 1976 až 1980, uvádějící rozlohu obhospodařovaného katastru, počet pracovníků, výčet zemědělské techniky a hospodářské výsledky družstva jsou uvedeny v Příloze č. XY.

Poslední zápis Komise pro bezpečnost a pořádek (MNV) věnovaný SHR v roce 1976 svědčí o tom, že téma SHR bylo na vesnici již naprosto vyčerpáno a zároveň o tom, jak jednomu z posledních SHR v obci dokázalo několik zavilých jedinců, kteří se prostřednictvím komise realizovali, ztrpčovat život do poslední chvíle. Ze zápisu komise, datovaném 17. 3. 1976: *„Dále byla projednávána ztráta slepic SHR Sosnovský Václav. Vzhledem k tomu, že mu jde o dodávku vajec v letošním roce, snaží se jmenovaný o snížení dodávky. Komise se usnáší na tom, aby tato nebyla vůbec vzata na vědomí a jmenovanému by byl vydán příkaz k plnění dodávek vajec.*”⁸⁵

⁸¹ Programové prohlášení vlády ze 17.12. 1971. Dostupné online:

<https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1960-1990-cssr/lubomir-strougal-2/ppv-1971-1976-strougal2.pdf>

⁸² Brožura Přerov nad Labem 1971-1975. Dle materiálů MNV, JZD a společenských organizací NF zpracoval učitelství kolektiv ZDŠ v Přerově nad Labem, 1976. Str. 10, 12.

⁸³ Soukromý archiv autorky. Přerovský zpravodaj o dění v obci za léta 1976-1980. Vydal MNV a NF Přerov nad Labem, 1981. Str. 21-22.

⁸⁴ Český statistický úřad. Dostupné online: <https://www.czso.cz/documents/10180/78834602/27021918.pdf/df8812aa-f530-4f43-83f7-7d56566ec3e3?version=1.0>

⁸⁵ SOkA Nymburk, Fond: MNV Přerov nad Labem • NAD 677. Zápis z jednání komise pro bezpečnost a veřejný pořádek MNV v Přerově nad Labem, které proběhlo 26. 3. 1976 v místnosti MNV.

3.8. JZD Dukla se sídlem v Přerově n. L. v 80. letech

V 80. letech patřilo JZD Dukla k jednomu z nejlepších ve Středočeském kraji. Dokonce se mu přezdívalo “malé Slušovice”. S pomocí rozsáhlé přidružené výroby nezemědělského charakteru dosahovalo JZD Dukla nejen ekonomické prosperity, ale též v nebývalém rozsahu využívalo možnosti, které podniky v socialismu 80. let směly poskytovat svým členům. Ať už se jednalo o výstavbu podnikové chaty, neobvykle bohatý sociální program pro své členy, materiální podporu kulturních a sportovních aktivit, spolků a sdružení v obci, výstavbu bytových domů pro členy JZD či družbu spojenou s výměnnými pobyty s východoněmeckým LPG Werben. Za zmínku stojí i další činnosti družstva. Jednalo se o dlouhodobou spolupráci na výstavbě Skanzenu na základě dohody s Polabským muzeem v Poděbradech či provozování závodní klusácké stáje, kterým se věnuji samostatně v dalších kapitolách.

“Počátkem 80. let se začalo těm JZD dařit. V podstatě už měli docela dobrou techniku, výroba začala fungovat, všechno se stabilizovalo, a tak se začaly rozvíjet nové způsoby hospodaření a zavádět nové metody. V té době přišlo do zemědělství hodně lidí z vysokých škol, mladých absolventů. Nejspíš to byl takový trend v té době, že jakmile dosáhlo zemědělství určité úrovně a začalo se rozvíjet, mohli si dovolit nás zaplatit. Teda tehdy měl traktorista víc než já (smích), ale to je jedno, to byla jiná doba. Díky té výrobě zeleniny a brambor tady také bylo zapotřebí podstatně víc lidí, kteří by to organizovali, protože tady je hodně ruční práce. V podniku s klasickou zemědělskou velkovýrobou, kde mají velké stroje, to zvládne organizovat jeden člověk a není tam potřeba tolik specialistů jako v podniku, kde se dělá intenzivně zelenina a brambory. Tam jich je zapotřebí víc.”

Tehdy se v JZD Dukla sešla díky progresivnímu řízení družstva Ing. Luděkem Dvořákem parta mladých inženýrů, kteří si rozuměli i po lidské stránce, jezdili společně se svými rodinami na dovolenou a mimo jiné přišli také s nápadem lyžařských výcviků pro děti členů JZD, viz kapitola 5.3 Společenské a kulturní aktivity JZD.

Jedním ze Základních úkolů osmého pětiletého plánu v Zákonu č. 81/1986 Sb. O státním plánu rozvoje národního hospodářství ČSSR na léta 1986 - 1990, bylo i „zavádění výsledků vědeckotechnického rozvoje do výrobní a společenské praxe“.⁸⁶

⁸⁶ Srv. Zákon č. 81/1986 Sb. Dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-81>

Ing. Luděk Červák, který měl na starosti výživu a ochranu rostlin, uvádí příklad z rostlinné výroby: „*Tak třeba u hnojení, za tu dobu, co jsem to organizoval, tak se snížila dávka živin (NPK) asi ze 420 na 320 kg na 1 ha. Takže se v podstatě o čtvrtinu snížila spotřeba, ale výnosy se zvyšovaly. To bylo proto, že se začalo hnojit „podle vědeckých poznatků“.* To jsme předtím nevěděli. V ACHP, kde jsem před nástupem do JZD v Přerově n. L. pracoval, jsme dělali rozborů rostlin, rozborů obilí, půdní rozborů a podle toho se pak plánovalo to hnojení. To vlastně dřív ani nebylo moc možné. Ale potom začaly tyhle agrochemické podniky (ACHP) dělat kontrolní stanoviště, na kterých během celé sezóny sledovaly na vybraných místech na okrese vývoj toho obilí, výživový stav, dělali jsme rozborů na obsah živin, kolik je tam klasů a podle toho se vydávaly informace, jak jsou ty rostliny zásobené, jaký je předpoklad výnosu a podle toho se upravovalo hnojení. To tenkrát začínalo. To byl vlastně v té době začátek dalo by se říct vědeckého pohledu na to hnojení. Předtím se to tak nebralo, to byla jenom zkušenost. Zároveň se začali sledovat dusičnany v potravinách, takže jsme je museli snižovat. Navíc tady v tom závlahovém hospodářství, když se toho dusíku dalo moc, tak se to zase vypláchlo.“⁸⁷

I přes zdokonalování postupů a modernizaci strojového parku, vyžadovala rostlinná výroba odjakživa v sezóně zvláštní výpomoc námezdních pracovníků. V počátcích zakládání JZD v 50. letech byly na žňové práce posílání dělníci z okolních továren a vojáci. V pozdějších letech začalo JZD v Přerově nad Labem využívat jako brigádníky zájemce o přivýdělek ze Slovenska, menší část práce zastaly i starší děti z místní základní školy. Děti chodily v rámci výuky na jaře a na podzim „na cibuli“. Pod vedením učitelek děti sbíraly zelenou nebo suchou cibuli do plastových beden, které nejstarší chlapci převažovali na decimálce a chystali k odvozu traktorem, který přijížděl na konci dne. Z beden se ubíralo nebo se do nich přidávalo tak, aby měly správnou váhu.

Brigádnice ze Slovenska, nazývané v obci obecně „Slovenky“, které organizovala jedna žena z Čadce, jezdily tradičně tzv. „na řípu“. Probírka se dělala počátkem května a okopávka v polovině června, tedy v době, kdy měli členové družstva nejvíce práce s výsadbou brambor. Z celkového množství 90 ha cukrovky, zvládly „Slovenky“ během týdne okopat 50 ha. Zbylé hektary museli chodit okopávat po skončení pracovní doby zaměstnanci družstva z kancelářů, dílen, zkrátka všichni, kteří přes den nedělali na poli. Minimální povinné množství bylo 25 - 30 arů. Často jim po večerech chodili pomáhat rodinní

⁸⁷ Rozhovor s Ing. Luděkem Červákem, ze dne: 28.4. 2019.

příslušníci. Za tuto práci dostávali samozřejmě zapláceno a k tomu měli možnost si koupit za režijní, v podstatě symbolickou cenu, cukr.⁸⁸

Vedle toho přijížděli v polovině 80. let do Přerova n. L. na výpomoc do JZD rovněž mládežníci na tzv. „tábory práce a oddechu“. V červenci 1984 bylo za tím účelem v učebnách přerovské školy ubytováno po dobu 23 dní celkem 42 brigádníků, z toho bylo 22 českých a slovenských svazáků a 20 komsomolců z družebního závodu Mytišči ze SSSR. Kromě předsedy družstva Lud'ka Dvořáka je první den přijeli přivítat také zástupci OV KSČ a ONV v Nymburce.⁸⁹

JZD Dukla bylo v 80. letech materiálně, technicky a odborně provázané s dalšími zemědělskými podniky, které se nacházely v Přerově n. L. a Semicích.

Jak jsem uvedla v předchozích kapitolách, pěstování zeleniny a brambor v Přerově n. L. se odjakživa neobešlo bez závlah. V roce 1970 byla v obci zřízena stanice organizace Agrostav, která převzala starost nad závlahovou infrastrukturou v širším okolí obce. Od roku 1975 prováděl Agrostav závlahy formou služeb s pásovým zavlažovačem typu „Hustopeče“. V roce 1980 zaměstnával 31 pracovníků, z toho 4 ženy (v kanceláři). V roce 1980 zavlažoval v katastru 5 obcí celkem 5.108 ha při spotřebě vody 1,331.000 m³. Voda byla přiváděna z Labe na do nádrží na kopci u Kounic a odtud pod tlakem rozváděna po okolí.⁹⁰

Dalším významným podnikem, se kterým JZD spolupracovalo, byl Společný podnik pro výrobu zeleniny Nymburk se sídlem v Semicích (SZP), který vznikl v roce 1979. V Přerově n. L. sídlili dvě provozovny z celkem čtyř provozoven a středisko služeb, jehož součástí byla stavební skupina, dílny, doprava a setí a sklad. Jednalo se o jeden z největších podniků tohoto druhu v celé republice. Pro představu uvedu pár čísel z roku 1987, kdy se ve sklenících v Semicích vyprodukovala sadba zeleniny včetně celeru za 1 100 tis. Kč (3,5 mil. ks), z toho 0,5 mil. ks růžičkové kapusty a 200 tis. sazenic zelí. Největšími odběrateli sadby bylo JZD v Přerově nad Labem a JZD Lysá n. L./Litol. Ve sklenících v Přerově n. L. pěstovalo SZP karfiáty, asparágus a další řezané květiny. Tato část výroby ovšem s JZD v Přerově n. L. nijak nesouvisela. Naopak důležitým partnerem pro JZD bylo SZP nejen na začátku výrobního procesu (dodání sadby zeleniny), ale i na jeho konci, ve zpracovatelské fázi. V Přerově n. L. byla ve Středisku služeb SZP zřízena posklizňová linka na úpravu

⁸⁸ Rozhovor s Ing. Lud'kem Červákem, ze dne: 28.4. 2019.

⁸⁹ Článek: Společnými silami - tábory práce a oddechu. Nymbursko, 12.7. 1984.

⁹⁰ Přerovský zpravodaj o dění v obci za léta 1976 - 1980. Přerov n. L., MNV a NF, 1981.

růžičkové kapusty, linka na balení ovoce a zeleniny a mrazící boxy.⁹¹ Část úrody, určenou pro mochovskou Frutu a Zeleninu Praha sváželo JZD z polí přímo sem.⁹²

3.12 Rok 1989 až zánik JZD v r. 1993

Ing. Zdeněk Moc na období po revoluci v roce 1989 vzpomíná: „*Když přišly bouřlivé doby listopadové, tak tady byli lidi, který to brali tak jak se věci mají a říkali: 'Neblbněte, hlavně se musíme starat o to, o co máme. Dobytek musí být nakrmenej, podojenej, pole musí být obdělaný, tohle musíme, tohle musíme a pak můžeme dělat revoluci.'* No a pak tady bylo několik horkých hlav, který chtěly dělat převrat i ve družstvu.”⁹³

Transformační schůze družstva se konala v Semicích v Sokolovně za účasti zhruba 350 lidí. „*To byl skutečně historický moment, to byla ta transformační a členská schůze, která byla v Semicích v Sokolovně v tom 93. roce. Já jsem byl předsedou transformační rady. Na schůzi byli lidi jako z řad oprávněných osob: tam nebyli jenom členové družstva, ale i lidi z Prahy, kteří neměli s družstvem vůbec nic společného, ale měli tady majetky, takže tady byli oprávněnými osobami z titulu zákona o půdě a měli právo do toho mluvit. Mě se dost těžko ten transformační projekt prosazoval. Nakonec ho ta členská schůze odhlasovala. Proti tam byl protinávrh, který vypracoval pan XX - on byl dost starý a hlavně se domáhal toho, aby dostal to, co dostat měl. To nakonec dostali všichni, kdo si o co řekl.*”⁹⁴

Dalším bodem programu byla volba předsedy nově transformovaného družstva. Na kandidátce vedení družstva byl jako předseda navržen Ing. Luděk Dvořák.

Na tuto chvíli vzpomíná Ing. Zdeněk Moc následovně: „*A na té schůzi se mělo zvolit nové představenstvo, s tím že Luděk Dvořák bude dál pokračovat jako předseda družstva. No a k překvapení nás některých ho ta členská schůze ho ne zvolila! To tenkrát byl hroznej moment ... nevěděli jsme, co bude dál. Já jsem si vůbec nedokázal představit, co se stane. Říkal jsem si - no to je pěkný! Přišel za mnou XX., a začali mě přemlouvav, že mě navrhnou, že půjdu toho předsedu družstva dělat já. Já sem říkal: „Já to nedám, já to nechci, já prostě...” “ No a oni do mě tak dlouho hučeli, až mě prostě ukecali, že jsem na to kývl, že teda to někdo navrhne a že se bude o tom hlasovat. A oni mě zvolili, a já měl černýho petra v*

⁹¹ Toto zařízení bylo výsledkem sdružení finančních prostředků Středočeské Fruty, k. p. Mochov a n. p. Zelenina Praha.

⁹² Srv. Deník Nymburko, 16.7. 1987.

⁹³ Rozhovor se Zdeňkem Mocem, ze dne: 12.4. 2019.

⁹⁴ Rozhovor se Zdeňkem Mocem, ze dne 12.4. 2019.

ruce.” Ing. Zdeněk Moc se stal novým předsedou transformovaného družstva, které se pod jeho vedením, ve svobodných podmínkách tržního hospodářství, nadále rozrůstá a prosperuje.

4 PORTRÉTY AKTÉRŮ

4.1 Anna a Josef Müllerovi

Příběh Anny a Josefa Müllerových jsem sestavila na základě vyprávění jejich dcery Ludmily Veselé. Vzpomínky zachycují životní osudy drobných rolníků, kteří se nechali přesvědčit ke vstupu do JZD a po zkušenosti s jeho nefungováním z něj v roce 1954 vystoupili. Po několika letech soustavného nátlaku, ale rovněž s ohledem na ubývající síly a tváří v tvář bezvýchodnosti situace do družstva v 60. letech opět vstoupili. Příběh se prolíná s životním osudem jejich dcery, Ludmily Veselé, která jako dcera silně katolicky orientovaných maloroelníků mohla (až po vstupu rodičů do JZD) vystudovat pouze střední zemědělskou školu a následně nastoupila do práce v kancelářích JZD.

Josef Müller (1901 - 1976) se původně vyučil truhlářem, Anna Müllerová, roz. Skuhřavá (1909 - 1976) pocházela z rodiny drobných rolníků. Josef se oženil s Annou v roce 1931 a nastěhovali se do rodného domu Anny, čp. 133. Její rodiče František a Františka Skuhřaví předali mladým manželům hospodářství a nastěhovali se do výminku, přestavěného ze staré kolny na dvoře usedlosti. Rodiče Anny byli silně věřící a kromě práce na svém hospodářství se celý život také starali jako kostelníci o údržbu a úklid fary a kostela a pomáhali s domácností panu faráři Františkovi Burianovi. Po smrti Františka Skuhřavého v r. 1959 převzal starost o kostel jeho zeť Josef Müller, manžel Anny.

Výchova v rodině byla přísná a děti byly vedeny k práci v domácnosti, později v hospodářství již od útlého věku, podle toho na co jim síly stačily, jak bylo v té době běžné. Müllerovi obhospodařovali celkem 9 ha orné půdy (z toho bylo 4,5 ha vlastních a 4,5 propachtovaných) a 11 arů záhumenku. Dále chovali 2 - 3 krávy, 3 - 4 prasata a tradiční drůbež. Péče o hospodářská zvířata byla u zemědělců vždy na prvním místě. Dcera Ludmila Veselá vzpomíná: *„Každé ráno tatínek vstal a nejdřív šel nakrmit dobytek a až teprve potom se vrátil domů na snídani, protože zvířata musela dostat první.“* Nebo: *„v chlévech muselo být vždycky čisto. Každý rok se bílily vápnem: nejdřív stáje a chlévy a teprve potom kuchyně. Ve stáji byl zavedený ze studně vodovod.“*

V době kolem zakládání družstva, docházel za Josefem Müllerem Antonín Jandus a přesvědčoval ho ke vstupu do družstva. Müllerovým se však v hospodářství dařilo, neměli důvod do družstva vstupovat, takže dlouho odmítali. *„Nakonec se ale tatínek nechal přesvědčit. Jandus byl vzdálený příbuzný, jinak slušný člověk, a sám to myslel dobře a věřil tomu”* (myšlenka združstevnění jako pokroku, pozn. autorky). *„Když nám ale pak odváděli krávu, maminka s babičkou plakaly.“*

V JZD dělal Josef Müller nejrůznější práce - od topení ve sklenících, přes drobnou truhlářinu (opravy dřevěných beden, násad, postranic valníků apod.), až po zakuřování raných brambor na poli, aby při jarních mrazících nezmrzly. Tehdy došlo k nehodě, o které jsem v oficiálních dokumentech JZD nenašla žádnou zmínku a která dobře dokumentuje tehdejší používání chemických prostředků v zemědělství bez hlubší odbornosti: při zakuřování, které se provádělo ještě v noci za tmy, se zřejmě otočil nečekaně vítr a Josef Müller se jedovatého kouře z dýmovnic nadýchal. Po příchodu domů začal otékat a jeho stav byl tak vážný, že byl převezen do nemocnice v Českém Brodě. Lékaři si však s jeho zdravotním stavem, který se stále zhoršoval, nevěděli rady. Nakonec jeden z lékařů zavolal do JZD a odtud začali rychle zjišťovat ve vojenské posádce v Milovicích, odkud dýmovnice pocházely, o jakou chemickou látku se jedná: *„Naštěstí se to podařilo zjistit a lékaři tatínkovi konečně nasadili léčbu, která zabrala.”*

Velice těžce nesla ztrátu hospodářství i babička Ludmily, Františka Skuhravá. S manželem pocházeli z chudých poměrů a jen vlastní tvrdou dřinou se vypracovali k vybudování malého hospodářství a stavbě usedlosti č. p. 133: *„Babička samozřejmě celý život předpokládala, že až hospodářství předají našim, budou na něm vypomáhat, jak budou moct a budou z toho přirozeně také živi. Když naši vstoupili do JZD a začali tam pracovat, ocitla se v podstatě bez prostředků. Důchod měla asi 160 až 180 Kčs. Z toho nešlo žít a pro ni to byla hrozná potupa, protože se cítila na obtíž, i když to tak samozřejmě nebylo. Pomáhala mamince se vším, co bylo potřeba, i s vařením. Ale před tím, než se šlo dávat na stůl, vždycky odešla k sobě na vejminek a maminka mě pokaždé poslala, abych ji došla pozvat k obědu. Byla jsem malá holka a zlobila se kvůli tomu na ní. Nerozuměla jsem tomu a ptala se maminky „proč babička vždycky před obědem jde pryč a já pro ni zase musím chodit?““*

Müllerovi z družstva vystupují hned v první velké vlně výstupů, která se v přerovském družstvu odehrála v únoru až dubnu 1954. Žádost o vystoupení z družstva⁹⁵

⁹⁵ SOKA Nymburk, Fond MNV. NAD 677. Volně vložené dokumenty v kartónu. Neuspořádáno.

z 27. 2. 1954, viz Příloha č.2. Müllerovi začali znovu soukromě hospodařit a znovu byli vystaveni soustavnému nátlaku ke vstupu do JZD.

Když se blížil konec školní docházky Ludmily v základní škole, „...zavolali si tatínka do školy a řekli mu, že jestli chce, abych mohla studovat, musí vstoupit do JZD, jinak půjdu rovnou na pole. Já chtěla být vždycky učitelkou, měla jsem vždycky samý jedničky, ale to nepřicházelo zase v úvahu proto, že naši byli silní katolíci. A tak jim to nakonec naši znovu asi v roce 1960 podepsali, abych mohla aspoň na zemědělku do Liblic. Nakonec - už byli v té době starší (Josef - asi 60, Anna - asi 51), bráchové se oženili do Semic a Mochova, takže už na to rodiče přestávali sami stačit.” Po nedlouhé práci v JZD odchází oba definitivně do důchodu.

Bývalý výminek po Anně Skuhravé si jejich dcera Ludmila spolu s manželem Antonínem mezitím přestavěli na rodinný domek č. p. 156.

V roce 1976, dva měsíce po sobě, Josef a Anna Müllerovi zemřeli. Dům č. p. 133, kde do konce svého života žili, byl prodán, včetně poloviny dvora a záhumenku, ze kterých se postupně stal dvůr a zahrada k pěstování ovoce a zeleniny pro osobní spotřebu. Druhou polovinu někdejšího hospodářství, včetně č. p. 156 si Ludmila a Antonín Veselých ponechali a bydlí zde dodnes. Půdu, na které JZD po vstupu Müllerových do družstva hospodařilo, darovali dědici po jejich smrti státu z obavy, aby jejich děti mohly dále studovat na středních školách.

4.2 Josef Kratochvíl a statek č.p. 13

Osudy soukromě hospodařících rolníků v Přerově nad Labem, jimž byl zabaven majetek na základě Zákona č. 55/1947 Sb., přiblížím prostřednictvím portrétu Josefa Kratochvíla, který jsem sestavila s pomocí archivních dokumentů a regionální sekundární literatury.

Josef Kratochvíl (1892 - 1975) byl se svou ženou Annou posledním hospodářem na jednom z největších statků v Přerově nad Labem, č. p. 13. Usedlost patřila podle jeho vyprávění jeho předkům od roku 1835,⁹⁶ přičemž statek s barokizujícím štítem a branou se

⁹⁶ HRABĚTOVÁ, J.: PNM v Přerově nad Labem 1967-2007: Kronika čtyřiceti let prvního středočeského regionálního skanzenu. IN: Vlastivědný zpravodaj Polabí, vol. 30. Polabské muzeum Poděbrady, SOkA Nymburk, 2007-2008. Str. 63. (Dále jen: Hrabětová, 2007-2008)

svými 21,58 ha úrodných polí, byl již podle josefského katastru na konci 18. století, nejbohatším v obci.

V září 1952 oznámil MNV Josefu Kratochvílovi dopisem převzetí veškerého majetku, tj. hospodářských budov a živého i mrtvého inventáře, do povinného pachtu, na základě zákona č. 55 Sb. a jeho předání do užívání JZD, viz Příloha č. 3.⁹⁷ Podle jeho slov, které zaznamenal etnograf, arch. Štěpánek, se jednalo o 18 ha vlastní půdy.⁹⁸ V oznamovacím dopise o převzetí majetku se uvádí 9,79 ha. Cynické úřední jednání s tehdejšími sedláky z pozice (totalitní) moci, dokládá poslední odstavec dopisu: „*Od vydání tohoto výměru nesmíte v zeměděl. podniku samostatně bez svolení MNV ničím volně nakládati, až do doby kdy bude provedeno JZD převzetí, které bude urychleno. Do té doby však musíte pečovat o vedení zeměděl. podniku.*”⁹⁹

O dvůr, stodolu a hospodářské budovy však JZD nestálo, což odhlasovalo na společné schůzi 30. 2. 1952. Na základě žádosti z 31. 1 2. 1952 přidělil MNV celou usedlost místní pobočce STS Český Brod.¹⁰⁰ Šlo tedy především o získání polí, strojní výbavy a dobytka.

Po předání majetku, nastoupil Josef Kratochvíl jako dělník do továrny v Čelákovících (v té době mu bylo již 62 let!). Vzhledem k tomu, že se jednalo o historicky cennou usedlost s barokizující branou, byla na popud etnografa a architekta Ladislava Štěpánka, celá usedlost zapsána dne 3. 5. 1958 do Státního seznamu kulturních památek.¹⁰¹ Od té chvíle měla být udržována a opravována jen podle standardů památkové ochrany, na což samozřejmě neměl Josef Kratochvíl (ovdovělý v r. 1955)¹⁰² ani dostatek finančních prostředků, ani sil a statek postupně chátral. Důchod byl Josefu Kratochvílovi v roce 1963 vyměřen ve výši 424 Kčs.¹⁰³ V roce 1974 odprodal jižní polovinu dvora a stodolu zájemcům o stavbu rodinného domu, aby měl z čeho žít. V létě 1975 pak nabídl zbylou část usedlosti Polabskému muzeu v Poděbradech, které však jeho nabídku z více důvodů nepřijalo.

⁹⁷ Soukromý archiv. Podmínka zachování anonymity.

⁹⁸ Hrabětová, 2007-2008.

⁹⁹ Soukromý archiv. Podmínka zachování anonymity.

¹⁰⁰ SOKA Nymburk, Fond MNV. NAD 677. Volně vložené dokumenty v kartónu. Neuspořádáno.

¹⁰¹ Ústřední seznam kulturních památek ČR, evidenční číslo: 39558/2-1944. Dostupné online: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1026483

¹⁰² Osobní archiv Josefa Kratochvíla, uložený v soukromém archivu.

¹⁰³ Tamtéž.

Za několik měsíců Josef Kratochvíl bez dědiců zemřel a statek připadl jako odúmrť obci. Tentokrát se již MNV rozpadajících objektů, které musely být památkově udržovány a ochraňovány, ochotně zbavil a předal jej bezúplatně poděbradskému muzeu.

V roce 1983 se profesor Robek z ÚEF ČSAV, který tehdy působil v Polabském muzeu v Poděbradech, dohodl s předsedou družstva Ing. Luděkem Dvořákem na využití statku pro vybudování Síně tradic JZD Dukla. Veškeré stavební práce zajistila stavební četa JZD Dukla, která celou rekonstrukci dokončila v roce 1985. Na dvoře usedlosti byla pod přístřeškem umístěna sbírka historického zemědělského nářadí. Panelová výstava v obytné budově byla věnována době zakládání družstva v 50. letech, expozice byla doplněná moderním sedacím nábytkem, který sloužil pro příležitostné návštěvy představenstva JZD a jejich hostů, úspěchy socialistického zemědělství dokládaly zarámované diplomy JZD Dukla.¹⁰⁴ Ironií dějin se tak, z kdysi nejbohatšího statku v Přerově nad Labem, stala výkladní skříň socialistického zemědělství.

Na slavnostním otevření expozice 10. 1. 1986 přednesl hlavní projev prof. dr. Antonín Robek, DrSc., ředitel ÚEF ČSAV v Praze za účasti vedení JZD a předních stranických představitelů. Nutno dodat, že zájem o výstavu byl minimální, takže již na jaře 1986 zůstal statek uzavřený až do roku 1991, kdy v něm MNV zřídilo po dohodě s PNM Poděbrady, obecní knihovnu.¹⁰⁵ V roce 2000 byla usedlost prodána do soukromých rukou a několik let sloužila jako administrativní budova pro zemědělský podnik. Ing. Miloše Špitálského. Po dalším prodeji byla citlivě zrekonstruována a dále slouží jako rodinný dům.

4.3 Josef Novák

Josef Novák se narodil v roce 1924, jako třetí ze čtyř dětí Rudolfu Novákovi a jeho ženě Anně, rozené Plačkové. Jeho otec Rudolf Novák pocházel ze Semic a do Přerova se přizemnil na Plačkův statek čp. 48 zhruba v roce 1919. Z malého, upadajícího statku dokázal vytvořit „*svou šikovností prosperující hospodářství se spoustou čeledě a množstvím polí.*“¹⁰⁶ Byl členem maloroľnické strany, za kterou úspěšně kandidoval v obecních volbách v roce 1927 a následně byl zvolen starostou obce. V roce 1928 se významně zasadil o zachování místní měšťanské školy, která měla být pro nedostatek žáků zrušena. Spolu s vrchním

¹⁰⁴ Hrabětová, 2007-2008. Str. 64.

¹⁰⁵ Hrabětová, 2007-2008. Str. 65.

¹⁰⁶ Rozhovor s Josefem Novákem, ze dne: 18.1. 2019.

ředitelem Živnostenské banky Josefem Špitálským, který v Přerově žil, tehdy zřídili „kolonii legionářských sirotků pod správou odborného učiliště Josefa Červeného“, čímž splnili zákonně povinný počet žáků pro tento typ školy, kterou tím udrželi. Během 2. světové války byl činný v aktivitách namířených proti protektorátním úřadům.¹⁰⁷

Zatímco sourozenci Josefa Nováka vystudovali vysoké školy, Josefa učení nebavilo, jak sám později se smíchem vyprávěl. Jeho otec ho proto poslal na zemědělskou školu do Klatov, ze které po roce přestoupil do Čáslavi. Na rozdíl od svých vrstevníků nebyl nasazen na nucené práce do Třetí říše a po skončení školy zůstal pracovat doma na statku, který i nadále vedl jeho otec Rudolf. Po roce 1948 se Rudolf Novák rozhodl dál hospodařit se svým synem a vstup do JZD odmítal.

V roce 1951 emigroval do zahraničí Josefův starší bratr Vít, chemický inženýr. O rok později jej následoval Jiří a v roce 1968 odešla do SRN i sestra Marie, inženýrka biochemie. V roce 1958 byl Josef Novák zatčen a odsouzen na 15 měsíců vězení, které strávil v Praze na Borech. Po návratu domů spolu s otcem ještě několik let hospodaří. Hlava rodiny Rudolf však stárne a nakonec na soukromé hospodaření rezignoval. Josef Novák, v té době stále svobodný a bezdětný, nastoupil v roce 1963 do JZD jako traktorista.

V roce 1969 byl zvolen za předsedu JZD a v roce 1971 byl z této funkce z politických důvodů opět odvolán. V roce 1972 se mu narodil první syn Josef, v roce 1974 Jiří. Mezitím, v roce 1973 si Josefa Nováka vybral za hlavního agronoma nový předseda JZD, Ing. Luděk Dvořák. V roce 1984 odešel Josef Novák do důchodu. V roce 1984 nebo 1985 se stal předákem zednické skupiny JZD, která zajišťovala výstavbu pro Polabské muzeum v místním Skanzenu.

Po revoluci v roce 1989 a postupném navrácení pozemků začal se svým starším synem Josefem Novákem ml., opět soukromě hospodařit. Stejně jako kdysi jeho otec Rudolf, i Josef Novák vedl hospodářství pevnou rukou a svému synovi, od kterého ho dělil věkový rozdíl téměř 50 let, příliš volnosti v rozhodování nedával. Hospodářství vedl až do své smrti v roce 2010.

4.4 Ludmila a Antonín Veselých

Ludmila Veselá, roz. Müllerová, se narodila Anně a Josefu Müllerovým v roce 1946 jako poslední, čtvrté dítě, s větším časovým odstupem od svých sourozenců Josefa, Anny a

¹⁰⁷ Kronika 1939-1955. Str. 41.

Miloslava. Po ukončení Základní školy na jeden rok do zemědělského učiliště v Liblicích. Odtud přestoupila na SZTŠ – obor ekonomika, zemědělství, v Hořovicích. Rok před maturitou, v roce 1964 byla požádána, aby nastoupila jako účetní do JZD, ale její tatínek trval na řádné dokončení školy, vzhledem k tomu, že namísto zbývajících roku by musela dálkově studovat dva roky. Po maturitě nastoupila 1. července 1965 jako finanční účetní do místního JZD.

V JZD pracovala až do transformace družstva, která proběhla v roce 1993. Další dva roky pracovala v ÚSP v Kersku, odtud odešla do Prahy do firmy Terramet Praha. Do řádného důchodu odešla v roce 2006.

Antonín Veselý pocházel z dělnické rodiny se 4 dětmi (Helena, Josef, Božena). Po základní škole se vyučil v ZUŠ Tesla Přelouč. Po vyučení v r. 1957 nastoupil do Tesly Přelouč, kde pracoval jako frekvenční mechanik. V květnu 1959 podepsal roční pracovní smlouvu se SONP Kladno, kterou přerušil nástupem na dvouletou základní vojenskou službu v Chrudimi. Po návratu z vojny dokončil sjednanou práci v SONP Kladno. Od roku 1961 pracoval v Kovopodniku Nymburk v provozovně Lysá n. L. jako frekvenční mechanik, tj. opravoval radiopřijímače. Po jednom roce nastoupil do Mrazíren v Mochově, kde pracoval šest let ve strojovně chladícího zařízení. Od roku 1968 pracoval sedm let v JZD v Přerově n. L. *„Dělal jsem, co bylo potřeba. Jezdil na plečce, opravoval, co bylo potřeba, pytlouval na poli, časem jsem se dostal k zalévání. Ale neměl jsem tam dobrý peníze. Ti skupináři dávali přednostně práci svým kamarádům, takový party to byly a ostatní museli čekat, jaké práce na ně zbyde, nebo taky třeba ani nezbyde. Tak jsem pak radši šel do Abestosu ve Zvěřínku.“*¹⁰⁸ Ani tam ale nevydělával dost peněz pro rodinu s dvěma malými dětmi a tak po dvou letech odešel do Kovohutí Čelákovice, ve kterých strávil posledních 25 let před odchodem do důchodu v roce 2001, jako dělník u indukční pece.

Ludmila Müllerová z č. p. 133 se v roce 1966 provdala za Antonína Veselého (nar. 1940) z Přerova nad Labem č.p. 166. Ludmila a Antonín Veselých začali po svatbě bydlet na výminku po Anně Skuhravé, který postupně přestavěli a zkolaudovali na rodinný dům č. p. 156. V roce 1971 se jim narodil syn Tomáš a v roce 1974 dcera Hana. Vedle svých zaměstnání se starali o zahradu (5 arů), která sloužila k pěstování brambor, zeleniny a ovoce

¹⁰⁸ Rozhovor s Antonínem Veselým, ze dne: 10.9. 2018.

a o drobné hospodářství – obvykle jedno prase, několik králíků, slepic, někdy navíc i husy nebo krůty pro vlastní spotřebu.

4.5 Ing. Luděk Dvořák, CSc.

Ing. Luděk Dvořák, CSc. se narodil v roce 1945 ve Mcelích. Vystudoval VŠE v Praze. Krátce po absolvování školy nastoupil jako ekonom v JZD Opočnice.

“V Opočnici, kde jsem dělal ekonoma, jsem měl za předsedu bývalého vojáka z povolání. Nějaké odborné znalosti měl, protože jako mladý sloužil na nějakém velkostatku, tak něco o tom věděl a jako bývalý voják byl dost rázný, dokázal si sjednat respekt, takže traktoristi mu nechodili do hospody. Bohužel sám hodně pil, takže byl už od dopoledne opilý. No tak takového jsem měl předsedu, to znamená, že jsem za něj musel chodit na ty porady a schůze, takže se o mě vědělo a o něm to taky všichni věděli. Taky jsem tehdy furt soutěžilo, to byly soutěže ekonomů a soutěže družstev... Na jaře v roce 1973 za mnou přišel Standa Malík, náměstek ředitele zemědělské správy a nabídl mi to. Tenkrát to tady nikdo nechtěl vzít, protože bylo družstvo na tlamě. Ani já jsem se do toho nehrnul. Měl jsem v Opočnici byt, ženu a malý dítě. To družstvo tam jsem v podstatě vedl, ale oficiálně jsem byl jenom ekonom a ne předseda, takže to byla výhoda, že jsem neměl tu zodpovědnost.”

Ing. Luděk Dvořák byl ve funkci předsedy družstva v Přerově n. L. nepřetržitě od svého nástupu v roce 1973 až do roku 1993, kdy byla dokončena transformace družstva do nového subjektu, jehož předsedou se stal Ing. Zdeněk Moc. Po odchodu z družstva se věnoval soukromému podnikání. Mezi jeho koníčky patří myslivost. V obci je mezi místními obyvateli dodnes oblíben.

4.6 Ing. Zdeněk Moc

Zdeněk Moc se narodil v roce 1946 v Oskořínku. Jeho maminka byla soukromě hospodařící rolnice - starala se o třešňový sad, menší rozlohu polí a hospodářský dobytek. Otec jezdil do Nymburka do zaměstnání a v domácím hospodářství pomáhal ve volném čase. Zdeněk Moc vystudoval Střední zemědělskou školu v Poděbradech, kde se nechal přesvědčit ke vstupu do KSČ. Dvouletou kandidaturu si odbyl během vojny, po které nastoupil na praxi do JZD Dukla Starý Vestec. *“Na Okresní zemědělské správě mi dala jistá paní Zahrádková vybrat mezi Státním statkem Nymburk a JZD Dukla Starý Vestec. V té době bylo všeobecně*

ve známosti po okrese, že družstvo Starý Vestec je na slušné úrovni. Bylo to jedno z družstev, které bylo v té době už tzv. vyššího typu. Tak jsem se ocitl tady v těch místech.”¹⁰⁹

Dne 2. 10. 1967 nastoupil na praxi do o JZD Dukla Starý Vestec, ke kterému bylo v roce 1961 přidruženo JZD Velenka a JZD Bříství. V systému faremního hospodaření byl centrem JZD Starý Vestec, přičemž ve všech vesnicích měli svého zootechnika a agronoma.

Od 1. ledna 1968 se stal agronomem na farmě ve Velence, kde měl k dispozici 6 párů koní, řídil 5 mužů na denní práce a 35 ženských. Zde zažil i srpnovou okupaci sovětskými vojsky, proti níž se celé družstvo JZD Dukla Starý Vestec, včetně jeho vedení, postavilo. V září 1968 se oženil s Hankou, která pracovala v kanceláři JZD. *“Ještě v roce 1969 jsem jel na zájezd do Dánska do zemědělské správy, kam mě delegovalo družstvo. No a přišel 70. rok, přišli prověrky a já jsem řekl, že k žádný prověrce nepůjdu, že schody se zametaj od vrchu, a že mi můžou vlízt na záda. No a samozřejmě nás vyloučili i s mojí ženou oba z partaje a tím pro nás řada věcí skončila.”*

V roce 1971 proběhla výměna celého vedení JZD Dukla Starý Vestec. Členská schůze, na níž mělo dojít ke zvolení nového vedení družstva, které přijeli představit zástupci OV KSČ, se zvrhla v bitku a byla předčasně ukončena. Situace v družstvu se uklidnila po rychlém zvolení tehdejšího agronoma z Vestce, starého pana Růžičky, novým předsedou. Vzhledem k jeho vysokému věku a fyzickému hendikepu však už bohužel nebyl schopen družstvo příliš dobře řídit a fungovalo víceméně samospádem. V roce 1973 se stal Zdeněk Moc agronomem na farmě v Bříství.

V roce 1975 se JZD Dukla Starý Vestec sloučilo s JZD v Přerově n. L. Zdeněk Moc v nově sloučeném JZD, rozděleném na jednotlivá střediska, řídil středisko Starý Vestec (nadále včetně Bříství a Velenky). Po absolvování pěti let dálkového studia VŠZ se stal hlavním agronomem JZD Dukla v Přerově nad Labem. Jako předseda transformační komise řídil v roce 1993 transformaci družstva podle privatizačního plánu. Na členské schůzi 15. ledna 1993 byl zvolen předsedou nástupnického podniku “Zemědělsko-obchodní družstvo vlastníků Přerov nad Labem se sídlem ve Starém Vestci č. p. 83”, který vede dodnes. S manželkou Hanou, která se i nadále věnuje účetnictví podniku má dva syny, kteří zde také pracují.

¹⁰⁹ Rozhovor se Zdeňkem Mocem, ze dne: 12.4. 2019.

4.7 Ing. Luděk Červák

Ing. Luděk Červák se narodil v roce 1954 v Košicích. Jeho rodiče pocházeli z Českých Budějovic, otec byl voják z povolání, takže se celá rodina často stěhovala po celé republice. O svém vztahu k zemědělství vypráví: „Já jsem vlastně původně vůbec nechtěl být zemědělcem. Měl jsem rád přírodu a jako kluk jsem chtěl být entomolog. Po gymnáziu jsem chtěl jít na Přírodovědeckou fakultu a stát se zoologem. Na školu jsem se ale nedostal a jako druhou možnost jsem měl Vysokou školu zemědělskou, kterou jsem šel studovat do Prahy.”

Po absolvování školy v roce 1978 pracoval rok v Agrochemickém podniku (zkratka ACHP, pozn. autorky) v Domažlicích. Spolu s manželkou Lídou, se kterou se seznámil ještě na škole, se chtěli přestěhovat do okolí Lysé n. L., odkud pocházela, měla zde celou rodinu, příbuzné a kamarády. *„Nejdříve jsme sondaovali, kde by bylo nějaký zaměstnání. A protože Lída dělala diplomku tady v Přerově u Dvořáka, o závlahách, tak jsme se šli zeptat sem. Dvořák mi řekl: ‘Teď ne, ale za rok tě budu potřebovat.’ V podstatě tehdy jsme se dohodli hned na termínu, kdy sem přijdu. Vlastně ten příchod byl spojený i s tím, kdy se měla dostavět bytovka, abysme měli kde bydlet. V JZD jsem nastoupil v říjnu 1981. V té době jsme měli už dceru a Lída čekala syna, který se narodil hned v lednu 1982.”*

V JZD zastával místo specialisty ochrany a výživy rostlin, přičemž spadal pod hlavního agronoma. Náplní jeho práce byly plány hnojení, harmonogramy aplikací ochranných přípravků, metodické řízení traktoristů během hnojení a používání postřiků a další agendy, které s tím souvisely.

V JZD pracoval Ing. Luděk Červák od října 1981 až do zániku družstva v roce 1993. Potom přešel do nově transformovaného družstva, které pod vedením Ing. Zdeňka Moce sídlilo ve Starém Vestci. Odtud odešel po dlouhém přemlouvání v roce 2006 do zastupitelstva Přerova n. L. kde byl zvolen starostou obce. Po tříletém působení na obecním úřadě se vrátil do zemědělství a až do svého odchodu do důchodu pracoval v rámci své specializace v podnicích Ing. Miloše Špitálského.

5 Fenomény socialistického družstevnictví v 80. letech

V následujících kapitolách se pokusím popsat podrobněji nejrůznější „výhody“, které přinášela práce v JZD jeho členům v 80. letech, spolupráci s JZD s jinými subjekty

v obci a snahu vedení JZD udržet prosperitu výroby i přes „zjevnou krizi celého systému vzniklou nahromaděním neřešení hospodářských problémů“¹¹⁰ prostřednictvím přidružených výrobníků.

„Podívejte se, nejcennějším, co v podniku máte, jsou lidi! A když chcete, aby se věnovali své práci pořádně, musíte jim vyřešit nejrůznější problémy, který by jinak řešili sami místo práce. V první řadě musí mít kde bydlet a v létě, když je nejvíc práce na poli, musí se jim někdo postarat o děti. No tak jsme stavěli bytovky, pořádali dětský tábory v létě a všechny tyhle věci.“¹¹¹

5.1 Spolupráce JZD s obcí, spolky a Polabským muzeem

Činnost JZD v Přerově n. L. se netýkala jenom zemědělské výroby, ale významně zasahovala i do proměny samotné podoby obce. Stavební skupina JZD v Přerově n. L. pod vedením Františka Matláka se podílela na výstavbě bytových domů a dalších objektů, které v obci organizoval a politicky zajišťoval MNV. Oficiální propaganda hlásala: *„Součinnost družstva s národními výbory v obcích našeho okresu je zaručena aktivní účastí na závazcích obcí zvláště v akci ‘Z’.* Kdy dřív se dokázali občané sejít, aby zvelebovali vlastní obec, aby odpracovali ve chvílích svého volna tisíce brigádnických hodin na zvelebení a úpravě své obce?“¹¹² Bývalý předseda Ing. Luděk Dvořák dnes popisuje tehdejší stav věcí takto: *„Obce na takovou výstavbu samozřejmě neměly peníze. Přišli za mnou z MNV, že už tam nechce nikdo chodit (na ‘akce Z’, pozn. autorky), tak jsem řekl Matlákovvi: ‘Hele Franto, na jaře začnete a doděláte to!’ Tak jsme dostavěli benzínovou stanici u Obory, mateřskou školku, hasičárnu, sportovní kabiny na fotbalovém hřišti, zkrátka všechno to, co se začalo v ‘akci Z’.“¹¹³*

Další významnou stavební činností, kterou družstvo v obci realizovalo, byla výstavba v Polabském národopisném muzeu, zvaném v obci „skanzen“.¹¹⁴ Spolupráce,

¹¹⁰ Srv. Rataj – Houda, 2010. Str. 409.

¹¹¹ Rozhovor s Ing. Luděkem Dvořákem, ze dne: 6.5. 2018.

¹¹² Robek – Svobodová, 1979. Str. 249.

¹¹³ Rozhovor s Ing. Luděkem Dvořákem, ze dne: 6.5. 2018.

¹¹⁴ „Polabské národopisné muzeum Přerov nad Labem, které najdeme v centru obce v sousedství renesančního zámku, patří k nejstarším regionálním muzeím v přírodě v Evropě. Jeho počátky sahají až do roku 1895, kdy bylo v upravené bývalé kovárně a rychtě, nazývané pak „staročeská chalupa“, zřízeno regionální národopisné muzeum. Novodobá historie muzea v přírodě, jako záchranného skanzenu lidové architektury středního Polabí, byla započata v roce 1967. V následujících letech byl

kteřou zahájil s předsedou JZD Ing. Luděkem Dvořákem v roce 1983 ředitel ÚEF ČSAV profesor Antonín Robek při rekonstrukci usedlosti č. p. 13 po Josefu Kratochvílovi, se po jejím úspěšném dokončení přesunula přímo do areálu skanzenu. Zednickou skupinu, která zde pracovala, tvořili převážně starší zedníci, z nichž mnozí ovládali ještě staré řemeslnické postupy. „Partu” vedl Josef Novák, někdejší předseda JZD z let 1968 - 1971, který se nemohl vyrovnat s odchodem do důchodu. *„Po tom, co musel táta při odchodu do důchodu v JZD skončit, začal v tom 84. nebo 85. roce dělat předáka těm dědkům. Já jsem se tam nadělal – půlku těch baráků jsem tam stavěl s ním. A dělal tam až do té doby než byla revoluce v 89. a JZD přestalo poskytovat skanzenu tyhle služby.”*¹¹⁵ Vedoucí Skanzenu, PhDr. Jana Hrabětová o spolupráci s JZD napsala: *„Oba roky (1986 - 1987, pozn. autorky) patřily v dvacetileté historii muzea k nejúspěšnějším jak po stránce budování, tak po stránce návštěvnické. K vzrůstajícímu zájmu veřejnosti o muzeum přispěla realizace řady akcí, které zvýšil počet nových objektů i nových expozic ... V roce 1986 za přispění JZD Dukla pokračovaly stavební práce v nové části muzea – v zahradě pod bednárnou. Mnoho energie si vyžádaly zejména terénní úpravy, při nichž se daly do pohybu desítky kubiků stavebního odpadu, který tu zůstal po rekonstrukci bednárny. ... Kromě prací na bednárně pokračovala stavební četa JZD na rekonstrukci chalupy, přenesené v předešlém roce z Kovanic.”*¹¹⁶

5.2 Bytová výstavba JZD v 70. a 80. letech

Na přelomu 70. a 80. let vystavělo JZD v obci pět bytových domů pro své členy. *„Výstavba bytovek byla organizována přes Stavební bytové družstvo Poděbrady, které zajišťovalo systém financování. JZD zaplatilo za každý byt 25.000 Kčs s tím, že ten člověk, který byt dostane, bude dělat v JZD, jinak ty peníze bude muset vrátit. Další část byl úvěr ve výši 20.000 Kčs, který měl nastavený minimální úrok a splatnost asi 20 let a třetí část byla nenávratná dotace od státu. Jeden byt jsme v té době postavili za nějakých 120 - 130 tisíc Korun.”*, vzpomíná Ing. Luděk Dvořák.¹¹⁷ Přidělování bytů členům družstva fungovalo podle neoficiálního klíče zhruba takto: *„Ze začátku jsme dostali menší byt a pak, když jsme*

skanzen postupně rozšiřován. V současné době muzeum v přírodě tvoří na ploše dva hektary téměř čtyřicet objektů lidové architektury.” Zdroj: Oficiální webové stránky Polabského muzea Poděbrady: <https://www.polabskemuzeum.cz/mista/polabske-narodopisne-muzeum>

¹¹⁵ Rozhovor s Josefem Novákem, ml.

¹¹⁶ Hrabětová, 2007-2008. Str.

¹¹⁷ Rozhovor s Ing. Luděkem Červákem, ze dne: 28.4. 2019..

se osvědčili a měli jsme víc dětí, tak jsme dostali větší byt. Byty patřily Stavebnímu bytovému družstvu Poděbrady. JZD je pro to bytový družstvo postavilo a rozhodovalo o tom, kdo tam bude bydlet. Ale nebyly to vlastně služební byty, JZD je nespravovalo, jenom je postavilo. A v majetku Bytového družstva Poděbrady jsou dodnes.”¹¹⁸

5.3 Společenské a kulturní aktivity JZD v 80. letech

JZD pro své členy organizovalo zájezdy do divadel v zimním období a pořádalo každoročně několik kulturně-společenských akcí, mezi které patřila tradiční oslava zemědělců spojená se sklizní úrody: „dožínky“. V režii JZD se jednalo o taneční zábavu, kterou zahajoval předseda JZD projevem shrnujícím činnost JZD v uplynulém roce. Bohatě pohoštění a pití bylo zdarma. Obdobně probíhaly i oslavy MDŽ, při kterých dostala každá členka družstva při vstupu do sálu květinu. V únoru se konala Valná hromada, na které se zhodnotilo hospodaření za minulý rok a následovala opět taneční zábava s pohoštěním.

JZD v Přerově nad Labem si v roce 1981 vybudovalo i vlastní rekreační zařízení, kterému se říkalo „jezedácká chata“. Původně starší chalupu ve Vilémově přestavěla během jednoho roku zednická skupina družstva na objekt, ve kterém mohlo být ubytováno naráz až 40 lidí v dvou až šestilůžkových pokojích. Koupelny a WC byly společné pro ženy a pro muže na chodbách v obou patrech. V přízemí chaty, zapuštěné do svahu u silnice, byl hlavní vchod s větší chodbou na přezouvání, na kterou navazovaly schody do prvního patra. V polosuterénu se nacházela místnost s ping-pongovým stolem zvaná „pingpongárna“, technicko-provozní místnost označovaná jako „lyžárna“, ve které se opravovaly a skladovaly lyže a vysoušely lyžáky elektrickými ohřívadly. Ukrytá zrakům běžných návštěvníků byla kdesi v nitru polosuterénu kotelna a uhelna na skladování koksu. Prvnímu patru chaty dominovala velká společenská místnost se zavěšenou televizí, pohodlnými polstrovanými křesílky z ohýbané překližky a nízkými stolky, které se v době společenských her a soutěží dětí odtahovaly ke stěnám. V rohu stál menší barový pult. Jídelna, vybavená jednoduchými stoly a židlemi sousedila s kuchyní, ve které bylo několik elektrických sporáků a kuchyňské skříňky. Za kuchyní byla nevytápěná místnost s dřevěnými regály a několika lednicemi, sloužící jako příruční kuchyňský sklad na potraviny. „Každý pokoj měl svoji skříňku na

¹¹⁸ Tamtéž.

nádobí a regál ve špajzce.”¹¹⁹ Krátký svah pod chatou, pod kterým tekla Jizera, sloužil pro zimní hrátky menších dětí a k výuce základů lyžování začátečníků během lyžařských výcviků. Lyžovat se jezdilo buď na okolní sjezdovky v Jablonci nad Jizerou, v Pasekách nad Jizerou nebo výjimečně do Harrachova. Nejčastěji se ale šlapalo pěšky přes kopec na sjezdovku Studenov do Rokytnice nad Jizerou.

Chata se pronajímala přerovské a semické škole na školy v přírodě nebo lyžařské výcviky, jinak po většinu roku sloužila k rekreaci pouze členům družstva, kteří sem jezdili se svými rodinami na víkendy po skupinách zablokovaných pro jednotlivé výrobní úseky nebo sami ve volných termínech, případně pokud se v zablokovaném termínu uvolnila místa. *„Jelo se jezedáckým autobusem v podstatě jako parta z práce na víkend. Když jsem dělal na úseku rostlinné výroby Starý Vestec a žena dělala v Přerově v kanceláři, tak jsme jezdili s oběma skupinami, to byla výhoda. Velký zájem byl o Vánoce, tam se muselo objednávat už hodně brzo. Jezdilo se 26. 12. přes Silvestra, skoro na týden.*”¹²⁰

Dnešní čtyřicátníci, v 80. letech „jezedácké děti”, dodnes rádi vzpomínají na legendární lyžařské výcviky, které pro ně pořádalo JZD o jarních prázdninách. Lyžařské vybavení a oblečení měl každý svoje, záleželo tedy jen na rodičích, jestli byli ochotní do svých dětí takto investovat. Lyžařské instruktory dělala parta mladých inženýrů, nadšenců, kteří se v 80. letech v JZD sešli. O děti se zde celý týden staralo několik žen - dobrovolnic z kanceláří JZD, které všem vařily, pomáhaly menším dětem večer s mytím, ráno s oblékáním a sušením promočených věcí po návratu z lyžování. Organizovaly spolu s „instruktory” večerní zábavu a soutěže pro děti, které se odehrávaly ve společenské místnosti. Na večerku děti a noční klid dohlíželi dospělí při společné zábavě nad lahví vína.

Jedním z tehdejších lyžařských instruktorů byl i Ing. Luděk Červák: *„Nejlepší lyžař byl Mirek Matějčkův, ten dříve i závodil, to byl sjezdový lyžař. A Bohouš Novákův byl zase běžkař. Také s námi jezdil Miloš Zuran a Josef Burian. Zemědělci mají většinou v zimě čas, tak můžou dělat zimní sporty (smích). Ženské spaly nahoře u dětí, my jsme spali dole v pingpongárně ve spacácích, takže celá kapacita chaty byla vyplněná dětmi. Dostávali jsme to normálně zaplacené jako bychom byli v práci. My jsme na hory jezdili i jinak, měli jsme lyžování rádi, ale tohle byla zase taková jiná zkušenost s těmi dětmi. Leckdy jsme se báli za ně (smích). Byli jsme taková dobrá parta. Vlastně jsme ani nebyli oficiální instruktoři, byl to svým způsobem riskantní podnik Svazu družstevních rolníků, zkrátka podniková akce,*

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

založená na důvěře rodičů. Občas tam měl někdo i nějaký úraz a nikdo z toho nedělal žádný problém. S těmi dětmi jsme si tam tykali a často to tak zůstalo, a když se někde náhodou potkáme, tykáme si i teď, po těch 30 letech.”¹²¹

O letních prázdninách nabízelo svým členům JZD 14denní letní tábory, zajišťované SDR Nymburk. Dopravu dětí zajišťovalo JZD vlastním autobusem.

JZD pořádalo v 80. letech v zimních měsících také tzv. „plavání”, v městském bazénu v Nymburce, kde mělo zarezervovaný bazén od 18:00 do 19:00 hodin. Družstevní autobus vyjížděl každou druhou středu v 17:00 ze zastávky v Přerově n. L., dále nabíral zájemce ve Velence, Bříství, Starém Vestci a Semicích. Jezdit mohli i lidé, kteří nebyli členy JZD. Běžnou zvyklostí bylo, že na plavání jezdily i děti bez rodičů a až na autobusové zastávce se domlouvaly s rodiči svých kamarádů s „kým mohou jet”, neboli kdo za ně převezme zodpovědnost, jinak by je řidič autobusu odmítl vzít. Dospělí se tak často víc než vlastnímu plavání věnovali počítáním dětí, které si vzali na starost.

Zvláštní kapitolu v aktivitách družstva tvořila klusácká stáj dostihových koní, kterou JZD v Přerově n. L. zařídilo v roce 1975 v bývalém statku Josefa Jungra ze Semic v Novém Přerově, který ležel na druhé straně obce, mimo areál samotného JZD. Stáj měli na starosti bratři Voříškové z Lysé nad Labem. Jiří Voříšek koně trénoval a závodil v sulkách, zatímco jeho bratr Václav Voříšek byl podle jeho slov spíše „manažer, dělal politiku.”¹²² Řadoví členové družstva byli vůči těmto aktivitám rezervovaní, protože si uvědomovali, že jim provoz stáje odčerpává část příjmů. Závodily v Lysé n. L. nebo v pražské Chuchli, na kterých koně přerovské družstvo reprezentovali, běžní družstevníci nenavštěvovali.

O co méně klusáckou stáj vnímali řadoví členové družstva, o to více však znamenala svého času v československém klusáckém sportu. Přerovská stáj byla členem jakéhosi neformálního uskupení, kterému se mezi klusáky říkalo „Polabská čtyřka”. Vedle něj do ní patřilo JZD Tuchoraz s předsedou Miloslavem Klusáčkem, JZD Kostomlaty nad Labem s předsedou Jiřím Ryčlem a JZD Lysá n. L. / Litol s předsedou Hankem. Malá interní soutěž

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Svět práce: Na startu je Zlatý kluk o pohár Světa práce. Praha, 20.7. 1981. Dostupné online: <http://www.trotalet.com/clanky/rozhovory-9650-interview/polabska-ctyрка-a---zlaty-kluk---.html>

mezi předsedy těchto družstev a vzájemné „trumfování“ kdo bude lepší a nákup kvalitních koní ze zahraničí, přispělo k rozkvětu klusáckého sportu jako takového.

Mezi nejlepší přerovské koně patřil Aranyifju dovezený z Maďarska - odtud jeho jméno, které znamená v překladu „Zlatý kluk“. Na mezinárodním klusáckém mítinku zemí RVHP s názvem „Preis von Berlin“ na 1700 m, který se konal 14. 6. 1981 v Berlíně Karlshorstu, se umístil Jiří Voříšek v sedle Aranyifju na 2. místě v čase 1.21,6. Jednalo se o nejlepší a největší úspěch Československa v těchto mezinárodních střetnutích zemí východního bloku.¹²³ „Celkový počet dosavadních vítězství v roce 1981 dostihové stáje JZD Dukla Přerov n. L. dosáhl osmi dostihů s celkovou dotací 85 200 Kčs. „Zlatý chlapec“ Aranyifju byl v tu chvíli nejlepším československým klusákem podle vítězství (6x) a finančních výher (57.200,-Kčs).“¹²⁴ Do konce sezóny v tu chvíli zbývaly 4 závody.

Ve spolupráci s místním zdravotním střediskem, organizovalo JZD dobrovolné odběry krve členů družstva v budově jídelny JZD. Odběry krve zajišťoval MUDr. Vlček a zdravotní sestra Gurniková. Pro dárce krve bylo připravené celodenní bohaté pohoštění, které zaplatilo JZD.

Pro své členy a jejich rodiny pořádalo JZD v létě týdenní rekreace na Senci a Zlatých Pískách na Slovensku. JZD zajišťovalo také dopravu vlastním autobusem, včetně výletů po okolí.

5.4 Družba s LPG Werben v NDR

V roce 1975 navštívila místní podnik Agrostav, který prováděl závlahy na polích, delegace z NDR z obdobně zaměřeného podniku. Jedním z členů delegace byl i Erich Jaschke. Vedoucí Agrostavu přizval ke společné schůzce předsedu JZD Luďka Dvořáka: „Erich mi tehdy řekl, že teď půjde dělat předsedu JZD do Werbenu, kde právě sloučili družstva z asi pěti vesnic, a že by potřeboval, jestli bysme s nimi neudělali družbu. A já jsem řekl: proč ne? Začali jsme tam jezdit každý rok, vždycky na valnou hromadu, kterou pořádali v ohromném kulturáku v Cottbusu a oni zase k nám. První rok to bylo dvakrát, to se

¹²³ JZD Dukla Přerov n.L.: Zpravodaj č. 2. JZD Dukla Přerov n.L., Přerov n.L.. 20.7. 1981. Soukromý archiv.

¹²⁴ JZD Dukla Přerov n.L.: Zpravodaj č. 3. JZD Dukla Přerov n.L., Přerov n.L., 29.10. 1981. Soukromý archiv.

opakovalo asi 3 roky, ale potom už lidi ztráceli zájem, protože už to znali, tak jsme jezdili jen jednou za rok.“¹²⁵

Návštěvy na obou stranách měli obvykle na programu společnou večeři spojenou s taneční zábavou, přes den organizovali hostitelé pro druhou stranu kulturní program, návštěvy historických památek nebo přírodních zajímavostí. Pravidlem pro Němce byla vždy návštěva Prahy, Češi zase s radostí využívali v NDR možnost nákupu zboží, které nebylo v tehdejší Československu běžně dostupné, především *„oblečení pro děti a pro ženy záclony.*“¹²⁶

5.5 Přidružená výroba JZD v 80. letech

Ačkoliv centrální plánování výroby v zemědělství v 80. letech oproti minulosti značně polevilo a zemědělci měli již větší volnost, neexistence volného trhu a nízké ceny potravin, způsobovaly v zemědělské výrobě stále problémy. *„Mimoto jsme měli úkolem obilí, mléko a maso za předem stanovené výkupní ceny. V roce 1985 - 1986 už byla nadvýroba tak veliká, že za smluvené množství nám zaplatili tu cenu, co jsme domluvili, a nad to nám dali třeba korunu za litr mléka, takže my jsme to skutečně dávali prasatům nebo telatům.*“¹²⁷

„Proč přidružené výroby? Protože zemědělství samo od sebe ekonomicky nevycházelo. Vy jste zvyšoval trošku mzdy, aby to bylo ‘na úrovni’, ale ekonomika (zemědělské výroby, pozn. autorky) nebyla dobrá, tak jste musel někde ty peníze sehnat. To znamená dělat přidružené výroby.“¹²⁸

V roce 1985 JZD otevřelo v Praze Na Balkáně vlastní kanceláře, určené pouze pro přidruženou výrobu. Pod vedením Ladislava Dítěte, Františka Miláčka a Petra Kocha zde pracovalo přibližně 15 úřednic, které měly ke konci (rozuměj: k listopadu 1989, pozn. autorky) na starosti přes 500 lidí. Oficiální předmět podnikání družstva se v té době rozšířil o čištění nádrží na uskladnění ropných a plyných výrobků, asanace půdních, sklepních a jiných prostorů, protipožární nátěry dřevěných konstrukcí a výrobků ze dřeva, zakázkovou výrobu ze dřeva, parafinu a umělých hmot, zpracování druhotných surovin a další. Vedle toho provozoval pod hlavičkou JZD Dukla stánek se zmrzlinou u Kotvy pan Jan Panec.

¹²⁵ Rozhovor s Ing. Luděkem Dvořákem, ze dne: 6.5. 2018.

¹²⁶ Rozhovor s Ludmilou Veselou, ze dne: 10.9. 2018.

¹²⁷ Rozhovor s Ing. Luděkem Dvořákem, ze dne: 6.5. 2018.

¹²⁸ Tamtéž.

Bývalý předseda družstva Ing. Luděk Dvořák vysvětluje: „*To byli úplně cizí lidé, kteří neměli s Přerovem nebo se zemědělstvím nic společného. V podstatě se jednalo o schopné lidi, kteří chtěli podnikat, ale v té době to nešlo a oni potřebovali někoho, kdo by je zastřešoval. Šli k nám jenom proto, že jsme neměli jako státní podniky mzdy podle kvóty, ale podle výkonu. A výkony v zemědělství byly stanoveny různě: u zeleniny šlo 30% z výkonů ze sklizně na mzdy, u obilí to bylo třeba jen 12%. Ve fabrice to bylo spočítané tak, že na mzdy šlo z výroby třeba jen 3%, u nás zhruba 15% a nikdo neposuzoval, jestli se jedná o přidruženku. Takže my jsme to tímhle nařídili a ti kluci od nás dostávali víc než by si vydělali za stejnou práci ve státním podniku. Systém spočíval v tom, že jsme vystavili fakturu a když byla zaplacená, odečetli jsme z toho materiálové náklady a z hrubého důchodu jsme jim zaplatili třeba 20%. A nám z toho zbylo 80%. Takže jsme mohli přidat našim lidem (zaměstnancům JZD, pozn. autorky), kupovat stroje a další věci. Když jsme se sloučili v roce 1985 se Semicemi, tam nebylo nic, tak jsme hned koupili 15 traktorů za jeden rok!*”¹²⁹

6 ZÁVĚR

6.1 Dopady změny režimu v roce 1989 na životy aktérů

Po změně režimu v roce 1989 nastal v Československu v ekonomicko-hospodářské oblasti přechod k tržnímu hospodářství, který umožnil rozvoj soukromého podnikání.

Zásadní změnou prošla v této souvislosti také oblast zemědělství. „Zákon o půdě“ č. 42/1991 Sb. přijatý v květnu 1991 a „Zákon o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků ve družstvech“ č. 42/1992 jasně vymezil osoby oprávněné – vlastníky a osoby povinné – současné majitele. Na základě těchto zákonů měli někdejší vlastníci půdy a ostatního zemědělského majetku možnost se svého majetku opět ujmout a nakládat s ním podle svého rozhodnutí.¹³⁰ Majetek byl navrácen na základě žádosti i oprávněným osobám, včetně dědiců lidí, kteří se svých polí a zemědělského majetku vzdali po vstupu do družstva dobrovolně.

¹²⁹ Rozhovor s Ing. Luděkem Dvořákem, ze dne: 6.5. 2018.

¹³⁰ Srv. DVOŘÁKOVÁ, J.: Analýza transformačního procesu v ZD Přerov n. L. Diplomová práce, Praha, VŠE, 1993. Str. 2-3.

Této možnosti okamžitě využilo a již v roce 1991 soukromě hospodařilo v katastru JZD (Přerov n. L., Semice, Starý Vestec, Bříství, Hradištko a Velenka) 45 rolníků na cca 600 ha půdy, které od JZD získali zpět. Jen malá část z nich měla tuto zemědělskou činnost jako jediný zdroj příjmů.¹³¹

V roce 1993 se v JZD Dukla se sídlem v Přerově nad Labem uskutečnila anketa za účelem získání podrobnějších podkladů a názorů na přeměnu družstva. Ankety se zúčastnilo 92 osob (10% z celkového počtu oprávněných osob), z toho 23 členů – vlastníků, 35 členů – bez majetku a 34 nečlenů – vlastníků. Z výsledků ankety vyplynuly následující údaje: se zákonem o půdě souhlasilo 53% respondentů. Zásadní nesouhlas vyslovili členové – bez majetku (91%) s odůvodněním, že náhrady na restituce (nucené pacht) měl podle jejich názoru řešit stát, který v minulosti majetky vyvlastnil. Družstvo chtělo tyto majetky v 70. a 80. letech vrátit vlastníkům nebo státu, ale bezúspěšně. S transformačním zákonem souhlasilo 41% oprávněných osob, zásadní nesouhlas je u členů – vlastníků (87%) i členů – bez majetku (97%). Důvodem je nesouhlas s procentickým dělením majetku ve smyslu zákona (50% půda, 30% majetek vnesený, 20% práce), protože k nejvyšším nárůstům jmění došlo v posledních 10 letech (1983 – 1993), kdy byly výnosy dávno proplaceny. V roce 1980 bylo čisté jmění 65 405 tis. Kčs a v roce 1991 to bylo už 140 974 tis. Kčs.¹³²

Většina z cca 920 oprávněných osob půdu postupně buď prodala nebo propachtovala větším hospodářským podnikům k dalšímu obhospodařování.

V Přerově n. L. v současnosti (r. 2019) provozují soukromé hospodaření jako svůj hlavní zdroj příjmů tři z potomků někdejších SHR: Václav Homola nejml. (drobný živnostník, začínal s pomocí svého dědy, nyní obdělává pole se svým otcem), dále Jaroslav Kratochvíl s rodinami svých dětí¹³³ (syn Antonína Kratochvíla, č.p. 65) a Josef Novák (jeden z narátorů), který vede rodinný zemědělský podnik provázaný s vlastním velkoobchodem zemědělských produktů v Praze.

Konec „socialistické spolupráce“ mezi nejrůznějšími subjekty bez přímé zodpovědnosti jejich vedení za svěřený majetek pocítilo nepříjemně Polabské muzeum v Poděbradech. Ukončením existence JZD Dukla přišlo muzeum o zednickou partu, která v posledním desetiletí výrazně pomohla s vybudováním areálu muzea lidové architektury (Polabské národopisné muzeum) v Přerově n. L. Spolu se zkomplikováním nejrůznějších schvalovacích procesů státní správy zde došlo na dlouhá léta k zastavení stavební činnosti.

¹³¹ Srv. Tamtéž.

¹³² Tamtéž. Str. 64.

¹³³ Rodinná farma Kratochvíl, s.r.o.: <http://www.rodinna-farma.cz/>

Vedoucí PNM, PhDr. Jana Hrabětová na toto období vzpomíná následovně: *„Zakreslení, dokumentace, rozebrání a znovupostavení ve skanzenu četou JZD s požehnáním vědecké rady bylo záležitostí zhruba jednoho týdne. (...) Ty tam byly idylické doby, kdy sehraná parta JZD Přerov, vybavená vlastní potřebou technikou, na jeden ráz stavbu rozebrala, na novém místě hned sestavila a dokončila.“*¹³⁴

Členové a ostatní zaměstnanci družstva si po jeho transformaci našli bez problémů práci v nástupnických firmách nebo v okolních městech, včetně Prahy, kam je z obce dobré spojení veřejnou dopravou.

6.2 Kontrast obrazu JZD v písemných dokumentech a v paměti lidí

Narátoři na své působení v JZD v 70. – 80. letech vzpomínají s nostalgií a v dobrém. *„Byli jsme mladí, měli jsme malý děti, tak to bylo všechno pěkný. A v práci se sešla dobrá parta, jezdili jsme spolu na ty dovolené a na hory.“*¹³⁵ Narátoři se dodnes přátelí a schází se svými někdejšími kolegy i z okolních vesnic, se kterými v družstvu v těchto letech pracovali. O spokojenosti svého otce Josefa Nováka s prací v JZD hovořil i narátor Josef Novák, syn již zesnulého Josefa Nováka, jehož portrét je v kapitole 4.3.

Zaměstnání v JZD v 70. a 80. letech v JZD brali narátoři jako standardní práci s různými výhodami, které přinášela. Ať už se jednalo o možnost odkupu tzv. „naturálií“ na režijní cenu (obilí, sláma, brambory, řepa), které jim umožňovalo chov domácích zvířat, nebo kulturně-společenské aktivity, které jsem popsala v kapitolách 5.2 – 5.4. Jako další z předností uváděli narátoři možnost práce v místě bydliště. Oproštění od daně z příjmu, které za členy JZD platilo družstvo zase lákalo do pracovního poměru mladé svobodné muže, kteří si chtěli dobře vydělat. Všichni narátoři bez rozdílu odsuzovali násilné zabírání majetků rolníků v období kolektivizace, ať už se jejich rodin týkalo nebo ne. Zároveň se shodovali v tom, že v 70. a 80. letech v JZD už „politiku ani minulost nikdo neřešil“. Narátoři Ludmila Veselá, Zdeněk Moc přitom pocházeli z rodin soukromě hospodařících rolníků, kteří se vstupem do JZD souhlasili až vlivem nátlaku nebo věku a zdravotního stavu. Podle narátorů „vždycky záleží jen na lidech“. V rozhovorech narátoři rozlišovali, kdo byl „tvrdý

¹³⁴ Hrabětová, 2008. Str. 95.

¹³⁵ Rozhovor s Ing. Luděkem Červákem, ze dne: 28.4. 2019.

komunista“ nebo „soudruh“ a kdo byl „komunista, který to myslel dobře“ anebo „komunista jenom na papíře“.

Osoba posledního předsedy družstva Ing. Ludřka Dvořáka ukazuje, že i v prvních letech normalizace bylo možné vytvářet takové pracovní podmínky a prostředí, ve kterém se lidé cítili dobře, pokud se do vedení podniku dostala silná osobnost, která se dokázala pohybovat obratně ve vztahu k politické nomenklatuře v zájmu „zisku“ celého podniku a zároveň si zachovat lidskou tvář k zaměstnancům.

To, co se dělo v souvislosti s JZD v Přerově n. L. v období kolektivizace, kdy byly JZD úzce provázány s totalitním režimem skrze činovníky místních AV NF a MNV je v ostrém kontrastu k obrazu JZD v 80. letech, tak jak jej nabízím skrze vzpomínky narátorů v této práci.

6.3 Význam JZD pro lokalitu a kraj

Po privatizaci zbylých částí transformovaného JZD vznikly v obci po roce 1989 velké zemědělské podniky, ve kterých dokázali někdejší zaměstnanci či spolupracovníci JZD zhodnotit svoje předlistopadové zkušenosti ze zemědělské výroby, včetně svých kontaktů. Mezi nejvýznamnější patří Školky - Montano, s.r.o.¹³⁶, která na pěstebních plochách o celkové rozloze 20 ha pěstuje převážně okrasné dřeviny. V obci dále sídlí část zemědělského impéria, skládajícího se z několika firem Ing. Miloše Špitálského (Odbytové družstvo Polabí, Zelinářské centrum Polabí, a.s., ZVO s.r.o.). Kromě Školek-Montano se všechny zemědělské podniky i nadále věnují intenzivnímu pěstování polní zeleniny a raných brambor, včetně jejich zpracování do finálních produktů (balené saláty, balíčky se zeleninou na polévku, apod.), které odebírají obchodní řetězce s celorepublikovou působností. Zemědělská velkovýroba sice na jedné straně bohužel ničí život v krajině, ale na druhé straně alespoň pokračuje v udržení zemědělské výroby v naší obci a tím ochraňuje půdu před jejím absolutním zničením, jako se děje při výstavbě průmyslových hal v nedaleké oblasti Nehvizdy – Praha.

¹³⁶ Školky - Montano, s.r.o.: <https://www.zahradnictvi-montano.cz>

POUŽITÉ ZKRATKY

AV NF	Akční výbor Národní fronty
HTÚP	Hospodářsko technická úprava pozemků
JSČZ	Jednotný svaz českých zemědělců
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
LPG	Landwirtschaftliche Produktionsgenossenschaft - obdoba našeho JZD
MNV	Místní národní výbor
NF	Národní fronta
NV	Národní výbor
ONV	Okresní národní výbor
OSZ	Okresní zemědělská správa
OV KSČ	Okresní výbor KSČ
OV NF	Okresní výbor Národní fronty
PJ	Pracovní jednotka
SDR	Svaz družstevních rolníků
SHR	soukromě hospodařící rolníci
SONP Kladno	- Spojené ocelárny národní podnik Kladno
STS	Strojní traktorová stanice
SZP	Státní zemědělský podnik
SZTŠ	Střední zemědělsko-technická škola
VO KSČ	Vesnická organizace KSČ
ZNZP	Zemědělský nákupní a zásobovací podnik
ZO KSČ	Základní organizace KSČ
ZUŠ Tesla Přelouč	- Základní učňovská škola Tesla Přelouč

BIBLIOGRAFIE

Prameny:

- SOkA Kolín. Fond: Okresní národní výbor Český Brod • NAD 10. Pomůcka: Okresní národní výbor Český Brod - II. díl, 1907 - 1972. Inv. č. 307, Sg. 203/2a.
- SOkA Kolín. Fond: Okresní národní výbor Český Brod • NAD 10, Pomůcka: Okresní národní výbor Český Brod - II. díl, 1907 - 1972. Inv. č.: 307, Sg. 203/2a.
- SOkA Kolín. Pomůcka: Okresní národní výbor Český Brod - II. díl, 1907 - 1972. Inv. č.: 110.
- SOkA Kolín. Fond: Národní fronta - okresní výbor Český Brod • NAD 1604. Pomůcka: Národní fronta – okresní akční výbor Český Brod. Inv. č.: 140.
- SOkA Nymburk v Lysé n. L. Fond: Místní národní výbor Přerov nad Labem • NAD 677. Evid. j.: Úřední knihy a rukopisy. Online: <http://ebadatelna.soapraha.cz/a/439/>
- SOkA Nymburk v Lysé n. L. Fond: Místní národní výbor Přerov nad Labem • NAD 677. Evid. j.: Úřední knihy a rukopisy. Online: <http://ebadatelna.soapraha.cz/a/439/>
- Písemná pozůstalost po soukromém rolníkovi Josefu Kratochvílovi z č.p. 13. Soukromý archiv.
- Různé knihy, úřední zápisy a korespondence z let 1961-1964. Soukromý archiv.
- Farní kniha z let 1842 - 2005. Uložena na Farním úřadě v Čelákovících.

Regionální literatura:

- Zpravodaj obce Přerova nad Labem 1981 - 1985. Učitelství kolektiv ZDŠ, 1986.
- Přerovský zpravodaj o dění v obci za léta 1976-1980. MNV a NF. Přerov n. L., 1981.

Rozhovory:

Rozhovor s Ing. Luděkem Dvořákem, ze dne: 6.5. 2018.

Rozhovor s Ludmilou a Antonínem Veselých, ze dne: 10.9. 2018.

Rozhovor s Ing. Luděkem Červákem, ze dne: 28.4. 2019.

Rozhovor s Josefem Novákem, ze dne: 18.1. 2019.

Rozhovor se Zdeňkem Mocem, ze dne: 12.4. 2019.

Literatura:

- BUREŠOVÁ, J.: Kolektivizace jako destrukční proces v životě venkova. IN: BLAŽEK, P. - KUBÁLEK, M.: Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a středoevropské souvislosti. Dokořán, Praha, 2008.
- DVOŘÁKOVÁ, J.: Analýza transformačního procesu v ZD Přerov n. L. Diplomová práce, Praha, VŠE, 1993.
- HRABĚTOVÁ, J.: PNM v Přerově nad Labem 1967-2007: Kronika čtyřiceti let prvního středočeského regionálního skanzenu. IN: Vlastivědný zpravodaj Polabí, vol. 30. Polabské muzeum, SOkA Nymburk, Poděbrady, 2008.
- JECH, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Praha, Vyšehrad, 2008.
- KRÁTKÁ, Drahomíra: Vinařství na nymburském okrese. IN: Vlastivědný Zpravodaj Polabí, roč. 26, č. 3-4/1986. Polabské muzeum, Poděbrady, 1986.
- MIŠKOVSKÁ, Z.: Likvidace selského stavu v okrese Český Brod v letech 1945 - 1960. IN: Archivní prameny Kolínska 1996. SOkA Kolín, Kolín, 1997.
- NOVOTNÝ, Michal: Cukrovar v Litoli a podnikatelská rodina Beniesů. IN: Listy cukrovarnické a řepařské, 126, 9-10/2010. Národní technické muzeum, Praha, 2010. http://www.cukr-listy.cz/on_line/2010/PDF/328-331.PDF
- HOUDA, P. - RATAJ, J. Československo v proměnách komunistického režimu. Praha, VŠE, Nakladatelství Oeconomica, 2010.
- REINBERGR, O.: Návrat českého cukrovarnictví do liberálního prostředí. IN: Listy cukrovarnické a řepařské 133, č. 5-6, květen-červen 2017. Národní technické muzeum, Praha, 2017. http://www.cukr-listy.cz/on_line/2017/PDF/166-169.pdf
- ROBEK, A. - SVOBODOVÁ, J.: Kronika socialistické vesnice - Nymbursko a Poděbradsko. Poděbrady, Polabské muzeum, 1979.
- ŠTĚPÁNEK, Ladislav: Bednárna v Přerově n. L. IN: Vlastivědný zpravodaj Polabí, roč. 18, č. 5-6/1978. Polabské muzeum, Poděbrady, 1978.
- VANĚK Miroslav (ed.): Obyčejní lidé...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny. Academia, Praha, 2009.
- VANĚK, M.: O potřebě hrdinů, padouchů a obětí (a nepotřebě historiků) aneb Na křižovatkách českých dějin, paměti a politiky. IN: KOPEČEK, P. a kol.: Společenskovední aspekty fenoménu vyrovnání s minulostí v kontextu výchovy k

občanství. Praha, Epocha, 2013

- VANĚK, M. - MÜCKE, P.: Třetí strana trojúhelníku - Teorie a praxe orální historie. Praha, Karolinum, 2015.

Ostatní:

- Etický kodex České asociace orální historie. Novela platná ke dni 28.5. 2018.
http://www.coha.cz/wp-content/uploads/2018/05/Etický_kodex-COHA_2018.pdf
- Zákon o JZD č. 69/1949 Sb., přijatý 23.2. 1949.
- Český statistický úřad: Počet obyvatel v obcích - k 1.1. 2019. Praha.
<https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-za0wri436p>
- Český statistický úřad. Dostupné online:
<https://www.czso.cz/documents/10180/78834602/27021918.pdf/df8812aa-f530-4f43-83f7-7d56566ec3e3?version=1.0>
- Památkový katalog NPÚ: hradiště Přerovská hůra.
<https://pamatkovykatalog.cz?legalState=667570739&action=legalState&presenter=LegalStatesResults>
- Ústřední seznam kulturních památek ČR, evidenční číslo: 39558/2-1944.
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1026483
- Rodinná farma Kratochvíl, s.r.o.: <http://www.rodinna-farma.cz>
- Školky - Montano, s.r.o.: <https://www.zahradnictvi-montano.cz>
- Zákon č. 42/1991 Sb. Zákon o půdě.
- Zákon č. 42/1992 Sb. Zákon o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků ve družstvech.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Odvolací dopis Josefa Bendla ze 17.2. 1951 a odpověď z MNV.

Příloha č. 2

Žádost o vystoupení z družstva Anny a Josefa Müllerových.

Příloha č. 3

Dopis Josefu Kratochvílovi o uplatnění zákona č. 55/1947 Sb.

Příloha č. 4

Anonym, zaslaný do JZD. Nedatováno. Odhadem 50.-60. léta 20. století.

Příloha č. 5

Kádrové posudky – Josef Novák, anonymizovaná osoba.

Příloha č. 6:

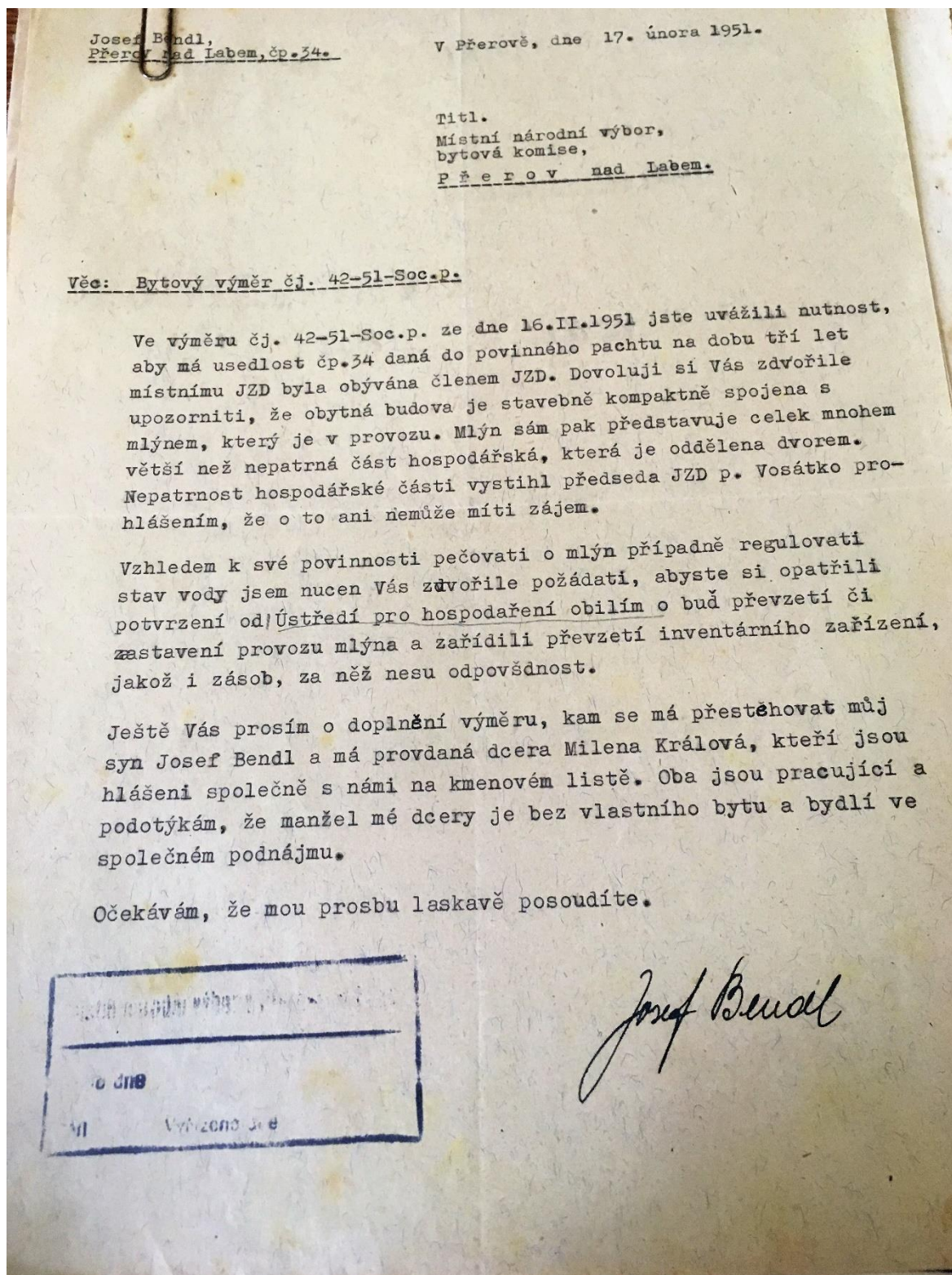
Korespondence mezi JZD Polabí v Přerově n. L. a JZD Květen z Čelákovic.

Příloha č. 7

Titulní strana Zpravodaje JZD Dukla Přerov n. L. z roku 1981 a str. 12.

Příloha č. 1

Odvolací dopis Josefa Bendla ze 17.2. 1951 a odpověď z MNV.

Panu
Josefu B e n d l o v i
v Přerově n.L. čp. 34.

MNV v Přerově n.L. předal nám dne 19.II.1951, Vaše odvolání proto výměru MNV ve věci přestěhování Vás do čp. 40. JZD v Přerově n.L. na základě výměru o povinném pronájmu a v zájmu klidného obhospodařování trvá na přestěhování a k Vašemu odvolání sděluje:

1. Předseda JZD potvrzuje, že prohlásil, že nemá zájem o takový stav hospodářství v jakém je nyní, ale současně prohlásil, že bude provedena v celém podniku adaptace na prasečnický a družební.
2. Ve věci Vašeho mlýna je jednáno z ústředím v Fraze a nemůže proto přestěhování mít vlivu na Vaši odpovědnost, protože jakmile bude budova včetně mlýna obsazena JZD celou odpovědnost přebírá JZD.

Ve věci přestěhování syna Josefa a provdané dcery Mileny kteří jak uvádíte jsou členy rodiny podotkáváme:
Syn Josef může klidně s Vámi sdílet společné bydlení v čp. 40, a provdaná dcera Milena která po celý týden se zdržuje a bydlí v Fraze a dojíždí pouze domu na návštěvu, může proto k návštěvě používatí podkrovního pokoje v čp. 40,
JZD hodlá v dohledné době uvolnit celé čp. 40, pro Vaši potřebu proto Vaše odvolání je bezpředmětné a trváme na dodržení lhůt k přestěhování která Vám byla určena MNV.

V Přerově n.L. dne 19.II. 1951.

Příloha č. 2

Žádost o vystoupení z družstva Anny a Josefa Müllerových.

J. L. D. v Pírovi 72. 27/2. 1954.

Uchlašíme se s členství
J. L. D. v Pírovi 72.

žádáme, aby nám byli
poselky a lonka vráceny ve
skupině, v jakém jsme vstoupili
do družstva. Těs sívj i malý
inventár.

v Pírovi 72. 27/2. 1954.

Josef Müller : 133.
Anna Müllerová

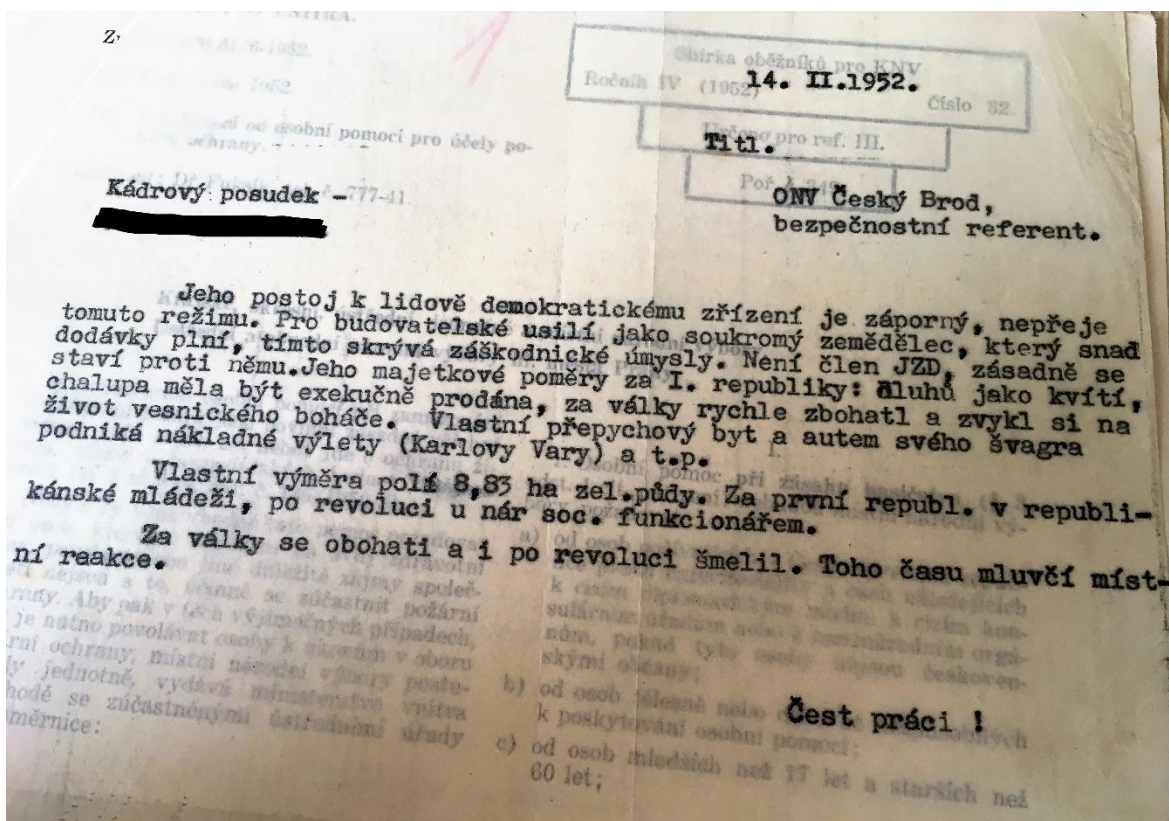
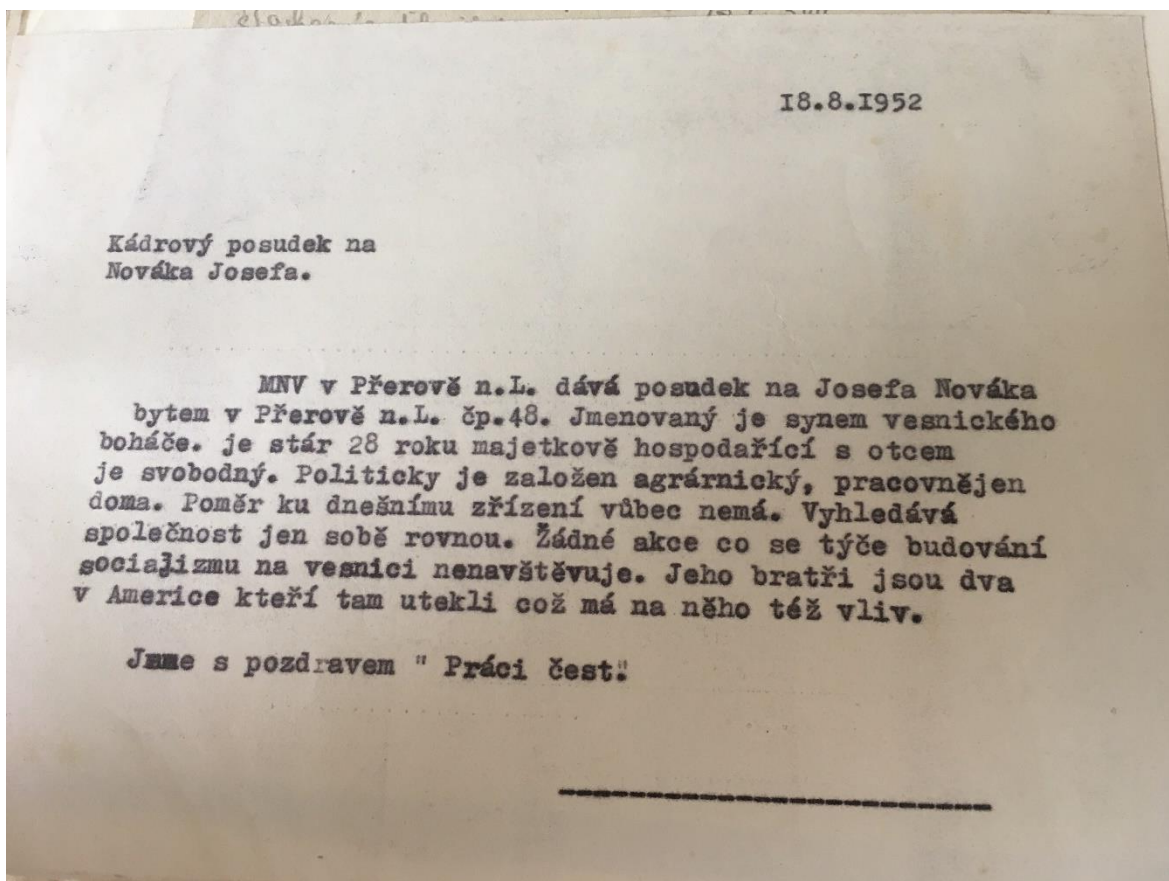
Příloha č. 4

Anonym, zasláný do JZD. Nedatováno. Odhadem 50.-60. léta 20. století.

My všichni, kteří jsem nuceni jezdit autobusem do Nymburka si stěžujeme
a současně žádáme o nápravu /:
Na zítřníšti našeho JZD Polabí, hospodářství Semice, pozemky u Velenky
leží valce už ~~na~~ po celý hospodářský rok.
Věřte soudruzí z předstávn^estva, že to člověka nebaví se stále
dívat na jednu a tu samou věc. Nemohli byste třeba pro změnu
tam zase postavit mlátičku, kombajn, nebo svého Spartaka? M/X

Příloha č. 5

Kádrové posudky – Josef Novák, anonymizovaná osoba.

Jednotné zemědělské družstvo "K V Ě T E N" se sídlem v ČELÁKOVICÍCH.

Došlo dne	M. 3. 61.
Čj.	2384 Pfl.
Vyřizeno dne	19/3/1961

V Čelákovicích dne 8.3.1961

Titl.

Jednotné zemědělské družstvo

"P O L A B Í"

se sídlem

P ř e r o v nad/Labem

Soudruzi!

Děkujeme Vám za fakturu, kterou jste nám zaslali neoprávněně, protože v tomto případě se jednalo asi o 10 m³ písku, který jsme nutně potřebovali na dohotovení porodnice pro 25 prasnic. Jelikož v naší pískovně jsme měli písek hrubý, proto jsme si poslali k Vám do Přerova traktoristu pro písek a tento se měl zastavit u Vás v kanceláři a požádat o dovolení k odběru písku. Jestli se tak stalo nevíme, ale s některým funkcionářem bylo o tom jistě jednáno. Dále Vám oznamujeme, že jste každého roku měli od nás půjčeny závlahové roury a po 2 roky i Diesel motor, který byl u Vás celou sezonu v chodu. Dále máte u nás uskladněn kombajn Emag pod přístřeškem a silážní kombajn. Za toto jsme Vám neúčtovali a nehodláme účtovat žádnou náhradu. Dále každý rok jste od nás potřebovali šibické vozy a mlátičku jsme Vám půjčili a další věci, které nebudeme ani jmenovat, poněvadž jsme předpokládali, že to je půjčka socialistického sektoru socialistickému sektoru.

Z celkového jednání s Vámi jsme překvapeni a to jak již se jednalo o ječmen tak písek, který jsme odebrali z Vaší pískovny jak tvrdíte bez Vašeho vědomí.

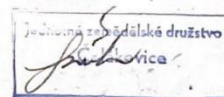
Sdělte nám zda-li trváte na zaplacení shora uvedeného množství písku, sic bychom Vám museli vypočítat za zapůjčení závlahových rour a uskladnění strojů. Toto by Vám museli vypočítat i ~~závlahové roury~~ Čelákovice, které se nyní z Mochovem sloučili.

Věříme, že dnešní finanční situace je tísnivá a myslíme, že těch pár Kčs by nemohlo ovlivnit výši konečného důchodu.

Očekáváme, že sdělíte, zda trváte na zaplacení.

S pozdravem

"Míru zdar!"

Čelákovice

Jednotné zemědělské družstvo
POLASÍ
se sídlem
Přerov nad Labem
okres Nymburk - tel. 12

234/ 1961

13. února 1961.

Titl.
Jednotné zemědělské družstvo
„ Květen „
v Čelakovících.

K Vašemu dopisu ze dne 8/3 t.r. sdělujeme:

S výtka, že jsme poslali fakturu neoprávněně nemůžeme souhlasit, poněvadž odběr písku z naší pískovny byl uskutečněn bez našeho souhlasu, bez naší kontroly a Vámi udané množství nebylo ověřeno dodacím listem.

Jelikož odběr písku z naší pískovny byl enormní, různými socialistickými organizacemi, byli jsme nuceni poslati na všechny paušálně výše uvedenou fakturu.

Poněvadž naše styky s Vámi byli vždy přátelské, doufáme, že i v budoucnu tak bude. V případě, že budete od nás něco potřebovat a tento úkol bude svěřen některému družstevníku, bude zapotřebí nás o tom uvědomit.

Doufáme, že tato nemilá záležitost jest tímto vyřešena a jsme s pozdravem

„ Míra zdar ! „

Jednotné zemědělské družstvo
POLASÍ
se sídlem
Přerov nad Labem
okres Nymburk - tel. 12

Příloha č. 7

Titulní strana Zpravodaje JZD Dukla Přerov n. L. z roku 1981 a str. 12.

věkovým složením má všechny předpoklady pro pěstování zeleniny na společný stůl naší společnosti.

Do konce září bylo sklizeno 1.050.000 ks květáku, odlistěného bylo dodáno 500 q. Do konce roku bude sklizeno celkem 1.700.000 ks květáku včetně odlistěného.

Živočišná VÝROBA

Živočišná výroba splnila za 3/4 roku 1981 své úkoly následovně:

	Plán:	Skutečnost:	Plnění:
Mléko - nádoj	1.820.000 lt	1.425.223 lt	78%
Mléko - dodávka	1.730.000 lt	1.332.342 lt	77%
Přírůstky telata	936 q	737 q	79%
-"- žír skotu	787 q	644 q	82%
-"- jalovice chov.	582 q	502 q	86%
Narozená telata	567 ks	425 ks	75%
Narozená selata	1389 ks	1107 ks	80%
Dodávka masa	2810q	1820q	64%
-"- brojleři	400q	276q	69%

Za 3/4 roku byly v ŽV vytvořeny předpoklady pro splnění plánované celoroční výroby ve všech ukazatelích.

Dodávku masa nesplníme cca o 100 q. Dobytku máme dost, ale nedosáhneme k 31.12. potřebné porážkové váhy.

Zástav skotu pro plnění dodávkových úkolů v r.1982 je dostatečný. Zlepšil se celkový stav ve výživě telat a jalovic proti letům minulým. Dosáhlo jsme průměrného denního přírůstku u telat 0,646 kg a u jalovic 0,648 kg, což je proti loňsku asi o 10% více.